YAZIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
ağustos
60 '86
KDV dahil
400TL

DİYARBAKIR CEZAEVİNDEN BİR TANIK

"yeni diyarbakır'lar olmasın"

ERDAL İNÖNÜ "Bizden daha güçlü bir adam bizi yönetmeyecek biz kendi kendimizi yöneteceğiz."

NAZIM HİKMET : SANAT VE EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELER / SACCO İLE VANZETTİ: ELEKTRİKLİ İSKEMLEYE KADİFE BİR KOLTUKMUŞ GİBİ OTURDULAR / İNSANA KOLLARINI AÇAN MÜZİK : CAZ / SANATA DİYALEKTİK YAKLAŞIM : BERTOLT BRECHT

TUSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

YARIN/Gençlik Sandık Önünde 3

Diyarbakır Cezaevinden Bir Tanık "Yeni Diyarbakırlar olmasın" 4

NEVZAT HELVACI "Savunma hakkının önündeki engeller kaldırılmalıdır." 9

ERDAL İNÖNÜ "Bizden daha güçlü bir adam bizi yönetmeyecek, biz kendi kendimizi yöneteceğiz." 10

AHMET TEKDAL/"Seçim hakkını 18 yaşa indirmek gerekir." 13

Derebeyleri... Gardiyanlar... Cuma Namazları ve Sol Ayak ile Komünizm Propagandası.../ Derleyen: BEYHAN SUNAL 14

SEVGÜL ULUDAĞ/Özal'ın Kıbrıs Gezisi: Bir Taşla Kaç Kuş? 16

ÖZKER ÖZGÜR "İki toplum birbirlerine karşı kışkırtılmaktadır." 17

REMZİ ÖNER ÖZKAN/Hiroşima 1986 20

MUSA AYDOĞANOĞLU/Sanata Diyalektik Yaklaşım: BERTOLT BRECHT 21

SACCO ile VANZETTİ: 22 Ağustos 1927'de "Elektrikli iskemleye kadife bir koltukmuş gibi oturdular"/Derleyen: A.ÇAĞRI ÇINAR 22

FERİDE ÇİÇEKOĞLU/İnsana Kollarını Açan Müzik: Caz 24

YILMAZ ONAY/Gülümseme 26

Dikili Festivali: Halkın Gerçek Kültür ve Sanat Değerlerini Yansıtan Bir Şenlik/YARIN İZMİR BÜROSU 28

TİMUÇİN ÖZYÜREKLİ/Şiir Hayatın İçindedir 30

M. MAHZUN DOĞAN/Şiirin Ön Koşulu İçselleştirme 30

Okuma Notları 31

Jorge Luis Borges Öldü 34

ATAOL BEHRAMOĞLU/Şiir 8

FİKRET DEMİRAĞ/Şiir 15

FİLİZ DOĞAN/Şiir 17

HİDAYET KARAKUŞ/Şiir 25

ZERRİN TAŞPINAR ŞAHİN/Şiir 27

YARIN

"yeni diyarbakır'lar olmasın"

Reyhanın tohumunu ektiğim günü hatırlıyorum. Sonbahardan bu yana heyecanla saklamıştım, toprağını nasıl toplamıştım emekle. Sabırsız beklerken bir ilkbahar sabahı hepimize merhaba diyerek çıktı toprağın altından. İncecik sapı iki küçük yaprağıyla. Koğuşa açık görüşleri anımsatan bir canlılık geldi o gün. O küçücük boyu, daha sarısından kurtulamayan ufacık iki yaprağıyla "hüzünlerinizi yüklenmeye geldim" diyordu bizlere. Koğuş mevcuduna bir can daha eklemişti yüreğimizde. Listede adının olmayışına pek aldırmadı, bize yeşili yeniden sevdirmek için vargücünü harcayıp yeşeriyordu. Şimdi bir karıştan daha fazla. Hergün saydığım yaprakları artık sayılır gibi değil. Yüzlerce oldu."

Yukarıdaki alıntı Diyarbakır Özel Askeri Ceza ve Tutukevinde beş yılını geçirmiş bir siyasi tutuklunun yani cezaevlerinin, zindanlara dönüştürüldüğü bir dönemin tanığı olmuş binlerce insandan birinin anlattıklarından alındı. Dayak, hastalık ve ölümden bir avuç reyhan (fesleğen) kokusuna kadar uzanan bu tanıklığı sayfalara, anılara sığdırmak olanaklı değil. Biz tanığımızın anlattıklarını olabildiğince özenli bir seçimden geçirerek sayfalarımıza aktarmaya çalıştık. Anlatılanlar birer birer üzerimizde değişik etkiler yaratabilir. Ancak hepimizin üzerinde yaratacağı ortak bir etki olduğuna inanıyoruz: "YENİ DİYARBAKIR'LAR OLMASIN"

"Cezaevleri gerçeği" geçen sayımızda da sayfalarımızda ağırlıklı olarak yeralmıştı. Ve o sayımız oldukça geniş bir ilgiyle karşılandı. Bu ilgi de gösteriyor ki, toplum cezaevleri gerçeğine büyük bir duyarlılıkla yaklaşmaktadır, yaşananların, yaşatılanların kimsenin kolaylıkla taşıyamıyacağı büyüklükte bir sorumluluk olduğunu bilmektedir. Cezaevlerindekilere yaşatılanların yalnızca onlarla sınırlı olmadığı, tüm toplum üzerine yönelmiş bir baskı unsuru olduğu bilinmektedir. Baskıyı hem içerdekiler, hem de dışardakiler için kıracak olan gücün bu gerçeği sahiplenmek olduğu yaşayarak görüldü. Bu sahiplenme genel af, cezaevi koşullarının Birleşmiş Milletler Örgütünce belirlenmiş ilkelere göre düzeltilmesi, savunma hakkının önündeki engellerin kaldırılması, idam cezasının kaldırılması istemleriyle somutlanmalıdır.

Unutmayalım, geleceğe ençok yaklaştığımız an bugünün gerçeklerini en çok sahiplendiğimiz, en çok çabaladığımız andır.

Sevgi ve dostlukla..

□ SAHİBİ
Sami Alptekin

□ SORUMLU YAZİŞLERİ YÖNETMENİ
Mustafa Okan

□ BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürkan Uçkan
Box 38045, 10064
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Atamer
Apollo Str. 8
8032 Zürih

Kıbrıs: Sevgül Uludağ
19 Necmi Avkıran Sokak
Lefkoşa

İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rüstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Levent Aksel
Özel Sancak İşhanı
Asmakat, No: 5
Dörtyolağzı

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 1500
Altı Aylık 1800 lira
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı tek satış 3 DM.

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi: Norm Dizgi
Film : Denk Ajans
Baskı: Sanem Matbaacılık
Grafik Düzenleme: Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 19/10
Sıhhiye / Ankara

□ YAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

□ POSTA ÇEKİ
Yarın, 164860

□ DAĞITIM
Erkin Dağıtım 527 60 11

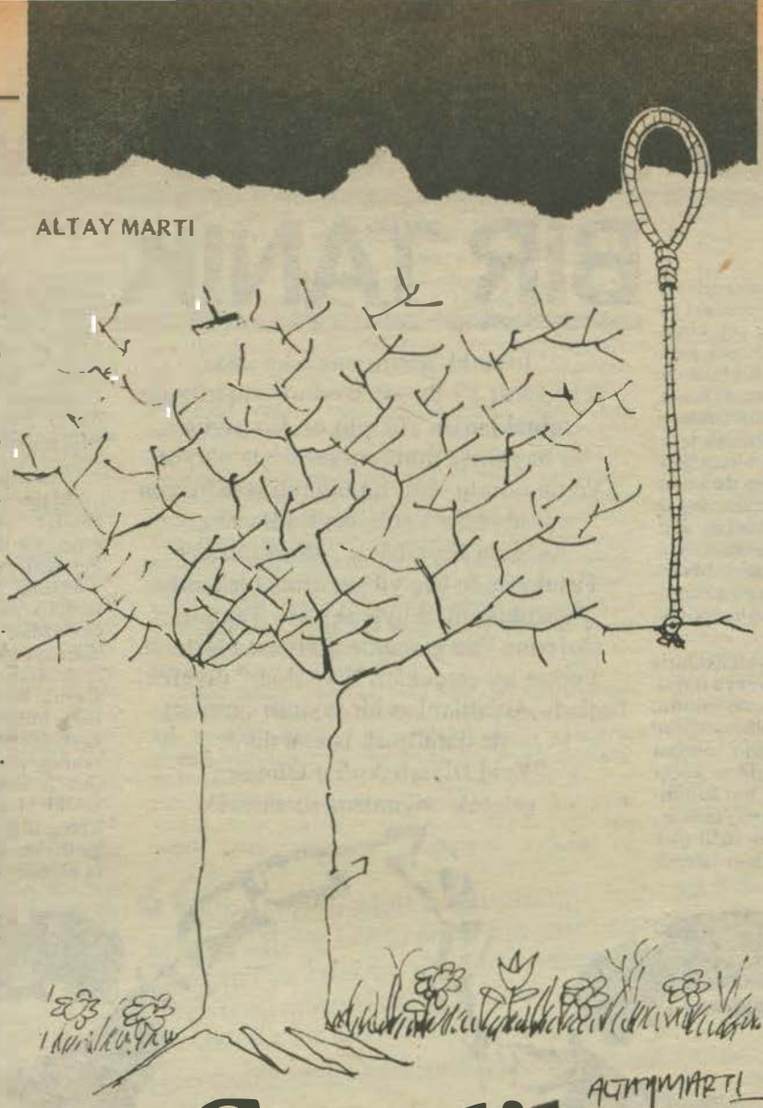

Gençlik Sandık Önünde

YARIN

28 Eylül araseçimlerinde, 1980'den sonra oy kulanmaya hak kazanmış yüzbinlerce genç seçmen sandık başına gidecek. Bu gençlerin bir kısmı, adayların ve partilerin önce konsey elemesinden geçtiği, 12 Eylül'ün boğucu ortamının tümüyle egemen olduğu 6 kasım seçimlerinde oy kullandı. Bir kısmı ise bu hakkı ilk kez kullanacak. Kimlerdir bu gençler? Bu gençler, 12 Eylül sabahına gözlerini açtıklarında onbeş-onaltı yaşlarındaydılar. İlk gençlik, yıllarının coşkularıyla, umutlarıylayüklüydüler. Bir bölümü, 12 Eylülün siyasal anlamını açıkça kavrayacak durumdaydı. Ancak büyük çoğunluğu için 12 Eylül gününden anılarda kalan; radyoda çalınan marşlar, sokağa çıkma yasağı, ve büyüklerin şaşkın donuk ya da coşkulu bakan gözleridir. Bir de "İhtilal" sözcüğüdür..

Evet ihtilal; telaffuz eden biçimsenin yüzüne ciddi bir ifade yüklemekten kaçınamadığı bu büyülü sözcüğün anlamını gençler adım adım, sindire sindire, yaşayarak öğrendiler. Bu gençlerden, ağabeylerinin, ablalarının kendilerinden koparılıp götürüldüğünü ve bir daha geri gelmediğini görenler oldu. Bu gençler ülkede "huzur ve güvenin" sağlanması için hapishanelerin dolması, idam sehpalarının kurulmasının gerektiğini öğrendiler. Huzur ve güven; sendikaların kapanması, grevlerin yasaklanması, sofralardaki ekmeğin her geçen gün küçülmesiydi. Huzur ve güven; silahlı kuvvetler iç hizmetler kanununun, anayasadan üstün tutulmasıydı. Huzur ve güven ortamında parlamento yoktu, partiler yoktu, dernekler yoktu. Toplum demokrasiyi eline yüzüne bulaştırmıştı ve bu pisliği temizleme sorumluluğunu ordunun komuta kademesi üstleniyordu. Zorluk çıkartılmamalıydı. "Vatanserverler"den beklenen iki kısa sözcüktü: "Emredersiniz paşam!". Gençliğe gelince; onun birinci ve son vazifesi itaat etmekti. Hak aramak terör, resmi düşünce dışında fikir beyan etmek ise dış güçlerin maşalığıydı. 12 Eylül gençliği bu havayı soluya soluya sessiz sedasız büyüyordu.

Bir yandan da halkın demokrasiyi bir daha eline yüzüne bulaştırmaması için gereken herşey yapılıyordu. Öncelikle demokrasiye geçiş konusunda hiç aceleci olunmamalıydı. Bu konuda son derece dikkatli davranıldı. İlkin demokrasinin önündeki engeller belirlendi, ardından da bu engeller bir bir kaldırılmaya başlandı.

Üniversitelerimiz kısa sürede bütün kötülüklerden arındırıldı: Bilim kapı dışarı edilirken, özerklik yasak sözcükler listesine alındı. Artık korkulacakbirşey kalmamıştı.

Üniversitelerde tipikleşen onarım, tüm kurum ve kuruluşlarda başarı ile uygulandı. Ancak, soruna daha da köklü bir çözüm bulmak gerekiyordu. Çözüm yeni bir anayasada gizliydi. Ve derhal yeni anayasa hazırlandı. Sıra demokrasi meşalesini ateşlemeye , yani anayasayı oylamaya gelmişti. Meşale alev alır mı almaz mı tartışmaları, alacağına dair bir kefil bulunması ile duruldu. Yine de herkes mesaleyi ateşlemek zorunda idi. Meşale de yandı.

Artık sıra, halkın özgür iradesi ile oluşturacağı parlamentosu ile kendi kendisini yönetmesi için, siyasal partilerde örgütlenmesine gelmişti. Bundan böyle meşalenin alevleri daha parlak olacaktı. Ancak birtakım olası hataları da baştan önlemek gerekiyordu. Tahmin edildiği gibi, olası hatalar yapıldı. Ancak, sözkonusu hatalar zamanında yapılan uyarılarla kısa sürede düzeltildi ve ilk partiler kuruldu. Tarafsız TRT de üzerine düşeni yaptı; seçime katılmaya hak kazanmış siyasal partilerin liderleri ekranlardan halka tanıtılırken, düzenlenen açık oturumlarda da gelecekte ki sivil yöneticilerimizin sosyal-siyasal ve ekonomik konulardaki görüşlerini öğrendik. Mücadele, boğaz köprüsünü satmak isteyenlerle, satılmasından yana olmayanlar arasında geçeceğe benziyordu.

Derken seçimler yapıldı. Tüm taraflar sonuçları olgunlukla karşılayacak ağırbaşlılığa sahipti. Öyle de oldu.

Seçimleri, uygulanabilirliği bir huzur ve güven ortamı gerektiren 24 Ocak kararlarının mimarı Turgut Özal'ın partisi ANAP kazandı. Halkın büyük kısmı, yeni anayasaya gösterdikleri güveni ANAP'a da göstermişti.

ANAP'ın iktidar oluşuyla demokrasi meşalesinin alevleri tüm yurda yayıldı, çok geçmeden gençliği de sardı. Ve gençler gerçek demokrasiyi tanımaya başladılar:

Üniversite eğitimi paralı hale getirilirken, yurtlar birer askeri kampa dönüştürülüyordu. Anayasal hak olan dilekçe hakkını kullanan öğrenciler karakollarda hesap verirken, yurtlar güvenlik güçlerince sarılıyordu. Yalnız elele dolaşmak değil kız öğrencilerin askılı elbise giymeleri de polis iznine bağlanıyordu. Cezaevleri, memleketi 12 Eylüle getirenlerle doluydu, uslanmamışlara ise yeni yeni koğuşlar, hücreler açılıyordu. İşkence odalarından yükselen feryatlar tüm dünyayı sararken, gençliğin ders almaması inanılır gibi değildi. Kısacası, gençler, demokrasiye geçiş sürecinin arkasındaki demokrasi korkusunu gördüler, yaşadılar.

Şimdi gençlik sandığın karşısındadır. Seçimlere, ulusal iradenin tam anlamıyla oluşması için gerekli şartlarla gidilip gidilmediğini sormaktadır. Bu şartların en önemlilerinden biri de, her siyasi akımın serbestçe örgütlenme ve siyasal çalışma hakkına sahip olup olmamasıdır. Bir başkası, varolan siyasi partilerin kitlelere görüşlerini ulaştırmak açısından eşit olanaklara sahip olup olmamasıdır.

İçinde barındırdığı tüm antidemokratik özelliklere rağmen bu seçimler pekçok yönden önemlidir. Öncelikle, ANAP'ın kazandığı değil yitirdiği oylar önemlidir ve ölçüdür. Çünkü kaybedilen oyların yorumu tektir ve açıktır: ANAP politikasının, daha temel ve geniş anlamıyla da 12 Eylül rejiminin reddi..

İki sonuç neden böylesine özdeşleşmiştir? Bu sorunun yanıtı ANAP ın geçen zaman içindeki icraatında yatmakla birlikte, 6 Kasım öncesindeki ANAP görüntüsünü anımsamakta yarar vardır. ANAP'ın kendisine, askeri rejimin organik bir uzantısı olmadığı görüntüsünü vermesi, sivilleşme özlemlerini gözeterek askeri rejimle arasına "mesafe" koyması, seçimleri kazanmasında büyük rol oynamıştır.

Ancak bu yanıltıcı görüntü uzun sürmemiştir. Bugün ANAP, 82 Anayasasında kimliğini açıkça bulan özlemlerin tüm kurumlarının sürdürücüsü ve savunucusudur. Daha öz bir deyişle, demokrasinin önündeki başlıca tıkaçlardan biridir.

ANAP politikasının reddedilmesi olayı çok geniş bir içeriğe sahiptir. Bunlardan biri de, bugünkü parlametnonun gerçek dengeleri yansıtmadığını yeniden ortaya koyacak olmasıdır. Yani, ulusal iradeyi yansıtan bir parlamento isteğinin toplumda yeniden ağırlık kazanması erken seçim isteğinin haklılığının ortaya çıkmasıdır.

ANAP'ın oy yitirmesinin yanında, demokratik, sol oylarda görülebilecek artış, toplumun demokrasiye özlemini ve bu özlemin bir çırpıda sökülüp atılamayacağını da gösterecektir.

Geçen altı yıllık süre içerisinde gençlik, demokrasi özleminin en kararlı savunucularından bir olduğunu gösterdi. Toplumsal yaşamda, geleceğinde söz hakkına sahip olmasının önündeki engellerle mücadele etti. Ne var ki, engellerin en önemlilerinden biri olan örgütlenme sorunu, gençliğin özellikle en dinamik kesimleri tarafından henüz aşılamamıştır. 28 Eylül seçimleri, gençliğin sesini duyurması toplumsal muhalefetin yükselen sesine katılması için bir başka platformdur. Gençlik, bu hakkı daha ileri kazanımlara dönüştürmek için sandık başına gidecektir.

Tüm bunlarla birlikte bilmek gerekir ki, seçimler yalnızca sorunların çözümüne yönelik atılmış bir adımdır. Çünkü, seçimlerin toplumdaki gerçek güç dengelerini, varolan tüm siyasi akımlar eliyle yansıtmasının önünde engeller vardır.

DİYARBAKIR CEZAEVİNDEN BİR TANIK

"İnsanlık onurumuz işkenceyi yenecektir..." Bu ses üzerinde yaşadığımız topraklardan yükseliyor. Bir çığlığa, bir haykırışa dönüşüp sesisimiz oluyor. Ve bu onurlu sese, bu bilinçli sese hergün yeıi sesler katılıyor. Katılacak... Aşağıda Diyarbakır Askeri Ceza ve Tutukevinde beş yıl geçirıniş bir tanığın yaşadıklarını okuyacaksınız. Tanığımız sözlerine "bu gerçekler herkese ulaşmalı, herkes bu gerçekleri kavramalı" diyerek başladı. Anlatılanları bir sayının sınırları ile daraltmak istemedik. "Yeni Diyarbakır'lar Olmasın" gelecek sayımızda da sürecek.

İlk günden başlayarak anlatmak ister misin?

Gözaltında bulunduğum dönemde, oradaki tutuklular arasında cezaevi ile ilgili hiçbir şey konuşulmamıştı. Tutuklandığım gün, gözaltında geçireceğim son gündü. Benden önce tutuklananlar da bir gece daha gözaltında kaldıktan sonra, ertesi gün cezaevine gönderilmişlerdi. Götürüleceğim yerin ne tür bir yer olduğunu anlamak için, daha önceden cezaevinde yatıp da gözaltına getirilenleri araştırmaya başladun. Bulabilip de konuşabildiklerim, cezaevi kurallarına uyunca dayak atılmadığını ve ihtiyaçlarının karşılandığını söylediler. Bir kısmı da cezaevinden bahsetmek istemediklerini, bu konudan bahsetmezsem benim için de iyi olacağını, nasılsa yarın oraya götürüldüğümde nasıl bir yer olacağını göreceğimi söylediler.

Ertesi gün, benimle aynı günde tutuklananlarla birlikte kimlik tespitimiz yapıla k a baya bindirildik.Yolda cezaevinin kurallarını düşünüyordum. Normal olarak,dünyanın neresinde olursa olsun her cezaevinin kendine göre kurallarının olması gerektiğine inanıyordum. Ama cezaevinde yatıp da gözaltına gelenlerin bir kısmının neden benimle konuşmak istemediklerini de anlayamıyordum. Gözaltına alınmazdan önce, cezaevi ile ilgili çok şey duymuştum. Bunları düşünmek bile istemiyordum.

"yeni diyarbakır'lar olmasın"

Cezaevinin bahçesinde arabadan indirildik. Aynı anda etrafımızı saran gardiyanlar coplarını ellerine alarak başımızı önümüze eğmemizi söylediler. Başlar öne eğik, tek sıra cezaevinden içeriye girdik. Bizi getiren ve gözaltının komutanı olan başçavuş dosyalarımızı cezaevi yetkilisine verdi. Bu arada bizleri, alnımız duvara değecek şekilde tek sıra duvara dizmişlerdi. Bizi getiren başçavuş ve cezaevi yetkilisi bizleri tek tek göstererek kendi aralarında uzun uzun konuştular. Konuştuklarını göz ucuyla görebiliyordum. Gardiyanlar da "esas duruşun bozuk, ayaklarını birleştir, kıpırdama, sağa sola bakma" diyerek tokatla ve copları ile üç-dört tane vuruyorlardı. Sonra dosyalardan tek tek adımız okundu. Bizden başımızı duvardan ayırmadan ..burdayım" dememiz istenmişti. Birkaç arkadaş bu uyarıyı unutarak isimleri okunduğunda başlarını kaldırıp "burdayım" dediler. Başlarında bulunan gardiyanlar da dayak atmaya başladılar. Bir süre sonra bizleri, yine başlar öne eğik ve tek sıra halinde tecrit denilen 37. Koğuşa götürdüler.

İçeriye girince hemen aklıma çocukken sık sık götürüldüğüm Ankara Hayvanat Bahçesi geldi, 37. Koğuş, girişte ufak bir odanın açıldığı uzunca bir koridor (25 m. kadar) ve bu koridorun solunda yan yana dizili 10 tane hücreden oluşan 4 katlı bir yer. Her katta 10 hücreden toplam 40 hücresi vardı. Hücrelerin eni 2 m. kadardı, boyu da 3 m. kadar. Biraz dikkatli bakınca, parmaklıklar arasında hücrede insanların var olduğunu gördüm.Bunların bir kısmıbenden öncetutuklanıp cezaevine gönderilen, gözaltından tanıdığım arkadaşlardı. Hücrede bulunanların hepsi esas duruşta ve başları öne eğik, öylece duruyorlardı. Gardiyanlar elbiseleri torba ve çantalardan çıkarıp, herkes kendi önüne dizsin dediler. Ceplerde ne varsa, saat, yüzük dahil olmak üzere herkes kendi önüne koydu. Sonra üzerimizde bir tek külot kalacak şekilde soyunmamız istendi. Söylenenlerin hepsini yaptık. Bu arada hücrede bulunan ve gözaltından tanıdığım Y.S. ve Ö.D. ile gözgöze geldik. Nasıl bir yerde olduğumu anlamam için, her ikisi de yüzlerini buruşturup başlarını iki yana sallayarak öne eğdiler. Arama başlamıştı. Gözaltından getirildiğimiz için, zaten fazla eşyamız yoktu. Bir-iki gömlek, birkaç parça iç çamaşır, varsa ikinci bir pantolon. Arama kısa sürede tamamlandı. Arama yapılırken bir arkadaşın saati yere düştü. En yakınında bulunan gardiyan saatin camını topuğuyla kırdıktan sonra, bir tekme vurarak koridorun sonuna kadar fırlattı. Benim yanında, eşyalarımı koyduğum deriden sarı bir çantam vardı. Çantamı paramparça yırttılar. Amaçları çantanın dikiş yerlerini kontrol etmek değildi; parçalanan kısımları ellerine alıp bakmadılar bile.

Arama tamamlandıktan sonra gardiyanların başında bulunan çavuş, örgüt veya dernek üyesi olanlar sağ ellerini kaldırsın dedi. O sırada gardiyanlar da karşımız geçip kümelenmişlerdi. Ben ve M.Ç. adlı arkadaş sağ elimizi havaya kaldırdık. Elimi kaldırdığım anda kendimi gardiyanların ortasında buldum. Sille-tokat bana ve M.Ç.'ye dayak atıyorlardı. Daha sonra coplarla vurmaya başladılar.

Neden elini kaldırdın?

Bizimle birlikte cezaevine dosyalarımız da getirilmişti. Nasılsa dosyada dernek başkanı olduğum yazılı diye düşünerek elimi kaldırmıştım. Sersemlemiş bir vaziyette beni ve M.Ç.'yi tekrar yerimize getirdiler. Hücre çavuşu çay içmek isteyen var mı diye sordu. Bir gardiyan da arkadaşlardan birinin bir paket bisküvisini bizlere dağıtıyordu. Birkaç kişi elini kaldırdı. Ben kaldırmamıştım. Şimdi çayınızı göndereceğiz dediler. Çavuş salondan çıktı. Ardından gardiyanlar hücrede bulunanlara arkanızı dönün, bize de dayak vaziyeti alın dediler. Dayak vaziyeti nasıl alınır bilmiyorduk. Hücrede bulunan bir arkadaşın işareti ile nasıl alındığını öğrendim. Ayaklar bitişik ve iki el ayaları, yukarı gelecek şekilde üstüste konacaktı. Söyleneni yaptık. Herbirimizi ikişer gardiyan düşecek şekilde karşınıza geçip, coplarla elimize vurmaya başladılar. Kendileri söyleyinceye kadar el değiştirmek yasaktı. Denenmesi halinde, copla rastgele vuruyorlardı. Ellerime kaçar tane vurulduğunu hatırlamıyorum. Yalnız bu uygulama 45 dakika veya bir saat kadar sürdü. Dayanamayıp yere çökmemiz halinde, yine coplarla rastgele vücudumuza kalkmamız için vuruyorlardı. Daha sonra sırtüstü yatmamızı ve ayaklarımızı havaya kaldırmamızı söylediler. Bu kez ayak tabanımıza vurmaya başladılar. Dayak atan gardiyanlar her copta "ellerinize sağlık komutanım" dememizi de istiyorlardı. Her taraftan feryatlar birbirine karışıyordu. Dayanamayarak ayağımı indirdiğimde karnıma ve omuzlarıma tekme attılar ve tekrar ayaklarımı havaya kaldırdım. Falaka bittikten sonra hepimizi ayağa kaldırdılar.

Çoğumuz ayakta duramayacak haldeydik. Ayak tabanım ateş gibi yanıyordu. Gardiyan, herkes memleketine doğru dönsün dedi. Bizler de yüzlerimizi memleketimize gelecek şekilde döndük, testislerimizi avuçlarımızın içine alarak, gardiyanların deyimi ile "domalma" vaziyeti aldık. Gardiyanlar da ellerine sopaları almışlardı. Önce bize sopaları tanıttılar. Büyüklüğüne göre sopalara kuzu, koç ve haydar adlarını takmışlardı. Kuzu dedikleri, beyzbol sopası kadardı. Bu sopalarla kalçalarımıza vurmaya başladılar. Ağrı kemiğe kadar işliyordu. Bu dayak işlemi de bittikten sonra "sizi banyoya götüreceğiz" dediler. Gözaltında bit olduğu için hepimiz bitlenmiştik. Banyo yapmadan bizleri hücreye alamazlarmış. Bizi tek tek alıp götürmeye başladılar, koridorun sonundaki hücrelere doğru.. Sıra bana geldi

ve beni, şimdi tam olarak hatırlayamayacağım, 7. veya 8. hücreye götürdüler. Bu hücrenin tuvaleti tıkalı olduğu için, üst hücrelerden gelen 4-5 parmak yüksekliğinde boklu sular hücrenin zemininde birikmişti. Zorla bu suyun içerisine yatırıldım. Coplarla nereme rastgelirse vurarak pis suyun içerisinde dönmemi istiyorlardı. Birisi de potiniyle başıma basarak suya sokuyordu. 45 dakika bu şekilde "banyo" yaptım. Her tarafımın ıslandığına iyice kanaat getirdikten sonra, oradan çıkardılar beni. Bir yandan "banyo" yaptırırken, diğer gardiyanlar da "banyo"su tamamlananlara dayak atıyorlardı. Benimle gelenlere pis sudan içirmediler, belki de o an unuttular. Bizden sonra getirilenlere bidon kapaklarına pis sudan koyarak içirdiler. Saat 4 veya 4.30 olmuştu. Benimle birlikte 7 kişiyi bir hücreye kapattılar, arkadaşları diğer hücrelere koydular.

Bu uygulama sırasında komutan düzeyinde kimseler var mıydı?

Yoktu, hücreye bakan gardiyanlar ve hücre çavuşları vardı. Bunlar özel seçilmiş askerlerdi. Hepsi iri yarı ve özel yetiştirilmişlerdi. Tek yumrukta adamı deviren cinsten. Dayak atma konusunda uzmandılar. Hücreye konulduktan sonra, aramızdan birinin akşam sayımı için tekmil vermesini istediler. Verilmesi istenen tekmil, "birinci kat ikinci hücre 7 kişi ile emir ve görüşünüze bazırdır komutanım" şeklinde idi. Hücrede bulunan herkes esas duruşta duracaktı. Akşam "DİKKAT" komutu ile birlikte nöbetçi subayın önüne geldiği her hücreden bir kişi tekmilini veriyordu. Verilen tekmil, nöbetçi subayı hücrenin önünde iken bitmek zorundaydı. Yani kısaca, subay üç adım atıncaya kadar tekmil tamamlanacaktı. İlk tekmilde bizim hücrede bulunan arkadaş lise mezunu olmasına rağmen, istendiği gibi veremedi. Takılı plak gibi "birinci kat ikinci hücre, ikinci hücre, ikinci hücre..." şeklinde tekrarlayıp durdu. Nöbetçi subay ise çoktan üçüncü hücreyi geçmişti. Sayım tamamlanıp gardiyan ve subay gittikten sonra nasıl yatacağınızı tartışırken, salona "dikkat" sesiyle birlikte 10-15 gardiyan ellerinde cop ve kalaslarla girdiler. Bizden önceki hücre, tekmili doğru verdiği için onlara dokunmadan bizim hücrenin önünde durdular. Ellerimizle dayak vaziyeti alarak (üstüste gelecek şekilde) uzatmamızı istediler. Biz 8 arkadaş istendiği şekilde ikişer ikişer demir parmaklıklar arasından ellerimizi uzattık. Kalas ve coplarla vurmaya başladılar. Her darbede kol veya dirseğimiz demirlere çarpıyordu. Onar, onbeşer tane vurduktan sonra yer değiştiriyorduk. Yedinci arkadaş soruşturmada askıya alındığı için kolları kalkmadığından ellerini uzatamıyordu, kolları tutmuyordu. Bir gardiyan "madem kolların tutmuyor, ayaklarını uzat" dedi. Arkadaş da emrilâ yatarak parmaklıklar arasından ayaklarını uzattı. Onun da ayaklarına kalaslarla vurdular. Tabii arkadaşın canını vurulan kalaslardan çok her darbede ayaklarının değ diği demirler yaktı.

İstediğimiz kadar kendimizi sakınsa her darbede ellerimiz demire çarpıyordu. Sıra dayağından sonra sabaha kadar ne gelen oldu, ne de giden. Hücrede biz bize kalınca herkes vücudunu kontrol etmeye başladı. Daha önce sürekli dayak yediğimiz için fırsat bulamamıştık. Burada sadece kendimi anlatmakla yetineceğim. Çünkü diğer arkadaşların durumu da benden farklı değildi. Aramadan sonra giydiğim 3 numara gömlekten (ki, 1 numara gömlek giyerim) ellerim şiştiği için kolumu çıkaramıyordum. Gömleği, kollarını sökerek üzerimden çıkarabildim. Vücudumun her tarafı çürük içindeydi. Kalçam, kaba etlerim simsiyah olmuştu, oturamıyordum. Ayaklarım giderek artan bir acıyla şişiyordu. Yaptığınız "banyo" sonucu hücredeki kokuya dayanılmıyordu. Bu duruma rağmen kendi aramızda tartışma çıktı. Aramızdan birkaçı, tekmili doğru veremeyen arkadaşı suçluyorlardı. Şayet tekmili doğru verseymiş dayak yemeyeceğimizi söylüyorlardı. Sabah tekmili için aramızdan başka bir arkadaşı seçerek sorunu tatlıya bağladık.

Seçtiğimiz arkadaş, sabah tekmili verirken heyecanlanıp hata yaptı. Akşam yaptıkları gibi bizim hücre ve tekmili doğru veremeyen diğer hücredeki tutuklular dayak yedik. Sabah sabah yediğimiz dayak aynı hücrede kaldığım M.A.'yı çıldıracak duruma getirmişti. Gardiyanlara "komutanım ellerim patlayacak, ne olur daha vurmayın" şeklinde defalarca yalvardı. Tabi gardiyanlar dinlemediler ve ona bizden fazla vurdular. Hücrede dayak faslı bittikten sonra bütün hücrelerin kapılarını açarak bizleri dışarı çıkardılar. Hepimiz topallıyorduk. Ayağım yere basınca yanmanın verdiği acı beynime vuruyordu. Bizleri koridorda ite-kaka tek sıra halinde dizdiler.

Gardiyanlar da sağlı sollu iki yanımıza dizildiler. Aralarından biri "rahat, hazırol, sağa dön, sola dön" diye komut vermeye başladı. Yanlış yapılan her harekette dayak atıyorlardı. Aramızda köyü olanlar ve Türkçe bilmeyenler vardı. Verilen komutu anlamadıkları için devamlı dayak yiyorlardı. Sonunda onları bizden ayırıp koridorun sonuna götürüp her birinin başına ikişer gardiyan verdiler. Gardiyanlar sağa sola ve geriye dönmeyi onları falakaya yatırarak öğretmeye başladılar. Geride sağa sola dönmeyi bilenler kalmıştık. Koridorun sonundan gelen feryatlarla gardiyanların komutlarıyla uygun adım yürümeye başladık. Gardiyan "sol, sağ" diye arada komut veriyordu. "Kıta dur" diye ani bir komut gelince, sıra bozulup birbirimize karıştık. Çoğumuz sol adımda verilen komutun, yine ikinci sol adımda biteceğini ve sağ ayağın sol ayağın yanına çekilerek sertçe yere vurup, esas duruşa geçeceğimizi bilmiyorduk. Başımıza üşüyen gardiyanlar önce tokatla, sonra kimisi copla, kimisi de kalasla ellerimize vurmaya başladılar.

Daha sonra tekrar ikişerli dizilerek eğitime devam ettik. Arada hata yapanlar aramızdan alınarak dövülüyorlardı. Aralarından birkaçı tekmeyle göğüse vuruyorlardı. Gardiyan 'yere yat' diye komut verince, bir kısım arkadaş yere yattı. Ben ne yapacağımı şaşırmıştım. Benimle birlikte yere yatmayanlar tekme ve tokatlarla dayak yedikten sonra ye yatmamız gerektiğini anladık ve kısmımız duvara yetişememiştik. Adam başı birer veya ikişer gardiyan üzerimize üşüşerek kalça ve bacaklarımıza vurmaya başladılar. Ortalıkta feryatlar yine birbirine karışıyordu. O an yediğim dayaktan çok, feryatlar beni etkiliyordu. Dayak faslı bittikten sonra yürüyüş kolu şeklinde yeniden dizildik.

Bunlar kapalı bir yerde oluyor değil mi?

Kapalı bir yerde tabi. 37. Koğuşun hücrelerinin ön kısmındaki salonda oldu bunların hepsi. Salonun eni 6-7 m., uzunluğuysa 25 m. kadardı.

Piyade eğitimi değil mi?

Aslında bize yaptırılan eğitime piyade eğitimi denmez, eğitim de denemez.

Gardiyanın 'uygun adım marş' komutu ile yeniden yürüyüşe başladık. Komutu veren gardiyan bizden, birinci veya ikinci komando marşını (şimdi tam olarak hatırlayamıyorum) söylememizi istedi. Aramızda marşı bilen olmadığı için söyleyemedik. Daha sonra gardiyan elindeki marş defterinden mısra, mısra okuyarak tekrarlattı. Bir yandan da yürüyüşe devam ediyorduk. Bize marşı tekrar ettiren gardiyan Karadenizli olduğu için, zaman zaman bazı mısraları anlayamıyorduk. Anlamadığımızda, tekrarlayamadığımız her mısra için dayak yiyerek yürüyüş ve marşı tamamladık. Yürüyüş esnasında defalarca "sesiniz az çıkıyor" diyerek durdurulup dayak atıldı. Durduğumuz zaman hatalı duranlar, ayrıca hatalı durdukları için dayak yediler. Sonra gardiyanın 'kıt'a dur' komutuyla durduk. Tabii nizami duramıyanlar yine dayaklarını yediler. Daha sonra, "Herkes hücresine

"hücrenin tuvaleti tıkalı olduğu için, üst hücrelerden gelen dört-beş parmak yüksekliğinde boklu sular hücrenin zemininde birikmişti. Zorla bu suyun içerisine yatırıldım. Coplarla nereme rastgelirse vurarak pis suyun içerisinde dönmemi istiyorlardı. Birisi de potiniyle başıma basarak suya sokuyordu. 45 dakika bu şekilde banyo yaptım."

yattık. Gardiyanın 'sürün' komutuyla birlikte, önümüzdekine bakarak sürünmeye başladık. Koridorun sonuna geldiğimizde, o ana kadar devamlı dayak atılan türkçe bilmeyenleri de bize katarak geriye döndürüp koridorun karşı ucuna doğru süründürdüler. Koridorun ortasına doğru 'kalk' dendi.

Gardiyanlar yanımıza gelerek esas duruşumuzu kontrol ettiler. Esas duruşu bozuk olanları dövdüler. Gardiyan 'istikamet karşı duvar, yat, sürün, son sayı 3'diye komutunu verdi. Bütün katlardaki hücreler eğitime indirildiği için sayımız hayli kalabalıktı. Karşı duvara bir an önce varmak için millet birbirini ezmeye başlamıştı. Gardiyan da bir yandan 1.. 2...2,25...2,30.... diyerek daha fazla panike kapılmayı sağlıyordu. Diğer gardiyanlar yerde sürünenlerden bir kısmının sırtına çıkarak sürünmesine engel oluyorlardı. 4-5 m.lik mesafeyi, ben de sırtıma çıkan 80-90 kg.lık bir gardiyanla sürünerek almıştım. Duvara önce yetişenler üstüste yığılırken gardiyan "ÜÇ" diyerek sürünmeye son veren komutu verdi. Bir marş marş!" dendikten sonra ellerimiz bacaklarımıza bitişik koşarak herkes kendi hücresine girdi. Üst kattakiler de aynı şekilde hücrelerine çıktılar. Ellerini bacaklarına bitiştirmeden koşarak hücresine giren arkadaşlardan gardiyanlarım tesbit edebildikleri, yeniden dayak yediler. Ben bu sefer dayağı atlatmıştım. Benden önce hücreye getirilen ve ikinci katta kalan bir arkadaşın yaptıklarını aynen uygulayarak becermiştim bunu.

Daha sonra sayım vaziyetine geçilip her hücre tekmil verdi. Sayımdan sonra gardiyanlar yemeğe gittiler. bize o öğün de yemek getirilmedi. Yemeği düşünecek durumda olmamamıza rağmen, giderek bitkinleştiğimi hissedebiliyordum. Yediğim dayakların etkisiyle her yanım ağrıyordu. Yaşadıklarım rüya mı, değil mi diye kendime çimdik atardım ama buna gerek yoktu. Hangi yanıma yaslansam, kalçamın neresine oturursam canım yanıyordu. Gittikçe koyulaşan morlukların dışında, ellerim yeni doğan çocukların elleri gibiydi.

Öğleden sonra 1. hücrenin "Dikkat" sesiyle birlikte, hepimiz hücrelerimizde sayım düzenine geçerek bekledik. Önde cezaevi iç emniyet amiri yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran, onun arkasında adı Co olan kurt köpeği ve köpeğin arkasında bir sürü gardiyan hücrelerimizin önündeki koridora girdiler. 1. hücreden başlayarak her hücre tekmil verdi. 10. hücre tekmilini tamamladıktan sonra, ikinci katta bulunan hücreler de tekmil verdiler. O an üçüncü kattan tekmil veribnediğini farkettim. Üçüncü kattaki 10 hücre de boşmuş. Dördüncü katta bulunan hücre de tekmilini verdikten sonra (üçüncü kat tümden boştu, dördüncü hatta ise, tümü tek hücreye doldurulan ve tahliye edildikleri halde üç ay boyunca bu hücrede bulunan tüberkülozlu tutuklular vardı) Esat Oktay Yıldıran, koridor boyunca volta atmaya başladı. Co da kuyruğunu dikmiş, iki adım geriden onu takip ediyordu. Esat Oktay Yıldıran, devamlı olarak burada kendisinden başka bize sahip çıkacak kimsenin olmadığını, geçmişte ne hata yapmışsak yapalım, bunları hiç çekinmeden anlatmamız gerektiğini, her söylenişi yaparak cezaevinde bey gibi yaşayabileceğimizi.. içeren bir konuşma yaptı. Konuşmayı yaparken üzerinde Amerikan askerlerininkine benzeyen dizlerine kadar uzanan bir parka vardı ve elleri hep arkasında kenetliydi. Co da

her zamanki gibi onu iki adım geriden ve kuyruğunu dimdik kaldırıp takip ediyordu. İki-üç kelimede bir yüzbaşı yerli-yersiz "binaenaleyh" kelimesini tekrarlıyordu. Yüzbaşı konuşmasını bitirip kapıdan çıkarken, yeniden 'Dikkat' çekildi.

Sonra bütün hücrelerin kapıları açılarak yeniden koridora çıkarıldık. Mümkün olduğu kadar ikinci kattaki hücrelerden gelen arkadaşların yanına düşmeye çalışıyordum. Amacım nasıl davranılacağını bilemediğim komutlarda, onlar ne yaparsa aynısını yapmaktı. Bir de arada fırsatını bulunca, cezaevi ve hücre hakkında bilgi almaktı. İkişerli çok uzun sıra oluşturduğumuz için, bu sefer bizleri dörderli sıra oluşturacak şekilde itekaka dizdiler. Komut veren gardiyan, sabah marş defterinden okuyarak bize söylettiği marşı yeniden söylememizi istedi. Tabii ezberleyemediğimiz için söyleyemiyorduk. Bunun üzerine gardiyan beni çağırdı. "Niye marşı söylemiyorsunuz, amacınız direnmek mi?" diye sordu. Marşı direnmek amacı ile değil, bilmediğimiz için söyleyemediğimizi anlattım. "Aç elini" dedi ve onbeş kadar cop vurdu elime. Ondan sonra "yerine geç' dedi ve 5-6 arkadaşı sırayla çağırarak onları da dövdü. Biryandan dayak atılırken, bir yandan da yürüyüş devam ediyordu. Dayak atmaktan bıkınca marş defterinden marşı satır, satır okuyarak bize yeniden tekrar ettirdi. Eğitim bu şekilde devam ederken, N.Y adlı bir arkadaş hata yaptı. Gardiyan onu aramızdan çıkardı. Ellerine, ayaklarına ve kalçasına bizim eğitim yaptığımız süre boyunca vurdu. Ancak elindeki cop parçalandıktan sonra çocuğu bıraktı. Tabii arkadaş bayılmıştı.

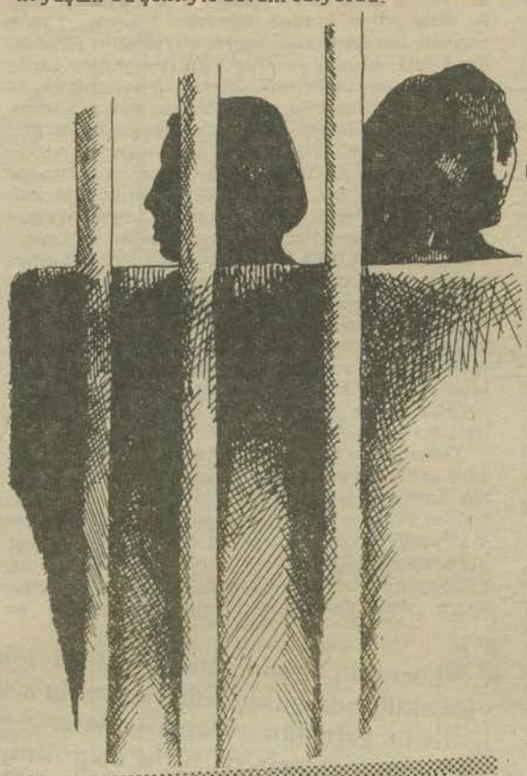

"Bir arkadaşınız elini çekmişti; koğuşun üstündeki boşluğa götürüp cop soktular ve bizi tek sıra halinde geçirerek gösterdiler."

Nasıl bir hata yaptı?

Yürüyüş esnasında bir bata yaptı. Herkes sağ ayağını atarken, o sol ayağını atıyordu. Bize o günün akşamı yemek verdiler. Önce her hücreye metal servis tabaklarından birer tane verdiler. Sonra servis tabağının gözlerinden birine, ne olduğu anlaşılamayan bir kepçe yağlı su ve 7 kişiye üç ekmek verdiler. Ellerimiz şiş olduğu için verilen tahta kaşıkları kullanamıyorduk. Zaten ellerimiz şiş olmasaydı bile kullanamazdık, kaşıklar çok büyük ve kaba idi. Ekmeği aramızda eşitçe pay ettik. Bir kısmını ayırarak yağlı suya batırıp yedik. Hücrede kaldığım diğer günlerde de üç veya dört, bazen de beş ekmek verilirdi. Verilen ekmeklerle 1 günü geçirmek zorundaydık.

Ekmekler askerlere dağıtılan ekmeklerden miydi?

Askeri ekmeğin nasıl olduğunu bilmiyorum, ama verilenler oldukça küçüktü. Bir oturuşta bir tanesi rahatlıkla yenilecek kadar. Yine o gün, ekmekle birlikte her hücreye bir paket sigara verdiler. Bunlar, geldiğimiz gün yapılan aramada bizlerden alınan sigaralardandı. Sigaraları yakmak için kibrit vermemişlerdi. 1. hücredeki arkadaşlardan biri gardiyana "komutanım" diyerek ateş istedi. Gardiyan da "komutandan birşey istenmez" diyerek arkadaşa dayak vaziyeti almasını söyledi. Ardından da ellerine copla yirmi sefer falan vurdu. Böylece, bizler de gardiyanlardan birşey istenmeyeceğini pratik olarak öğrenmiş olduk. Ama hala kibrit ihtiyacımız vardı. Sonra gece nöbetçi gardiyan geldi. Her hücre tekmilini verdikten sonra gardiyan "kibrit çöpünden resim çerçevesi yapmasını bilen var mı?" diye sordu. O güne kadar böyle birşey yapmadığım halde gardiyana, "ben biliyorum" dedim. Gardiyan da bir kutu tutkal ile iki avuç kibrit, birsürü kibrit kutusu getirdi ve gitti. Gardiyan gittikten sonra, her hücreye kibrit çöpünü elden ele gönderdik. Hücreler yan yana olduğu için ellerimiz birbirine yetişiyordu. Böylece sigaraları içebildik ve diğer günler için kibrit çöpü sakladık. Yaklaşık iki saat sonra, çöpleri veren gardiyan geldi ve çerçevenin ne durumda olduğunu sordu. Ben dayağı göze almıştım. Son bir umutla, bana bir örneğini getirse daha güzelini yapabileceğimi söyledim. Diğer hücrelerde bulunan arkadaşlar da nasıl yapılacağını tarif etmişlerdi. Gardiyan gidip örneği getirince, daha önce verdiği tutkal ile aynısını yapmak zor olmadı benim için. Bu gardiyan, hücrede kaldığım sürece bana tek fiske vurmadı. Ancak koğuşa dağıtıldığımız gün kalabalık arasına gelerek beni bulup çıkardı ve dövdü. Böylece dayak atmadığı günlerin toplamını yemiş oldum. Hücredeki yaşam bu şekliyle devam ediyordu.

Her giriş çıkışta dayak var mıydı?

Her giriş-çıkışta, anlattığım şekilde dayak atılıyordu.

Peki, gardiyanlar insanları paylaşıyorlar mı? Hep aynı gardiyanlar, aynı insanlara mı düşüyordu?

Dayak, eğitimin bir parçasıydı tabii. Asıl amaç, bizleri devamlı panik halinde tutmak ve ne yaptığını bilemez hale getirmekti. Yani, tam anlamıyla robotlaştırmaktı. Ayrıca bir kişinin yaptığı hatayı hücrenin tümüne, batta diğer hücrelere de maledip ceza vererek, tutuklular arasında çelişki yaratmaktı. Koğuşlarda da bu şekilde davranıyorlardı. Oldukça da başarı kazandılar. Nedense, insan bazen biç suç işlemediği halde yediği onca dayağı görmüyor da, suç işlememesine rağmen bir arkadaşının yüzünden on cop ya da kalasa tahammül edemiyor.

Diğer koğuşlarla hiçbir irtibat yok muydu?

Hücrede kaldığım dönemde hiçbir koğuşla irtibatımız yoktu. Yalnız dışarıdan sürekli marş ve yürüyüş sesleri geliyordu.

Hücrede geçirdiğim ilk gece, karşı duvardaki delikler dikkatimi çekmişti. Sonra o deliklerin gözetleme deliği olduğunu anladım Gardiyanlar koridorda olmadığı zamanlarda, bu deliklerden sürekli kontrol edilirdik. Bizi bir an olsun yalnız bırakmıyorlardı.

Cezaevine ilk girişte, gelenlere hep anlattığınız gibi mi davranılıyordu ? Yeni gelenler olunca siz ne yapıyordunuz?

Birgün, bir grup getirdiler. Bizi, onları göremeyecek şekilde duvara döndürdüler. Gardiyanlar, "birkaç gün sonra bayram, kısa sürede hakkınızı vermemiz gerekir" diyerek, sabahtan akşama kadar dövdüler yeni gelenleri. Hakkari'nin dağlık kesiminden getirilmişler, çoğunluk türkçe bilmiyor. İmam biraz konuşabiliyor, muhtarın da okuma-yazması yok, çat-pat Türkçe konuşuyor. İçlerinden bir tanesi, Türkçe bilmediği için komutların hiçbirine karşılık veremiyor ve sürekli dayak yiyordu. Birinde paniğe kapıldı. "Kalk" diyorlar, kalkamıyordu. Soru soruyorlar, yanıt alamıyorlardı. Adamı götürüp, üç-dört metre yüksekliğindeki bir elektrik direğine ayaklarından astılar. Sabahtan akşama kadar dayak yedi. Vücudu simsiyah olmuştu. Bize bir haftada atılan dayak, ona bir günde atıldı.

Kendinize zaman ayırabiliyor muydunuz? Konuşmak, okumak, yazmak gibi...

Herşey planlanmıştı, saniye yoktu. Koğuşta bile insanların birbiriyle konuşması yasaktı. Kapı üzerindeki gözetleme deliğinden bir çift göz sürekli bizi izliyordu. Esas duruşta, karşıya bakarak marş söylüyorduk. Arada bir, gözetleme deliğine bakarak birbirimizi uyarabiliyor , davranışlarımızı ona göre ayarlayabiliyorduk. Ama gardiyanlar bunu farkettiler ve gözetleme deliğine bakma yasağı koydular. Gözetleme deliğine baktığımızda, eğer gardiyanla gözgöze gelirsek, gözetleme deliğinin önüne çağırıyordu. Elimizi uzatıyorduk 40-50 tane copla ya da 30-35 tane, kalasla vuruyorlardı. Dayağadayanamayıp elini çekenleri dışarı çağırıyor, üç-dört gardiyan birlikte dövüyorlardı. Bir arkadaşımız elini çekmişti; koğuşun üstündeki boşluğa götürüp cop soktular ve bizi tek sıra haline geçirerek gösterdiler. Dayağa dayanamayanların üzerine daha çok gitmeye başladılar. Amaçları, bu arkadaşların arasından ispiyoncular çıkarmaktı. Koğuşta olup bitenleri ispiyoncular aracılığıyla öğreniyorlardı.

Söylediğiniz marşlardan örnek verir misiniz?

İstiklâl Marşı, ama şiir olarak tümünü ezberliyorduk. Gençlik marşı, andımız gibi daha birçok marş. Sabah saat 5.30'da koğuş kalkar kalkmaz İstiklâl Marşını söylüyorduk. Sayımdan sonra söylüyorduk. Eğitime başlıyorduk, bir arkadaş elindeki kitabı yüksek sesle okur, biz de bağıra bağıra tekrar ederdik. Karavana kapıya geldiğinde yemek istirahatı verirdi, biz marşı okurduk, yemek yer tekrar okurduk. Öğleden sonra havalandırmaya çıkarken ve içeri girerken yine okurduk. Akşam istirahatlerde okurduk, istirahat sonunda okurduk. İki kıtayı marş şeklinde, kalan 8 kıtayı bir arkadaş okur biz tekrar ederdik.

Birbirinizle konuşabilme olanağını aradınız mı?

Bazen bakışarak anlaşıyorduk, bazen dayağı göze alıp konuşuyorduk. Koğuştan havalandırmaya çıkarken, merdivenlerden inerken, yatakta battaniye altında konuşuyorduk. Ya da 4 saat, 5 saat, 1 gün sabredip bir fırsatını bulursak konusuyorduk.

Görüş nasıldı?

Hücredeyken görüş yoktu. Koğuşlara geçince başladı. Haftada bir görüş vardı. 45 saniyelik bir zamandı bu. Bir iki kelime ancak konuşabiliyorduk. Görüş sırasında sağda bir gardiyan solda bir gardiyan bulunuyordu. Cezaeviyle ilgili istenmedik bir şey söylendiğinde, konuşmadan göz göze bakıldığında, postallarının topuklarıyla ayak paşparmaklarımızı ezerlerdi. Görüşte konuşulan kelimeler belliydi: Nasılsın, iyi misin, merak etme.. Görüş sırasında düdük çalınca nizami bir şekilde geri dönüp koşar adım uzaklaşıyorduk. Gardiyanın yanına gelip kısa künye veriyorduk. İsim, soyad, memleket ve emret komutanım diye bağıra bağıra söylemek zorunluydu.

Kısa künyeyi başka hangi durumlarda kullanıyordunuz?

Koğuş nöbetlerinde, gardiyanlarla konuşmaya gittiğimiz zaman. Gece koğuşlarda ikişer saat arayla, iki kişi nöbet tutardı. Devriye gezen gardiyanlar gözetleme deliğini açar ve nöbetçilerden tekmil alırlardı. Kısa künye verilir, koğuş numarası söylenir ve saymaya başlanırdı. şu kadar kişi, şu kadar yastık, şu kadar battaniye, şu kadar ayakkabı, şu kadar terlik, şu kadar tencere, şu kadar dolap, şu kadar bit, artık koğuşta ne varsa dolap, kilim, ranza, tek tek sayılıyor, emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım deniyordu. Gardiyan bu tekmili nöbetçiden var gücüyle bağırarak vermesini isterdi. Her gece uykularımız ikişer saatte bir, iki, bazen üçer kez tekmil haykırışlarıyla bölünürdü. Gardiyanlar tekmili yanlış verenleri, esas duruşu bozuk olanları, koğuşun adını yanlış söyleyenleri, bitleri, battaniyeleri unutanları not alırlardı. Koğuş gardiyanı sabahleyin gece tutulmuş notların hesabını ödetirdi.

Bitleri gerçekten sayıyor muydunuz?

İki bin üçbin tane bit emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım demeliydik. Bitlerin sayısı onlar için önemli değildi. Sanki bizi onlarla eşdeğerde tutuyorlardı.

Temizlik ve sağlık sorunlarını nasıl çözümlüyordunuz?

Temizliğe çok dikkat ediyorduk. Bizim koğu-

şumuzdan bir tane tüberkülozlu çıktı. Alt koğuştan 18 tane çıktı. Hastayı doktora gösteremezdik, ölümcül duruma geldiğinde doktora götürüyorduk. Birgün koğuşta oturuyorduk, gardiyan geldi. Gözetleme deliğinden seslendi, aramızdan 4 kişi dişçi için hazırlansın dedi. Dayanamıyacak durumda olan 3 kişi çıktı. Ama biliyoruz ki dişçide iğne yok. Kerpeteni takıyor ve çekiyor, korkudan kimse çıkmıyordu. Gardiyan asarım, keserim diye bağırıp çağırıyordu. Bir genç arkadaş çıktı ve gitti Bir süre sonra üç kişi, dişleri iğne yapılmadan çekilmiş geldiler. Dışardan dayak sesleri geliyordu. Genç arkadaşımızı döğüyorlardı. İçeri geldiğinde ne oldu diye sorduk. "Dişçinin koltuğuna oturdum. Aç ağzını dedi, baktı tüm dişlerim sağlam. Niye geldin diye sordu. Komutanım 4 kişi gelsin dedi, ben de geldim" demiş. Genç arkadaşımız, gardiyanın istediği 4 kişi ortaya çıkmazsa tüm koğuşun dayak yiyeceğini bildiği için kendini feda etmişti.

Koğuşta 81 kişiydik ve tuvaletimiz bir taneydi. Belli zamanlarda tuvalete gitmek zorundaydık. Eğitim anında tuvalete gitmek yasaktı. Yemek boşluğu ve sayundan sonra 5 veya 10 dakika kalırdı bize. Koğuşta su yoktu. Gardiyan bazen iki bidon su getirirdi. Kullanacağımız süreyi söylerdi. 4 gün bu su size yetecek derdi. 81 kişi o suyla şunları yapmak zorundaydık: O suyla hergün tıraş olmak zorunluydu. Dayak zaten yiyorduk, bir de tıraş yüzünden yersek perişan olurduk. O suyla hergün üç öğün 81 kişinin bulaşığı yıkanıyordu. Ve 81 kişi tuvalet ihtiyacını gidermek zorundaydı. Öyle zamanlar oldu ki büyük tuvalete ancak 4 günde bir çıkabildik. Ya 4 günde bir, bir bardak su içebilecektik ya da 4 günde bir tuvalete gidecektik. Bidonlardan 120 bardak su çıkıyordu Kişi başına ne kadar düşer hesaplıyorduk.

Bazen gardiyan gelip, sabahleyin havalandırma yıkanacak diyordu.O suyla havalandırma yıkanıyordu. 4 günde bir tuvalete gidilmesi kuralını kendimiz koymuştuk. Temizlenmeden kalkmayı göze alamıyorduk, tuvaletin tıkanmasını da göze alamıyorduk. Çünkü bize yedireceklerdi. Başka bir koğuşta kaşık ellerde herkes payına ne düşerse yemişlerdi.

Koğuşların sorumlu gardiyanları var mıydı?

Her koğuşu bir gardiyan bekliyordu. Kendi koğuş gardiyanımızın dışında hiç bir gardiyanın komutlarına cevap vermememiz istenirdi. Uzatan komut verirlerdi. Komutu hangi gardiyanın verdiği anlaşılamazdı. Eğer koğuş gardiyanı vermişse ve komuta uymuşsak dayaktan kurtulurduk, değilse döverlerdi.

Gardiyanlar, kişilere ve koğuşun tümüne küfür ederlerdi. Dayak atmak için bahaneleri vardı. Koğuşa girip "ranza altı el" dediği zaman herkes ranzanın altına giremezdi. Dışarda kalan dayak yerdi. İlk giren, sona kalan, giremeyen.. sonu mutlaka dayakla biten bir komuttu bu.

Birgün havalandırmada eğitim yapıyorduk. Gardiyanlar eğitimi durdurdu. Bizi duvar dibine çektiler, koğuşta 60-70 yaşlarında adamlar vardı. Ağızlarında diş kalmamış, saçları bembeyaz ihtiyar insanlardı bunlar. Hepsinin kafası tıraşlı, üstlerinde eşofmanlar. Gardiyan biriki dedikçe zıplaya zıplaya geliyorlardı. Gardiyan 5 kişi bir tarafa 5 kişi diğer tarafa ayırdı bu yaşlı insanları, ortaya da bir top attı. "Oynayacaksınız" dedi. Belki ilk kez top görüyorlardı hayatlarında. Bir tanesi sürekli topun peşinde koşuyordu, eliyle tutuyor sonra vuruyordu. Top giderken vuramıyordu. Gardiyanlar kim galip gelirse dayak yok ve fazladan birer bardak su, kim yenilirse dayak atılacak dediğinde bu insanlar birbirlerini ezeceklerdi nerdeyse.

Buna benzer bir çok dayak bahanesi vardı. İnsanlar arasında dayanışmayı kıracak psikolojik baskı aracı olarak kullanıyorlardı dayağı.

Birgün eğitim sırasında gardiyan "kıta dur! Herkes birbirinin sırtına" komutu verdi. Eğitim yapanlar tek sayı idi. Bir kişi mutlaka açıkta kalacak ve dayak yiyecekti. Günlerce dayak yemiş insanlar, 30-40 kalas yememek için kardeşlerini bile çiğneyecek duruma getiriliyorlardı.

Mahkemeye nasıl götürülüyordunuz?

Mahkemesi olanları, gardiyan ya geceden ya da sabahleyin karavanayı almaya geldiğinde söyler. İsmi bildirilenler sabah kahvaltı ettirilmeden hazırlanıp çıkarlardı koğuştan. Toplanılan yerde (ki çok kişi varsa koridorda, sayı azsa görüş yerinde) tek tek kimlik tesbiti yapılırdı. Sonra da sıra "eğitime" gelirdi. Önce Gençliğe Hitabe, Andımız, İstiklâl Marşı ve komutla diğer bazı marşları okurduk. Daha sonra ellerin kelepçeli olarak, arabaya konulacağın saate kadar, dizlerini göğsüne kadar çekerek yerinde saymaya başlanırdı. Bu bazen yarım saat sürdüğü gibi, iki hatta üç saat kadar da sürebiliyordu. Diyarbakır'ın o soğuk kışında ve kaloriferler yanmadığı halde, burnumuzdan ter damladığını hatırlıyorum.

Arabalar çalışır hale gelince, ellerimiz arkadan kelepçeli olmak üzere bindiriliyorduk. Küçücük bir kapısı var, her tarafı da kapalı. Yalnız tam karşıda, yukarıda küçücük bir delik var. İçine eşya koymakta kullanılan sandıklardan, karşılıklı olmak üzere ikişerden dört adet koymuşlar, aralarında da gardiyanlar için boşluk bulunurdu. Bazen bu sıralarda 12-13 kişi oturuyor, toplam sayı 60'ı buluyordu. Arabada ellerimizin kelepçeli olmasıyla yetinilmeyip, birbirimize zincirlerle bağlanıyorduk. Tabi bu durum hem yürümeye hem de arabadan inip-binmeye engel oluyordu. Arabanın yerden yüksekliği 1,5 metre kadar olduğu için, inerken tökezlenip üst üste 3-4 kişinin yığıldığı olurdu. Ayrıca, bir de arabada duruş biçimi vardı; ayaklar bitişik olarak esas duruşta ve alnın önündekinin ensesine dayalı gözlerin kapalı olacaktı. Sağa sola dönmek ve konuşmak kesinlikle yasaktı.

Birgün yine arabada giderken aramızdakisaralı bir arkadaşın krizi tuttu. O gün zincir takmamışlardı. Elleri arkadan kelepçeli olduğu için, yerde çırpınırken ağzı burnu döşemeye sürtünüp kan içinde kaldı. Dayanamayıp müdahale ettim. Benim de ellerim kelepçeli olduğu için, çocuğun serçe parmağını açmam çok güç oldu. (Kasıntı halinin geçmesi için gerekliydi bu.) Ben uğraşırken gardiyanlardan birisi gelip ağzına bastı, ama bu benim de işime yaradı. Arkadaş kımıldayamadığı için parmağını aralayabildim.

Mahkemeye geldiğimizde ise küçücük bir odada (bazen 50-60 kişi olurduk.) beklemeye alıyorlardı. Nizami şekilde yere çöküyorduk. Eğer kalabalık daha fazlaysa, bir kısmımız zorla ayakta bekletilirdik.

Mahkeme salonunda da olan bu tür olaylardan mahkeme heyetinin habersiz olması mümkün mü?

Bazen heyetin gözü önünde dövdükleri de olurdu.

Heyet ne yapardı?

Hiçbir şey! Müdahale etmek isteseler bile gardiyanlar kesinlikle aldırış etmezlerdi. Örneğin bir dönem bizden mahkemede hakimin sorularına yanıt vermeden önce ayağımızı olanca gücümüzle vurup, "kısa künye" yapmamız istendi. Bazen heyette sıkıyönetim görevlileri, sivil yargıçlar da oluyordu. Sonunda öyle bir duruma geldi ki iş, mahkeme heyeti bile bundan rahatsız oldu. Ama biz yapmak zorundaydık. Yani mahkemedeki düzeni bile gardiyanlar sağlıyordu. Neyi konuşup neyi konuşmamamız gerektiğini onlar belirliyordu. Mahkemeden sonraki dayağı, cezaevine döndükten sonra başına gelecekleri göze alırsan istediğini konuşabilirdin elbette.

Bu durum temyiz dilekçelerinde belirtilmiyor muydu?

Temyiz dilekçesi, itiraz etme.. içerdekilerin böyle bir hakları yoktu. Ya verdiğin dilekçeyi götürmüyorlar ya da dilekçe verdiğin için cezalandırıyorlardı. Yani açık açık savunma hakkımızı ortadan kaldırıyorlardı. 5 Eylül direnişine kadar zaten bir kaç sonuçlanan dava vardı. Onlara da bu hakkı tanımadılar.

Biraz da "5 Eylül'ü" anlatır mısınız, nasıl gelindi bu güne?

O güne gelmede etkin olan ta 1981'de başlayan olaylar var. Bir arkadaş kendini asmıştı. Ölüm orucu yapıldı ve bir kaç kişinin ölümü ile sonuçlandı.

Bir de yangın olayı var; bazı arkadaşlar kendilerini yaktılar (1982). Ben bunu bir arkadaşın ağzından dinledim. Sabahleyin bir patlamayla uyanmışlar. Koğuşun ortasında alev alev bir şey yanıyormuş. Önce yangın var sanmış arkadaş. Daha sonra yananın insan olduğunu farketmiş. Her tarafı yanmış; yüzü, göz kapakları, dudakları. Saç diye bir şey kalmamış. Meşale gibi tüten simsiyah bir görüntü. Yalnızca gözlerinden tanımış Ferhat Kuntay olduğunu. Ferhat Kuntay arkadaşın panik içinde olduğunu görünce ismiyle çağırmış ve "sakin ol, korkulacak bir şey yok, benim" demiş. O sırada bazı arkadaşlar söndürmek için üzerine battaniye atmışlar. Onlara kızmış "bizim üstümüze battaniye atmayın, ateş atın." Bir yandan da yanıyor tabii. "Biz bu cezaevindeki insanlar için kendimizi feda ediyoruz, cezaevine insanca yaşam koşulları gelsin diye kendimizi yakıyoruz, bu böyle bilinsin" diye de kısa bir konuşma yapmış. Üstündeki battaniye ve kendi yağları bitince çökmüş. Bu sırada Ferhat Kuntay dirseklerinin üzerinde emekleyerek biraz ilerde kalmış olan küçük alevle kafasını tutuşturmuş.. Ondan sonra gardiyanlar koğuşa çullanıp bunları alıp götürmüşler.

Bir kişi mi öldü bu olayda?

Yok, ben dört kişi biliyorum. Daha sonra da bir kişi dövülerek öldürüldü.

Kaçıncı koğuştu bu?

34. koğuş. Yani önceki 33. koğuş. Zaten cezaevlerinde bir koğuşun adı çok çıktığında hemen numarası değiştiriliyordu. Örneğin, bizim eski-

> "Biz bu cezaevindeki insanlar için kendimizi feda ediyoruz, cezaevine insanca yaşam koşulları gelsin diye kendimizi yakıyoruz, bu böyle bilinsin.."

den kaldığımız hücre 37. koğuştu, değiştirilip 36. koğuş yapıldı.

Daha sonra neler oldu peki?

Olaydan sonra, koğuşun büyük çoğunluğunu hücreye götürüyorlar ve o koğuşta bulunanlara yoğun baskı yapılıyor. Orada da bir kişi ölüyor. Bu olay üzerine baskılar daha da artıyor. Bir gece koğuşta kalan çocuklardan biri bileğini kesiyor. Gece bir leğeni ranzanın dibinden köşeye kadar sürüklüyor ve bileğini leğenin içine sarkıtıyor. Farkedilmesin diye. Yani adam ölüme kararlı, kendine göre bir ölüm türü seçmiş ama beceremezse çok daha kötü şeyler bekliyor, işkence, dayak, ölüm olanağı elinden alınıyor kesinlikle. Sabaha karşı anlaşılıyor tabii. Götürüp dikiyorlar bileğini.

Tekrar yangına dönelim isterseniz. Sizin koğuşa nasıl yansıdı bu olay?

Biz sabahleyin feryatlarla uyandık. Bizim koğuşun karşısındaydı, yangın çıkan koğuş. Camları kırdılar. Tam o sırada, gardiyanlar bizim koğuşa geldiler. Tüm camları kapatmamızı söylediler. Koğuşumuzda 6 pencere vardı ve hepsinin camlarında da, bizim paralarımızla yaptırılan Türk bayrağı resimleri vardı. Boyayla yapıldığı için dışarıyı görmek mümkün olmadı. Tam 8 ay boyunca kapalı kaldı pencerelerimiz. Koğuş öyle hale geldi ki, sayım için geldiklerinde bile giremiyorlardı

asteğmenler içeriye. Tavandan, nefesimizden çıkan buharlar damlıyordu. Birçok arkadaşın bunalıma düştüğü dönemdir aslında bu 8 ay. Olayı ise, durumu öğrenmeye daha elverişli olan arkadaşlardan öğrendik. Bir de mahkemelerde zaman zaman fısıldaşabiliyorduk.

Ölüm orucu ve yangında ileri sürülen istekler, talepler neydi?

Yalnız 5 Eylül 1983'de böyle bir talep var (Aslında ölüm oruçları 1 Eylül'de başlamıştı, tüm koğuşlara yayıldığı gün 5 Eylül.) Hiç bir siyasi talep yok. Ne mahkeme, savunma hakkı,.. bunlarla ilgili de hiç bir şey yoktu. Tek talep "insanca yaşam hakkı"ydı. Ölüm orucu daha önce belirlenen sloganlarla başlamıştı; "İnsanlık onurumuz işkenceyi yenecektir!", "İnsanca yaşam için ölüm" vb. üç sloganla. 28 Eylül'de de tüm isteklerimizi kabul etmek zorunda kaldılar ve cezaevi yönetimiyle anlaşma sağlandı.

Sigara içmeye zamanınız oluyor muydu?

Gardiyana kalmış bir olaydı. Bazen, örneğin bir hafta sigarayı yasaklayabiliyordu.

Önceleri gizli gizli içerdik. İspiyoncular haber verdi bunu dışarıya. Bu koğuştaki sigaraları toplarlardı, gardiyan geriye keyfi istediği zaman verirdi. Sigarasızlıktan mahkemeden gelenkağıtlara tahta sarıp içenler vardı.

O dönemde çok ilginç bir şey oldu. Bir arkadaşın yatağının altına fare yuva yapmış. Sigara ya sağı var, hepimizin başı dönüyor. Bir gece arkadaş beni yanına çağırdı, b na bir sigara uzattı, üzerinde iki tane delik vardı. Nereden bulduğunu sordum, farenin getirdiğini söyledi. Onu bir güzel içtik. Fareler gidip gelmesine karşın yuvayı dağıtmadık, ara sıra kotik getiriyorlardı içiyorduk.

Fareler çoktu cezaevinde, büyük kocaman fareler. Cardon da vardı. Gece yatarken insanın yüzünde geziyordu. Kedi kadar diyebilirim. Kalkıp kovalama terlik atma hakkına sahip değildik. Yatakların üzerinde geziyordu. Kovalasak ses gardiyana gidecek, perişan edecek bizi.

Bir asteğmen vardı, bir gün o geldi. İdarenin her koğuşa bir kapan verdiğini söyledi. "Kendiniz bir kapan alın" dedi. Belirli bir süre verdi. "Bu süre sonunda fare kalmayacak, kalırsa size yedireceğim" dedi. Kapan yakalarsa ne ala, yakalamazsa, ellerimizle yakalayacağız. Kapanı kurduk, günde 4-5 tanesi gidiyor 1 ay geçti fare falan kalmadı. Ondan sonra biz kapanı unuttuk. 6 ay sonra bu asteğmen geldi. Geldiğinde bütün koğuşu denetlerdi, süpürge çöpü bulsa dayak yerdik. Sorumluları dövüyordu. O geldiğinde kapanı sordu. Sorumlu bendim. Süpürge çöpü gördüğü için beni dövmüştü. Kapanı herkes unutmuş. Bilmediğimizi söyledik. Kapandan sorumlu arkadaşı çağırdı. O da unutmuş. Ranzanın altına girip kapanı buldu. Kapan kurutmamıştı. Ben fare kalmadığı için kapanı kurmaya gerek görmediğimizi söyledim. Sen emir almadan nasıl kurdurmazsın diye beni yine dövdü.

Dayağı gardiyanlar mı atıyordu, kendisi mi?

Gardiyanlar da dövüyor, kendisi de. Ama bir de tutukluları birbirine dövdürme olayı vardı. Veriyorlar copu, git arkadaşını döv diyorlardı. Bu bir gün, iki gün, üç gün meselesi değil. Dayanamıyorsun. Ben dayanamadım aldım copu. Çok hafif vurdum. Copu elimden aldı gardiyan, bana 30'ar kez falan vurdu. Yeniden elime verdi, "İşte böyle vuracaksın" dedi. Ben yine hafif vurdum. Yine dayak yedim. Baktım kurtuluş yolu yok, "ben senin kadar güçlü değilim dedim. Vurmaktan vaz geçtim. Bazı arkadaşlar panige kapıldılar. Artık koğuşta bir şey olduğu zaman bunları çağırıyorlardı. Bunlar diğerlerini dövüyorlardı. Gardiyan tuvalete çekiyor, ben geldiğim zaman bu adamın gözü morarmış olacak vb. diyor. Tuvalette bu iş bitiyordu.

Bu tür cezalandırmalar ilişkilerinizi bozmuyor muydu?

Kabulleniyorduk. Yani bana dayak atıldığı zaman ben kızmıyordum. Bütün beni ve sorumlu yardımcısıyla, eğitim sorumlusunu ve bir de emniyun eğitim sorumlusu yardımcısını dışarıya çıkardılar. Gardiyan koğuşun eğitimini beğenmemiş. Bizi önce dövdüler. 7-8 gardiyan bir kasa mandalina almışlar ben dövüyorlar, hem ara verip yiyorlardı. Biri gidiyor, diğeri geliyordu. Bizler koğuşun bütün işlerini yapan insanlar olduğumuz için, bizler aracılığıyla baskı yapmak istiyorlardı. İçerden karabiber istediler. Nasıl olduysa karabiber bulundu. Başparmağı kalınlığında kağıtlara sardı. Ad n başı 3'er tane bardağa doldurdular, yarımşar bardak su ile karıştırıp bize içirdiler. Daha sonra sigaralarımızı çıkartmamızı istediler. Benden 5 tane çıktı. Yine hepsini yememizi söylediler. Üstüne bir daha dayak yedik. Daha sonra bir kasa mandalinanın kabuklarını yememizi söylediler. Benim dişlerim kırılmıştı, kabukları yutmaya başladım. Diğerlerinden erken bitirip gidip "emrinizi *yerine* getirdim" diye tekmil verdim. Bu kez diğerlerine yardım etmemi söylediler.

İçeri girdiğimizde birinin midesi hastaydı, salya gelmeye başladı. Kusmaya başladı. ben kusamıyordum. Parmağımı sokup kusmaya çalıştım.

Bir de tursü yediriyorlardı. Koğuşta iyi eğitim yapan iki adamı gardiyan çağırıyor, birinin eline su birinin eline tursü veriyordu. Biz de sırayla önlerinden geçiyorduk. Bardaklarımıza tursü ve su koyuyorlar, gardiyan karşıtırıyor, biz de içiyorduk.

Açık görüş oluyor muydu?

5 Eylül direnişinden sonra, 1984 23 Nisan'ında cezaevinde ilk kez açık görüş yapıldı. 23 Nisan nedeniyle yalnızca çocuklarla görüştürüldük.

Sıra bizim koğuşa geldiğinde, görüşün yapılacağı salona doğru uygun adım yürümeye başladık. Başımızda gardiyanlar bulunuyordu. Karşıda bir sürü çocuk gördük. Çocukların göğüsleri de soyadlarının yazılı olduğu kağıtlar asılmıştı. Çoğumuzun çocuğu içeri girdikten sonra doğmuş ya da o zamandan bu yana büyümüştü. Kimse çocuğunu tanıyamadı önce. Çocuklar bizim uygun adım geldiğimizi görünce korktular önce. Gözlerinde büyük bir korku ve dehşet ifadesi ile geri çekildiler. Onlar için biz, saçları sıfır numara kesilmiş, tek tip elbise giymiş, garip sesler çıkartarak yürüyen, korkulacak insanlardık tabi. Hiç biri si babasını tanımadı.

Çocuklar korku içinde arkalarında bulunan duvarlara kadar gerilemiş ve duvara yaslanmışlardı. O kadar etkilenmiş ve korkmuşlardı ki hepsi bizim gibi esas duruş vaziyetini almışlardı. Gardiyan bir çocuklara bir bize bakmış ve düdüğümü öttürüp "çocuk sevmek serbest" emrini vermişti. Biz bu emir üzerine korku dolu çocukların yanına gidip, onları tutuk, buruk ne söyliyeceğini bilemez bir şekilde sevmeye çalışmıştık...

Ataol Behramoğlu

Helsinki'ye Bir Şiir

Ve birden çarptım sonbahara
Issız bir parkında Helsinki'nin
Yıldızlar dökülmüştü parka
Eğilip dokunmak istedim

Gece derin ve maviydi
Fin körfezinin üzerinde
Işıklar içinde bir gemi
Duruyordu iskelede

Yürüdüm uzun uzun
Türkçe şarkılar söyleyerek
İçimde ince bir hüzün
Kendi kendime yeterek

Bir sabah Ateneum müzesindeki
Resimlere baktun sevgiyle
Bir gece bir tutam tütün sundum
Finlandiyalı bir işçiye

Kuzeydeki ormanları görmedim
Kayak yapmadım dağlarında
Sanmam ki kısmet olsun da
Göllerinde yüzebileyim

Ama sevdim Fin dilini
Mertçe, dostça çınıltılı
Bir dost mektubu okur gibi
Okudum ozanlarını

Yağmurlu bir sabah ayrıldın
Bu kardeş Kuzey kentinden
Onda benden ne kalır bilmem
Bende bir şeyler kalacak Helsinki'den...

Ekim 1984
(Helsinki-Berlin uçağında.)

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

İnsan hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi gereğini duyan bizler, bu konularda çalışmalar yapmak üzere, İNSAN HAKLARI DERNEĞİ'nde bir araya geldik.

Bu Derneğin kurucuları olarak, ülkemizin imzaladığı uluslararası belgelerde yer alan, insanlığın özgürlük mücadelesi tarihinden ve insan olma onurundan kaynaklanan, uygar dünyanın benimsediği çağdaş ö ü ile belirlenen İNSAN HAKLARININ toplumumuzda tüm boyutlarıyla yaşama geçirilmesi için uğraş vermek amacı ile çalışmalar yapacağız.

Derneğin amacı doğrultusundaki etkinliklerini gerçekleştirmeyi çağımıza, ülkemize ve toplumumuza karşı insan olmanın hak ve sorumluluklarını yerine getirmenin bir gereği sayıyoruz.

Bizler yurdumuzda temel hak ve ö gürlükler başta olmak üzere insan hakları ve ihlallerini araştırıp, saptayıp, önlenmesi yolunda her türlü girişimde bulunacağız.

İç hukukumuzun , Türkiye Cumhuriyetince imzalanmış, insan hakları konusundaki uluslararası belge ve andlaşmalarla çelişen yada bağdaşmayan hükümlerin ayıklanması, çağdaş koşul ve yaklaşımlar doğrultusunda düzenlenmesi için çaba göstereceğiz.

Bizler tüm hükümlü, tutuklu ve gözetim altında bulunanların, ırk, renk, cinsiyet, dil, din ve siyasal görüş ve inanç ayrımı gözetmeksizin, yaşamlarının insan onuruna yaraşır maddi ve mane i koşullar içinde geçmesi için hertürlü çabayı vereceğiz.

Bizler, ülkemizde imzalanmış belgelerdeki insan haklarının yerine getirilmesinin yanı sıra, insan haklarının ihlallerinden ötürü yurttaşlarımızın Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna kiş isel başvuru hakkının tanınmasına çalışacağız.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ'nin, amaç ve etkinliklerinin yaşama geçirilmesindeki güç, bu hak ve görevlerin bilincinde olan insanlarınız olacaktır.

NEVZAT HELVACI "Savunma hakkının önündeki engeller kaldırılmalıdır."

Nevzat Helvacı

Aşağıda, İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı ile yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.

YARIN □ İşkenceyi köklü olarak önleyebilmek için ne gibi kurumsal, yasal önlemler alınmalıdır?

NEVZAT HELVACI ■ Hemen herkes işkenceye karşı olduğunu söylüyor, yetkililer gerekli önlemleri aldıklarını açıklıyorlar, yine de işkence olayları eksik olmuyor. Basına yansıyan haberlerden, açılan davalardan ve verilen mahkumiyet kararlarından anlaşılacağı gibi işkence olgusu yadsınamaz. Oysa işkencenin bir insanlık suçu olduğunda bir görüş birliği varmış gibi görünüyor. Buna karşın işkence olayları sürüp gidiyorsa bunun anlamını iyi değerlendirmek gerekir.

Birçok uluslararası belgede olduğu gibi iç hukukumuzda da işkenceyi yasaklayan hükümler yeralmıştır. Örneğin anayasanın 17. maddesi kimseye işkence ve eziyet yapılamaz diyor, ceza yasasında işkence yapanlar için ceza öngören maddeler var. Buna karşın işkencenin önü alınabilmiş değil. İşkenceyi önlemenin etkili yollarından birisi, savunmanın suçlama ile birlikte başlamasıdır. Savunucu hazır bulunmadan hiçbir sanığın sorgusu yapılmamalıdır. Bunun için yargılama usulü yasasında gerekli değişikliklerin yapılması zorunludur.

İkinci önemli konu, polisin sorgulama yetkisiyle ilgilidir. Suç delillerini toplama ve sanığı yakalama kuşkusuz polisin görevidir. Ancak polis, sorgulama yapma gibi bir yargı göreviyle yetkili kılınmamalıdır. Yine bu noktada, doğrudan Cumhuriyet Savcılığına bağlı adli kolluğun kurulması da önem taşıyor.

Yargıçların, savcıların, doktorların ve tüm görevlilerin işkenceye karşı daha duyarlı davranmaları ve işkence olaylarının üstüne daha titizlikle gitmeleri gerekir. Hatta bu duyarlılığın tüm bireylerce gösterilmesi yönünden toplumun eğitilmesi yararlı sonuçlar doğurur. Bu alanda uluslararası dayanışma da ihmal edilmemelidir. Bunları sağlamak için hukuk devleti ilkelerinin, tüm boyutları ile uygulamaya konulması ve açık rejimin sürekli yürürlükte tutulması gerekir.

□ *İşkencede siyasi sorumluluk nedir?*

■ Genel olarak, sistemli işkence olaylarından ötürü siyasal sorumluluk, elbette sözkonusudur. İşkence bir devlet politikası olarak kurumlaştırılmışsa, kuşkusuz bu durumdan siyasal sorumluluk doğar. Hükümeti veya ilgili bakanı siyasal açıdan sorumlu tutmak, parlamentonun işidir. Prof. Faruk Erem, geçmişte yayınlanan bir yazısında, işkenceyi anayasaya karşı işlenmiş bir suç olarak nitelemekteydi. Gerçekten de işkence, sayın Erem'in belirttiği nitelikte vahim bir suç olarak görülmelidir.

□ *Suç Sorunları Avrupa Komitesi, tutuklu ve hükümlülere muamelede uyulması gereken asgari standart kuralları belirlemiş durumda. Bu koşullara ilişkin görüşleriniz nelerdir, sözkonusu koşulların yaşama geçirilmesi konusunda neler yapılmalıdır.*

■ Birleşmiş Milletler'in, 30 Ağustos 1955 tarihli kararıyla tutuklu ve hükümlüler için bazı kurallar belirlendiğini bilmekteyiz. Suç Sorunları Avrupa Komitesi'nce, Birleşmiş Milletler'in bu kararına dayanılarak, "Hükümlü ve Tutukluların Tretmanı Hakkındaki Standart Minimum Kuralları" belirlenmiştir.

Suç Sorunları Avrupa Komitesi'nin konuya yaklaşımı, tutuklu ve hükümlüleri'n de insan olduğu ve bazı haklarının bulunduğu temeline dayanmaktadır, doğru yaklaşım da budur. Bu kurallar tutuklu ve hükümlüleri, horlanan, toplum dışına itilen ve kötü muameleye müstehak insanlar olmaktan kurtarmayı amaçlamıştır. Örneğin, genel uygulama kurallarında ana ilke, "hürriyetten yoksunluk, insan haysiyetine yaraşır maddi ve manevi koşullar içinde gerçekleştirilecektir" hiçiminde belirlenmiştir. Tutuklu ve hükümlülerin barınma, sağlık, giyim, beslenme, dış dünya ile ilişki, okuma vs. hakları, hep bu ana ilkeye uygun olarak düzenlenmiştir. Uzun bir metin olduğu için, içeriğini tümüyle buraya aktarma olanağımız yok. Ancak, bunların bir yayın organında tam metin olarak yer almasının yararlı olacağı kanısındayım.

Bu kuralların yaşama geçirilmesi için neler yapılması gerektiği ne gelince, bunun ilk koşulu, sözkonusu kuralların belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi için çaba harcanmasıdır. Bu kuralların uygulamaya konulması, iki yönlü bir çalışmayı gerektirir. Bunlardan birincisi; yasa, tüzük ve yönetmeliklerin bu kurallara uygun olarak düzenlenmesi, ikincisi de cezaevlerindeki fizik koşulların, bu kuralların uygulanmasına elverişli bir duruma getirilmesidir. Örneğin, kurallardan birisi şudur: "Hükümlü ve tutukluların barınak yerleri, özellikle uyudukları yerler, iklim koşulları ve özellikle hava hacmi, minimum alan, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma gözönünde tutularak, sağlık gereklerine uygun olmalıdır." Cezaevlerimizde bir yatakta birden fazla kişinin yattığını gözönüne alırsak, fizik koşulların önemi daha iyi anlaşılabilir.

□ *Tartışmanın yoğunlaştığı alanlardan biri de "savunma hakkının kısıtlanması"na ilişkin uygulamalar. Konunun özellikle mahkeme aşamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*

■ Ceza yargılaması; iddia, savunma ve karar sacayağı üzerine kurulur. Bunlardan birisinin eksik olması, yapılan işi yargılama, varılan sonucu mahkeme kararı olmaktan çıkarır. Bir ceza davasında savunma hakkı yeterince kullanılamıyorsa, o yargılamanın bir ayağı eksiktir ve adalete ulaşma olanağı yoktur. Mahkeme salonlarında yargıç ve savcı kürsülerinin, avukatların kürsülerinden yüksek yapılmış olması, bu gerçeği değiştiremez. Savunma hakkını "kutsal" olarak niteliyen görüşler, bunu anlatmak istemişlerdir.

Savunma, kutsal olarak nitelensin veya nitelenmesin, eğer bir hak ise, bu hakkın eksiksiz kullanılabilmesinin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Halbuki, bizdeki yasal düzenlemeler, bu hakkı kısıtlamaya dönük hükümler içermektedir. Sanığın veya avukatın duruşmadan atılması, savunmanın süre ve savunucu sayısı itibarı'yle sınırlandırılması, sanık ile savunucusunun görüşmelerinin dinlenilmesi ve kısa süreyle sınırlı tutulması gibi işlemler, bu hakkın yeterince kullanılmasını engellemektedir. Savaş yokken savaş hali hükümlerinin uygulanması ile adalet kavramını bağdaştırmakta güçlük çekiyoruz.

Yasal düzenlemelerin de ötesinde, keyfiliğe varan uygulamalar da savunma hakkını engellemektedir. Tutuklu sanığa savunmasını hazırlaması için gerekli araç-gereç'in, kağıt kalemin ve dökümanların verilmemesi biçiminde görünen bazı uygulamalar bunun örneğidir. Gizli olarak yürütülen bir hazırlık soruşturmasından sonra mahkemeye çıkartılan sanıkların, işkenceden yakınabileceği ilk yerde, duruşmada, bu yakınmaların dinlenilmediği ve tutanağa geçirilmediği, birçok örnekle sabittir. Bu uygulama da savunmanın bir başka biçimde kısıtlanmasıdır. Hakkındaki hüküm kesinleşinceye kadar her sanık suçsuz sayıldığı için, sanık hazırlık soruşturmasından başlayarak yargılamanın her aşamasında, en geniş savunma olanaklarıyla donatılmalıdır.

ERDAL İNÖNÜ
"Bizden daha güçlü bir adam biz kendi kendimizi

"Demokrasinin önünde birçok engeller var; bir kısmı anayasayla geliyor, bir kısmı sonradan çıkarılan yasalarda var Önemli bir kısmı da hükümetin davranışlarından geliyor. Hükümetin, son günlerde yaşadığımız ara seçimler konusunda yaptıkları bile, Türkiye'de demokrasi anlayışını değiştirmiyor."

YARIN □Gençlik, geleceğe yönelik depolitizasyon sürecinden en çok etkilenen kesim. Ama, geçen altı yıl içerisinde, özellikle son iki yılda gençlik, bu süreci kırmaya yönelik çabalarda bulundu. Örneğin, öğrenci dernekleri kuruldu. Bu örnekten hareketle, gençliğin politika yapması ne anlama geliyor, bunun mekanizmaları nelerdir?

ERDAL İNÖNÜ ■ Depolitizasyon diye başladınız; bu da bir çeşit slogan, onun için gençlerin, fikirlerini sloganlarla daha basitlere indirgemek, bazı kelimeler içine ve yaklaşımlara hapsetmek, benim eskiden beri istemediğim bir eydir. Onun için diyorum, soruna daha genel bir çerçeve içerisinde bakalım. Yaşlılarımızın gençleri siyasetten uzaklaştırması bir tepki olarak ortaya çıktı, anaya da var şimdi ve bunu ayrıca hükümet de uyguluyor. Hükümet başka amaçla uyguluyor, anaya ya koyanlar başka amaçla koydular. Bu açıdan gençlik, hayatın önemli bir bölümü, belki de en verimli bölümü. Genç insanın acısı çok, merakı çok, umudu çok, zamanı da çok. Böylece, dünyaya geldiğini başkalarına en çok gösterme fırsatı, en değişik, kalıcı şekillerde gösterme fırsatı, gençlikte insanın elinde var. Gençlik, bunu değerlendirmeli. Bunu değerlendirirse eğer, eline bir defa geçmiş olan bu fırsatı en iyi ekilde ortaya koymuş olur. Benim yakla ımım böyle. Tabii politika da bunun içinde bir yer tutar, çünkü gençlik düşünürken, topluma bakarken, elbet "bu toplum daha iyi nasıl yönetilir", "şimdi yönetim şekli acaba tam yeterli midir", "bu toplumun gereksinmelerine karşılık veriyor mu", onları elbet düşünecektir. Ve büyük bir idealizm içinde gençlik, daha iyisi nasıl olur diye uğraşacaktır, düşünecektir, aklına gelen yolları da deneyecektir. Gerek tartışarak, gerek ufak tefek uygulama imkânları bularak bunu yapacaktır ve bunu her gençlik yapar, bunu yapmasından daha doğal bir ey yoktur. Gençliğin bunu yapmasının sonunda tehlike geleceğinden çekinenler, tutucu bir yaklaşımla, "gençlik berşeyle ilgilenirse, herşeye karışırsa, her ey hakkında fikrini söylerse, bundan çok değişik sonuçlar çıkar" diyen yaklaşımlar da ortaya çıkar. Onun için, aman bunlara engel olalım diye karşısına çıkanlar olabilir. Bunların hepsi gençliğe güvenmemek ve tabii toplumdaki insanlara güvenmemek demektir. Ama esas yanlış olan budur.

İnsanlar, kendi yetkelerini, kendi yeteneklerini kullanmaktan korkmamalıdırlar. Biz de, gençliğimizin o enerjisinden, o verimliliğinden, o korkusuzluğundan korkmamalıyız ve onu değerlendirmeliyiz. Tabii bunun çeşitli yolları vardır. Pratik olarak gençliğin politika ile ilgilenmesi, bir defa gazeteler okuyarak, kitaplar okuyarak, arkadaşlarıyla konuşarak, tartışarak olur; ona hiçbir engel tanımamalıyız.

Her fikri tartışmalı, bulunduğumuz yerlerde rahatça konuşmalı. Onun ötesinde birtakım örgütler, gençlere siyasi konularda tartışmaları için olanak sağlarlar. Öğrenci dernekleri bunu yaparlar eskiden beri. Tabi şimdi öğrenci derneklerinin siyasete karışmaları yasak. Bunun için böyle yaklaşmak belki biraz farklı olur, ama ben genel yaklaşımlarla bakmaya çalışıyorum; bugünkü sıkıntılar bakımesele. Eskiden, birtakım konferanslar, münazara diye tartışmalı konferanslar düzenlerlerdi dernekler, sonraları, daha çok siyasetle, doğrudan doğruya siyasetle ilgili açık oturumlar yapılmaya başlandı. Daha sonra eylemler filan, öğrenci dernekleri daha çok siyasetin içine girdiler. Tüm bunlar, hep zamanla geçirilen çeşitli evreler; öğrenci derneklerinin tabii kurulması gerekir diyorum. Tabii bu öğrenci dernekleri, öğrencilerin kendi meseleleriyle, üniversitedeki sorunlarıyla ilgilenecekler, onun ötesinde yurt sorunlarıyla şüphesiz ilgilenecekler. Bunları düşünmeyin, yalnız şunu düşünün demek, gençlerin düşünme yeteneğini tam kullanmamaktır, o bakımdan yanlıştır.

Tabii, anaya bir tepki anayasası olduğu için bazı güçlükler getiriyor. Onlar da zamanla geçecektir ve öğrenci dernekleri de anaya ya karşı çıkmadan, yani anayasaya karşı bir hareket ceza doğurur, öyle bir suç işlemeden, öğrencilerin doğal yeteneklerini geliştirme olanaklarını vermeye çalışmalıdırlar. Bir örnek derlerse biz, siyasal gücümüz yeterli olunca, bu anayasayı değiştirip, gençlere bu olanakları daha rahat vereceğiz. Tabii, gençler bekleyemezler; ama şimdiki olanakları bir cezayla karşılaşmadan sonuna kadar kullanacaklar, daha rahat kullanma dönemleri de, biz bu siyasi güçle ortaya çıktığımız zaman olacak.

□ *Gençliğe ilişkin pekçok sorunun, iktidar olduğunuzda çözüleceğini söylediniz. Örneğin, gençliğin en geniş anlamıyla örgütlenmesinin önünde birtakım engeller var: Öğrenci dernekleri ulusal düzeyde örgütlenemiyorlar, siyasal partilerin gençlik kolları kurmaları yasalarla engellenmiş durumda.*

■ O da yanlış, o da düzeltilmeli. Tabii siyasal partilerin gerek kadın kolları, gerekse gençlik kolları kurulması gerekiyor. Bunu da gerçekleştireceğiz. Bunun eksiğini görüyoruz. Onun için biz örgütlenmedeki sınırlanmaları kaldıracağız, rahatça çalışacaklar. Tabii benim de gençlerden beklediğim bir defa bu sınırlamalardan kurtulduklarında, topluma katkılarını yaparlarken, en geniş tartışma ortamında, birbirleriyle kavga etmeden, bu işi yapmaları ve toplumun gençliğin niteliklerinden yararlanmasını ğlamaları. Bizde, kavga ortamının bu kadar çabuk gelişmesi de bence büyük ölçüde bu yasaklardan doğuyor. Bütün fikirlerle haşır neşir olunduğunda, o ortamda o zengin ortamda kavga etmeden, yolu bulmanın da bir eğitim süresi vardır. Tam öğrenecekken, birtakım kavgalar çıktı diye bu süreyi yarıda kestiğinizde, badi siz bu fikirlerle uğraşmayın, çünkü sonunda birbirinizle kavga ediyorsunuz, dolayısıyla yaşanmaz hale getiriyorsunuz Türkiye'yi, onun için siz bu işlerle uğraşmayın dediğinizde, başa dönmüş oluyoruz. Yani, bu fikirlerle uğraşmadan, bu fikirleri yok farzederek aklınızı kullanmadan, düşüncelerinizi eksik kullanarak ilerleyin diyoruz. Ama gene bir gün serbestlik gelecek tabii, çünkü toplum böyle dar bir cendere içinde yaşayamıyor. Bir süre sonra siyasal partiler oluşuyor, serbestlik geliyor, ve yeni baştan başlanıyor.

bizi yönetmeyecek yöneteceğiz."

"DSP ile, sosyal demokrat ya da demokratik sol partiler olarak temelde bir ayrığınız yok. Programları incelediğiniz zaman ufak tefek farklar görüyorsunuz, ama bu farklar Avrupa' daki bir sosyal demokrat partinin içindeki görüş ayrılıklarını aşmıyor. Tabii, taktik farkları olabilir, bunlar kişisel yaklaşımlardır."

Bu bir yaratıcı faaliyettir, o zaman kavga olmaz. O evreye, o aşamaya gelmemiz gerekli. Ben sosyal demokrasiden de zaten büyük ölçüde onu anlıyorum. Kavga etmeden fikirleri geliştirmek ve Türkiye'yi ileriye götürmek, yaratıcılığımızı ortaya koymak diye anlıyorum. Fikirlerden korkmayın, o fikirleri olanak bulduğunuz ölçüde tartışın, onlara yenilerini eklemeye çalışın, onları ortaya çıkarın.

□ *Demokrasinin kalıcı olabilmesi için önce demokrasiyi yaşatacak unsurlarda, yani insanlarda demokrasi bilincinin yerleşmesi, kalıcı hale gelmesi gerekiyor. İçinde bulunduğumuz koşullarda demokratikleşmenin önündeki engeller nelerdir?*

■ Birçok engeller var; bir kısmı anayasayla geliyor, bir kısmı sonradan çıkanlan yasalarda var. Önemli bir kısmı da hükümetin davranışından geliyor. Yani, hükümetin, aslında son günlerde yaşadığımız ara seçimler konusunda yaptıkları bile, Türkiye'de demokrasi anlayışını değiştirmiyor. Çünkü, anayasa yapılmış, hadi yapılış şekline itiraz ediliyor, ama gene de mevcut bir metin var. Hiç olmazsa bu metni doğru dürüst yorumlamalıyız. Bu metni yorumlarken işinize geldiği gibi yorumlarsanız, böyle demokrasi bilinci gelişmez, çünkü o zaman herkes bunu dikkatle izler ve "demek ki, bu metinlerin hepsi değersiz, herkes işine geldiğini yorumluyor" der. Herkes işine geldiği gibi yorumlarsa ,o zaman tabii ilerleme, barış içinde ilerleme olmaz, o zaman herkes gücünü artırıp herhangi bir şekilde- o güç sayesinde elindeki metni istediği gibi yorumlayıp karşı tarafı alt etmeye çalışır. Halbuki o metinlerin önemi çok büyüktür,çünkü o metinler sayesinde insanlar anlaşabilirler. Başka türlü yorumlarsanız, o zaman dönüp dolaşıp yeni bir metin yazmak, o metin üstünde anlaşmak gerekiyor.

Tabii bir defa bir noktadan başlamalı ki insan, ondan sonra güçler biraraya gelsin, muhalif partilerde de olsalar, o metnin kabul edilmiş olması, onları yeni bir saçmaya götürür. Ama, o metni yorumlarken, böyle açıkgözlükler, hokkabazlıklar yaparsanız, o zaman başka yere gidemezsiniz. O zaman bütün mesele, yeterli gücü sağlayıp, o metni doğru dürüst uygulayacak hale gelmeye kalıyor. O bakımdan, bence, anayasanın eksikleri var tamam, yasaların eksikleri var, fakat en önemlisi bükümetin davranışıdır. Onun üzerinde önemle durmak gerekir.

Siyasal mücadele, bugün esas itibarıyla ANAP'ın bu zihniyetinin ve o zihniyet de ANAP'ta uygulandığına göre, ANAP'ın seçimlerde değiştirilmesine, iktidardan uzaklaşmasına geliyor. ANAP tutarsız iki cümle söylüyor, ikisi birbiriyle çelişiyor. O zaman, bir anlaşma zemini kalmıyor. Demokrasinin gelişmesinde en büyük güçlükler bunlar. Çünkü, demokrasi insanların kendilerini yöneteceklerini kabul ediyor; e nasıl yöneteceğiz, demek ki birbirimizle anlaşacağız, bizden daha güçlü bir adam gelip de, yahut da bir kral veya başka memleketten birisi gelip de bizi yönetmeye cek; biz kendi kendimizi yöneteceğiz.

Demek ki, konuşarak yöneteceğiz ve anlaşarak yöneteceğiz. Anlaşmanın da yolu ortak metinler. Bir metin yazılacak, onu ikimiz de kabul edeceğiz, bu iş öyle başlayacak. E, o metni kabul etmişiz, ondan sonra yorumlarken yok yok, bu metin "a" diyor, ama onun aslı "b" dir, çünkü benim işime öyle geliyor, diye yola çıkarsanız, o zaman bu iş olmuyor. Sizo zaman kendinizi yönetemez duruma geliyorsunuz. Onun için mesele bu kadar basit, metinlerin, anayasa gibi bir metnin böyle açıkgözlü bir biçimde yorumlanması, bence bu bakımdan vahimdir. Bence en ters yaklaşım bu. Onu düzeltmek için de elimizde seçimden başka bir yol yok.

□ *Demokratikleşmeye ilişkin ölçütlerde temel olarak toplumun katılımından söz ediyoruz. Toplumun, kendi kendini yönetebilmesi, bu katılımla gerçekleşebilir. Katılıma ilişkin sorunları yaşayan bir kesim de işçiler. Buna ilişkin somut bir örnek karşımızda duruyor: 500 bin üyeye ulaşmış DİSK şu anda kapalı durumda. Bir sosyal demokrat partinin, demokratik kitle örgütleriyle bağı önemli. DİSK'in durumu örnek olarak alındığında bu konuda neler söylersiniz?*

■ Tabii demokratik kitle örgütleriyle bağlarımızın sıkı olması, bizim için son derece yararlı ve önemli. Batıdaki sosyal demokrat partiler, sendikalara dayanarak kuruluyorlar, onlarla organik ilişkileri var. Çoğunda durum böyle. Aslında bizim de yasanın elverdiği, şimdiki yasanın elverdiği ölçüde ilişkilerimiz var, yani özel ilişkilerimiz var. Sendika üyesi işçilerden bize üye olan insanlar var. Fakat şimdiki yasalara göre hem sendikada, hem de partide yönetim kurulu üyesi olunamıyor. Böyle insanlar yok. Ama, sendika ve parti üyesi olan insanlar var. Sendikalarla ilişkilerimiz bugünkü şartların elverdiği ölçüde en geniş bir şekilde yürüyor. Daha da gelişecek. DİSK üyesi arkadaşlarımız var.

DİSK'in durumu da tabii az önce söylediğim kendine güvensizlik kompleksinden kaynaklanıyor sanıyorum. Dava devam ediyor, hâlâ bitmedi, biz bir an evvel bitmesini istiyoruz. DİSK üyesi arkadaşlarımızla ilişkilerimiz iyi, ama özel planda. Resmi bir ilişki olamıyor. Öteki örgütler için de aynı. Bunların hepsi anayasa meselesi. Dönüp dolaşıp siyasal gücün yeterli olmasına bağlı oluyor. O da halkın desteği demek oluyor. Şimdi Anavatan Partisi iktidarda ve demokrasiyi geliştiren bir yol takip etmiyor, ama onu da değiştirmenin yolu gene seçimden geçiyor.

□ *Toplum, demokratikleşmeye ve daha iyi yaşam koşullarına ilişkin taleplerinde, sosyal demokrat bir iktidara önemli sorumluluklar düşeceği inancında. Ancak SHP, en büyük eleştirileri yine şu noktalarda alıyor. Örneğin kongre öncesinde basındaki değerlendirmelerde; birincisi, SHP'nin örgütlenmesine ilişkin dağınıklığını gideceğiydi. İkincisi, SHP'nin topluma, demokratikleşmeye ve ekonomiye ilişkin daha somut bir plan sunacağı bekleniyordu. Şimdi sormak istiyoruz; hem demokratikleşme anlamında, hem de ekonomik anlamda SHP'nin nasıl bir programı var?*

■ Şimdi ara seçimler var, seçim bildirgesi hazırlanacak, bunu göreceksiniz. Programımızda aslında bu sorularınızın cevapları var ve demokratikleşmeyi biz, temel amaçlarımızdan biri diye görüyoruz. Türkiye'de demokratik, laik, sosyal hukuk devleti, bir sivil toplum devleti olacak. Bu arada, balkın eğilimlerini takip edecek ve o doğrultuda politikaları ayarlayacak siyasal partiler var, en başta SHP var, bunlarla birlikte demokratik örgütler, yerel yönetimler var.

Tüm bunların önemli rolleri olacak. Örnek olarak, önce seçimleri kazanmak gerekiyor ve kazanma oranı, anayasayı değiştirme olanağımız var mı, onu gösterecek. Sonra, anayasada nasıl değişiklikler yapacağımız, anayasayı dediğim şekilde, daha demokratik bir devletin işlemesini sağlayacak hale nasıl getireceğiz, bunu inceleyen çalışmalar yaptırıyoruz. Bunun sonunda açıklayacağız.

Şimdi, seçim bildirgesiyle, seçim bildirgesinde söyleyeceğimiz şeyler, daha çok ilkesel düzeyde olacak. Anayasanın nasıl değiştirilmesini düşündüğümüzü söyleyeceğiz. Tümden, baştan mı yapacaksınız gibi şeyler söyleniyor, tabii bu ikisi arasında bir fark olduğunu sanmıyorum. Bunun için bazı değişiklikler yapılacak, bazıları da değişmeyecek.

Mesela, 61 Anayasasından alınmış pek çok madde var. Onları değiştirmeyi kimsenin istediğini sanmıyorum. Ayrıca, daha demokratik bir düzen istemeyenlerin bile kabul ettikleri madde-

ler var. Mesela, Türkiye devleti bir cumhuriyettir, merkezi Ankara'dır, dili Türkçe'dir gibi şeyler zaten değişmeyecek. O bakımdan anayasanın tümünü değiştireceğiz sözü bir özlem ve bir yaklaşım ifade ediyor. Yani biz bu anayasanın hazırlanış şekline karşıyız, onu biz baştan yazacağız demek istiyorlar. Ama, tabii mesele o değil şimdi, mesele yeni anayasa nasıl olacak, bugün nasıl hazırlayacaksınız? Tabii mecliste yeterli çoğunlukla yeralan bir parti, anayasayı değiştirecek gücü varsa o zaman değiştirecek. Onun değiştirme şekli şimdi zaten belli. O halde mesele, sonuç nedir, yeni anayasa nasıl bir anayasa olacak, hangi maddeler değişecek, girişi değişecek, mesela ne bileyim, her tarafını değiştirebilirsiniz, ama dediğim gibi biz her tarafını değiştirmek istemiyoruz. Çünkü, 61 anayasasından gelmiş maddeler var, kimsenin değiştiremiyeceği maddeler var. Onun için bugün duygusal yaklaşım gösteren bir tartışma içine düşmek istemiyorum. Fakat, hep söylediğim, anayasayı daha bir dikkatle alıp, çağdaş bir devlette ve bizim özlediğimiz şekilde uygulandığı bir anayasa haline getirmek için neresini değiştirmek gerekiyorsa, oralarını değiştireceğiz. Şimdi biz çalışmalara başladık. Zaten sayın Gürkan da sık sık belirtmişti, çalışmalar daha önceden başladı. Şimdi seçim bildirgesinde de göreceksiniz, bunun ötesinde de incelikli araştırma ve çalışmalar devam ediyor. Bu sorunları genel seçim öncesinde, anayasasının hangi maddesini nasıl değiştireceğimizi açıkça söyleyeceğiz. Ve bu, bize oy verecek vatandaşlara da bir yol gösterecek tabii.

Ekonomi için de, tabii sosyal demokrat bir parti olarak programımızda var. Karma ekonomiye inanıyoruz, bunun içinde piyasa ekonomisinin önemli yeri olduğuna inanıyoruz. Miras hakkı mülkiyet hakkı gibi hakların varlığına inanıyoruz. Bütün mesele gelir dağılımını düzeltecek, yani sınıflar arasındaki toplumdaki varlıklılarla varlıksızlar arasındaki farkı azaltacak bir yaklaşım istiyoruz. Bunu vergileme yoluyla yapacağız; devletin zamanla ekonomiye müdahalesi yoluyla yapacağız, ama ekonominin esas etkenleri yine piyasa ekonomisi içinde yürüyecek. Yani katı bir merkezi planlama yapmayacağız, karma ekonominin planlamasını yapacağız. Kısaca söylediklerimiz bu, bunlar zaten programda var. Tabii, sorular da soruluyor, enflasyonu nasıl indireceksiniz; enflasyonu şimdiki hükümet azaltamıyor, o açıkça belli. Enflasyonun düşürülmesi gerektiğini söylüyorum.

Maliye ve para politikasını kontrollu bir şekilde yürütürseniz, bir iki senede düşürebiliyorsunuz Ama, şimdiki hükümet bunu anlaşıldı ki, yapmak istemiyor. Bunu yapacağız. Ondan sonra, ondan sonra demiyeyim, ekonomiyi büyütmek ve gelir dağılımını düzeltecek şekilde geliri paylaştırmak, bu bizim esas ilkemiz. Tabii bunu gerçekleştirmek için, işte mesela dış ticareti nasıl yapacaksınız, ihracatı, ithalatı nasıl yapacaksınız, bunlar da soruluyor, diyoruz ki bunlar da programda var Sorulanlara tam ayrıntılı cevap yok, hangi maddeleri, nasıl ithal edeceksiniz, bunların ayrıntılı cevabı tabii şimdi verilemez. Bu, iktidara geldiğimiz zamanki duruma bakan cevaplar.

□ *Biraz daha açmak istiyoruz; Türkiye, 1980 öncesinde sosyal demokrat bir iktidar yaşadı. O dönemde CHP'ye yöneltilen en önemli eleştirilerden biri de CHP'nin hükümet olduğu ancak iktidar olamadığıydı. CHP'nin ekonomik politikası şöyle idi.: Tekellerle halk yığınlarının çıkarlarını uzlaştırmak... Ancak sonuçta, ne geniş halk yığınlarıyla tekellerin çıkarları uzlaştırılabildi, ne de tekellerle olumlu bir ilişki kurulabildi. Hatta CHP Hükümeti'nin yıkılmasında tekellerin büyük rolü oldu. Son altı yılda ise Türkiye, çok geniş anlamda bir tekelleşme süreci yaşadı, yaşıyor. Özellikle devletin tekellerle ilişkilerinin yoğunlaştığı günümüzde, geçmişe ilişkin bir örnek de varken, geleceğe ilişkin neler söyleyeceksiniz?*

■ Bir defa geçmiş deyince, sosyal demokrat iktidarın geçmişi diye sadece kısa bir dönemi almak doğru değil. Çünkü, Türkiye'de 1950'ye kadar yaşanan bir dönem var. Devletçilik politikası diye bir politika o zaman ortaya çıktı. Sosyal demokrat partilerin devlet sektörüne el koymaları aslında o zaman başladı. O zamanki parti sosyal demokrat bir parti değildi, ama devlet sektörü

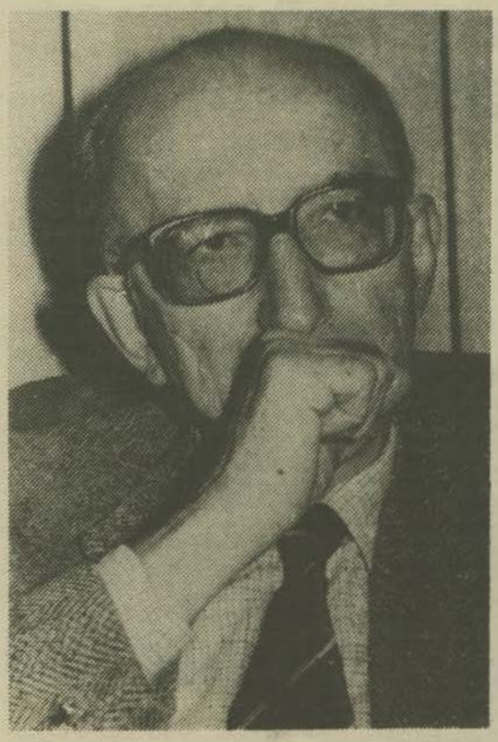

"Doğru Yol Partisi ile sosyal ve ekonomik görüşlerimiz aynı değil, çok farklı. Ama, demokrasinin siyasal partiler arasında ortak bir temel olarak kurulmasında anlayışımız ortak. Bu açıdan muhalefetteyken ortak amaçlar için birlikte davrandığımız oldu. Bundan sonra da olacak."

yardımıyla kalkınmayı yürütmek fikri o zaman başladı. Dolayısıyla, çok da başarılı oldu. Bugünkü özel sektör temsilcilerimiz de, o zamanki devlet sektörü sayesinde biz bugünkü olanaklarımıza, bilgimize, birikimimize ve becerimize kavuştuk diyorlar. Onun için, çok başarılı bir sosyal demokrat iktidar geçirdi Türkiye. O zaman ismi öyle değildi ama, bunun bir önemi yok. Ondan sonraki dönemin başarısız olması, bence esas itibarıyla süresinin kısa olmasından. 50'den 85'e geçen zamanın büyük kısmında sağ iktidarlar başa geçti. Onun için bence, CHP'nin 70 dönemindeki durumu eleştirilirken, o sürenin çok kısa olduğu düşünülmeli ve o bakımdan ciddi bir eleştiriye bence gerek yok. Bir iktidar 4-5 sene kalmalı ki, biraz öğrenme zamanı geçirain, tekellerle halkın ilişkilerini en iyi nasıl ayarlayacağını bulacak zamanı olsun. Gelir gelmez onu yapmadı diye eleştirmek, ciddi bir eleştiri olmaz. Benim kısaca söylemek istediğim, hep karşımıza çıkarılan bu 77-78 dönemi için, o dönem çok kısa bir dönemdi. Gelecek için hiçbir şekilde örnek olamaz. Her iktidarın bir politikasını uygulama dönemine ihtiyacı vardır. Onu vermezseniz, tabii vermezseniz diyorsam, o zamanki şartlar vermemişti bunu, zaten doğru dürüst iktidar olamadı, hükümet, koalisyon gibi şartlar.. Onun için ne o zamanki iktidarı eleştiririm, ne de o zamanki sosyal demokrat anlayışı eleştiririm. Çünkü her iktidarın kendi politikalarını uygulama fırsatı, zamanı bulması gerekir. Biz yaklaşım olarak şimdiki gelişmeleri dikkatle izliyoruz. Şimdiki davranış şeklimiz, 77'deki sosyal demokrat partiye tam uymuyor. Zaman içinde dünyanın ekonomisi değişti, ekonomik güçler değiştiler. Bunları değerlendirerek politikamızı yürüteceğiz. Mesela o zamanlar, piyasa ekonomisini kabul ediyoruz diye sosyal demokrat partiler pek demezdi. Şimdi diyoruz; Avrupa AET'ye gireceğiz diyoruz, o zamanki sosyal demokrat anlayışında olanlar bunu söylemezdi. Ama bunlar şimdi sosyal demokratlar tarafından rahatlıkla söyleniyor. Ama, amacımız da değişmiyor. Amacımız, hep halkın büyük kitlesel çıkarlarını korumak ve gelir dağılımını düzeltmek. Bunu, o günkü ekonomik şartlar içinde yapmak gerekiyor.

□ *Biz, tekellerin o andaki tavrını, bir örnek olarak belirtmek istedik.*

■ O da aslında başka yerlerde de görüldü. Sosyal demokrat olduğunu açıkça ilan eden bir iktidar, bir parti ilk defa iktidara geldiğinde, başka ülkelerde de çok tepkiyle karşılandı ve uzun sürmedi. Ama, işte bunu ben o şekilde yorumluyorum, yani ilk ortaya çıkmanın bir sonucu idi ve uzun da sürmediğine göre kimse pek birşey anlamadı. Bundan sonra öyle bir şey olmayacak. Herkes sosyal demokratları daha rahatlıkla kabul edecek, ekonomik düzen de bunu kabul ediyor. Avrupa'da da bugün pek çok yerde sosyal demokrat ya da sosyalist iktidarlar büküm sürüyor ve ekonomi de pekala ilerliyor. Üstelik geiir dağılımı da düzeliyor bu yerlerde. Esas farkı o.

□ *SODEP ve HP, Türkiye'deki demokrasi geleneğine bir boyut katarak SHP'yi oluşturdular. SHP'nin, DYP ve DSP ile kimi zaman demokratikleşmeye ilişkin tepkilerde ortak hareket ettiğini görüyoruz. Bundan sonraki ortak muhalefet konusunda neler söyleyebilirsiniz?*

■ İşte onu olaylar getirecek. Bir defa DSP ile, sosyal demokrat yahut demokratik sol partiler olarak temelde bir ayrılığımız yok. Programları incelediğiniz zaman ufak tefek farklar görüyorsunuz, ama bu farklar Avrupa'daki bir sosyal demokrat parti içindeki görüş ayrılıklarını aşmıyor. Tabü, taktik farkları olabilir, bunlar kişisel yaklaşımlardır. Her partinin lideri değişince taktik farkları ortaya çıkar. Bunlar, aynı partilerde olmayı gerektiren şeyler değildir. Onun için aramızda esaslı bir ayrılık yok. Dolayısıyla ortak hareket şekillerimiz her zaman ortaya çıkacaktır. Belki, bazan taktik farkları yüzünden ayrı görünebiliriz, ama bunlar esas birliğimizi ortadan kaldırmaz. DYP ile durum farklı. Doğru Yol Partisi ile sosyal ve ekonomik görüşlerimiz aynı değil, çok farklı. Ama, demokrasinin siyasal partiler arasında ortak bir temel olarak kurulmasında anlayışımız ortak. Bu açıdan muhalefetteyken bugüne kadar ortak amaçlar için birlikte davrandığımız oldu. Bundan sonra da olacak.

□ *Son sorumuz YÖK üzerine. Siz üniversiteyi tanıyan bir bilim adamısınız. Yaptığınız bir konuşmaya, YÖK ile birlikte üniversitelerdeki gelişmeleri olumlamadığınız için ayrılmayı seçtiğinizi söylediniz. Sizce YÖK, genel olarak Türkiye'deki yükseköğretimi, bilimsel gelişimi nasıl etkiledi?*

■ Şu bakımdan etkiledi: En önemli mesele, üniversitelerden birçok öğretim üyesi ayrıldı. Bunların bir kısmı YÖK gelmeden evvel ayrıldı, fakat YÖK bunları geri almak için bir gayret sarfetmedi. Bir kısmı kendiliklerinden istifa ettiler. Bu, açıkça şunu ortaya çıkardı ki, üniversitelerde öğretim üyeleri istediklerini düşünemezler. Kendi dallarında, ekonomi olsun, sosyal bilimler olaun, başka dallar olsun, tabii genellikle sosyal bilimler oluyor, çünkü siyasetçiler, sosyal bilimcilerin ayrıntılı öğretilerini daha kolay söyleyebiliyorlar Fakat, bilim adamları kendi dallarında fikirlerini öğretemez, kitaplarına geçiremez oldular. Böyle bir üniversite olmaz. Bütün mesele budur. Üniversite öğretim üyesinin ne yönde düşüneceğini, hangi çalışma ya da araştırmayı yapacağını kendisi saptar. Buna başkası karar verirse, bu nedenlerle bir takım öğretim üyeleri üniversitelerden çıkarılırsa, bunun acısı tamir edilemez. Mesele bu kadar basit.

□ *Son olarak, gençliğe bir mesajınız var mı?*

■ Tüm gençlere başarı dileklerimi, sevgilerimi iletin.

□ *Teşekkür ederiz sayın İnönü...*

AHMET TEKDAL

"Seçim hakkını 18 yaşa indirmek gerekir."

YARIN □ *12 Eylül sonrasında yaşanan depolitizasyon sürecinden en büyük payı gençlik aldı. Gençlik, bir dönemin suçlusu olarak değerlendirildi ve bu gerekçeyle toplumsal yaşama katılım büyük ölçüde engellendi. Ancak, gençlik tüm bu engellemelere karşın kendi hak ve çıkarlarını savunmak, sesini duyurmak yolunu seçiyor. Bunun en geçerli yöntemi de örgütlenmek, aktif politika yapmak olsa gerek. Bu çerçevede, siz gençliğin politika yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz, bunun mekanizmaları neler olmalıdır?*

AHMET TEKDAL ■ Önce gençliğin bir tanımını yapmakta fayda var. Örnek, "gençlik politika yapmalı mıdır? şeklindeki bir suale cevap verirken eğer bu tanımı göz ardı edersek, cevaplarımızda, sualimiz de ayrı olur. Gençlik fizik olarak bir yaşam gücünü, belli bir yaş sınırını ifadeyle ilgili bir kesim olarak değerlendirilmelidir ve bunu biz 18-22, daha çok 18 ile 30 yaş arası olarak kabul ediyoruz

Öyle olunca, gençliğin politikayla ilgilenmesinin engellenmesi, sınırlı bir şekilde ortaya çıkıyor Yani, 18-20-21 yaş arası olan kesimin politikayla ilgilenememesi çıkıyor, fakat 21 yaştan sonraki gençlik politikayla ilgilenme imkânına sahiptir. Üniversite öğrencileri müstesna. Bu itibarla, bizim Refah Partisi olarak anlayışımız, bu 18 yaşa da oy hakkı tanınması ve gerekiyorsa üniversite öğrencisinin de, ki gerekiyorsa dediğimden maksat, istiyorlarsa, 18 yaş sonrası üniversite öğrencilerinin de politikayla rahat ilgilenmelerinin sağlanması istikametindedir. Bütün bir gençlik kesiminin depolitize edildiğini ya da politikayla ilgilenmesinin engelendiğini söylemek yanlış olur. Ama belli bir kesim gerçekten politika yapmak olanağından mahrumdur. Bu kesime politika yapma imkânının verilmesi ve isteyenin politika yapmasına fırsat tanınması gerekir.

□ *Bunun yöntemleri neler olabilir?*

■ Seçim hakkını 18 yaşa indirmek gerekir. Bugünkü uygulamayı biraz daha geniş tutarak, 18 yaşını ikmal eden insanlarımıza da seçim hakkının verilmesi lazım gelir. Ayrıca, öğrencilerin siyasi partilere girme yasaklarının kaldırılması lazımdır. Keza toplumun katmanlarından olan sendikalara, benzeri mesleki kuruluşlara daha etkin bir şekilde politika yapma fırsatının verilmesi lazımdır. Bu eksiklikler, bize göre olan bu eksiklikler giderildiği takdirde, gençliğin daha rahat bir çalışma alanı bulması imkân dahilindedir.

□ *Siyasal Partiler Yasası, biliyorsunuz partilerin gençlik kollarını yasaklamış durumda. Sizce bu yasanın Türkiye'deki demokratik yaşama etkisi nedir?*

■ Demokrasinin gereği, rüştünü ikmal etmiş her insanın çok rahat bir şekilde fikir ve düşüncelerini ifade etmesi ve inandığı fikirleri rahatlıkla savunabilmesi esasına dayanır. Bu hadiseden baktığınız zaman, ihtiyaçlar da kendiliğinden ortaya çıkar, şartlar da açılır. O bakımdan, 18 yaşını ikmal etmiş olan her insana, hatta diğerlerine de, yani insan olması hasebiyle her bireye kendi düşüncelerini, fikirlerini rahatlıkla, serbestçe ifade etme imkânının tanınması lazımdır. 18 yaşını ikmal etmiş olanlara da siyasi uğraş sahasında çaba gösterme rızası gösterilmek, onlara imkân vermek lazımdır.

□ *Şimdi konuyu biraz değiştirip, YÖK sorununa değinmek istiyoruz. 1981'de kurulmasından bu yana YÖK, Türkiye'deki üniversite yaşamında büyük değişiklikler yapılmasına neden oldu. Ders programlarından sınav sistemine, öğretim üyeleri ve öğrencilerin karşılaştıkları üniversiteden uzaklaştırılma olaylarına kadar, bir şekliyle depolitizasyon olayı YÖK'le de yaşandı. Siz, YÖK depolitizasyon ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

■ Efendim şimdi, hareket düzeneğini iyi hazırlamak lazımdı. Zemin sağlam olmazsa, alınacak tedbirler de, bu zeminin sağlam olmayışı nisbetinde sıkıntılar ortaya çıkarır. Şüphesiz, müesseseler ortaya çıkarılırken, kurulurken, bir hizmet için kurulur. Fakat, Türkiye'de acı bir gerçek var: Müesseselerin kuruluş gayesiyle işleyiş tarzı birbirinden farklı oluyor. Kuruluş iyi niyetli oluyor, bir hizmet maksadıyla kuruluyor, fakat işleyiş tamamen hizmetin aksine bir netice veriyor. Yani, hizmetin amaçlarının aksine bir netice veriyor. Uygulama değişik oluyor. Biz, bilhassa bu uygulama değişikliğinden fevkalade rahatsızlık duyarız. Yani, toplumun fertleri, bir kaide ortaya konduğu zaman, bu kaidenin amaçlarına uygun hareket edilmesini ister ve bekler. Fakat, kaide uygulamada amaçlarının aksine sonuçlar verirse, yani uygulamanın hataları sebebiyle amaçların aksine sonuçlar verirse, bunun zararına olur ve konulmuş olan kaidelere, hükümlere riayet bir ölçüde sıkıntı ortaya çıkarır, güvensizlik olur, bu güvensizliğin ortadan kaldırılması, güven ortamının sağlanması için, mutlaka uygulamanın da amaçlara uygun şekilde yürümesi lazımdır. Bu bakımdan YÖK'ü faydası ve zararlarıyla şüphesiz geniş bir ölçü içerisinde mütalaa etmekle, mütalaa etmek lazım gelmekle beraber, bu uygulama, maalesef YÖK'ün kuruluş amaçlarına ters düşmüştür.

Dolayısıyla, üniversite camiasındaki insanlara, okuyan kişilere zararlı sonuçlar verildiği üzüntüyle müşahede edilmektedir. Üniversite gençliğini daha iyi bir seviyeye ulaştırabilmek ve onun yanlış yollara sapmasına engel olarak, olgunlaşmasına yardımcı olabilmek için yasakçı birmantıkla değil, yönlendirici, özendirici bir mantıkla hareket etmek lazun gelir. YÖK'ün uygulamasında koyduğu mantık, maalesef yasakçı bir mantık olmuştur. Bu bakımdan uygulama hatalı sonuçlar vermiş, ve bir nevi düşünen insanları, topluma katkıda bulunması gereken insanları adeta düşünmeden mahrum bırakmış ya da düşüncesini ifade etmekten mahrum bırakmıştır, buna siz depolitizasyon gözüyle bakıyorsunuz, biz daha çok düşüncenin serbestçe izhar edilememesi noktasından bakmak istiyoruz.

□ *Evet, YÖK'e bağlı olarak, konuyu yine öğrenci derneklerine getirmek istiyoruz. Sanıyoruz, basından da izleyebiliyorsunuz, öğrencilerin dernek kurmaları önünde yasalarla konulmuş pek çok engel var. Ancak, bunun ötesinde gerçek engeller, birtakım yasadışı uygulamalardan kaynaklanıyor. Buna karşın öğrenci dernekleri, son bir birbuçuk yıllık zaman içerisinde hemen hemen tüm Türkiye'deki üniversiteler düzeyinde, bir kısmı bazı yasal engellemelerle karşı karşıya olmakla birlikte, büyük ölçüde kuruluşlarını tamamlamış durumdalar. Siz, öğrencilerin bu çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz, söz konusu engeller konusunda ne düşünüyorsunuz?*

■ Atatürk cumhuriyeti gençliğe emanet etmiştir Bu büyük değere bakıldığı zaman, gençliğin ne derece önem taşıdığı ortadadır. Gençliğe güvenmek lazımdır. Eğer gençliğimize güvenmezsek, gençlerimize güvenmezsek, onların güvensiz bir ortamda yetişmeleri halinde, yarın onların da kendilerinden sonra gelecek olan nesillere kuşkuyla bakmalarının tohumunu atmış oluruz. Keza, kendi büyüklerine kuşkuyla bakmalarının da tohumunu atmış oluruz. Toplum bireyleri birbirlerine güvenmezlerse, toplumun güçlenmesi mümkün olamaz. Yine Türkiye'deki uygulamaların ortaya koyduğu iç rahatsızlıklardan biri de; bir tedbir alınır, bir reaksiyon meydana gelir, o reaksiyonu önlemek için başka bir tedbire başvurulur. Yani, etki-tepki meselesi devamlı gündemdedir. Halbuki üniversitede ihtisas sahalarında çok daha değişik kariyerlere ulaşmak üzere çaba ve çalışma içerisinde oldukları zaman onlara güvenerek onların çalışmasına fırsat ve zemin hazırlamak lazımdır.

Şüphesiz, kendi seslerini duyurabilmek, kendi makul çıkarlarını koruyabilmek için ve daha üniversite çağındayken tesanüdü (dayanışma) öğrenerek toplum çalışmasına hazırlıklı olabilmeleri için onların dernekler kanalıyla da yetişmelerine yardımcı olmak lazımdır. Fakat bunların gençlik derneklerinden ürkmek, gençliği milli menfaatleri iyi gözeten ve milli şuurla bezenmiş insanlar olarak yetiştirilmesi halinde onlardan çekinmeye sebep kalmaz ve iyi yetişmiş olmaları sebebiyle de faaliyetleri ülkeye yararlıdır.

□ *Sayın Tekdal, ilginiz için teşekkür ediyoruz.*

■ Biz teşekkür ediyoruz. Refah Partisi olarak şunu söylüyorum ki, demeçlerimizde de tüm mesajlarımızda da görülmektedir, gençliğimize güvenimiz sonsuzdur ve geleceğin güvenle hizmet verebilmesi için, geleceğimize güvenle bakabilmemiz için gençliğimize çok özen göstermemiz lazımdır. Bugün Avrupa gençliği fevkalade iyi imkânlarla donatılmış ve çok iyi bir şekilde yetişmiştir. Türk genci, onlardan daha fazla hizmete layıktır. Bugünün insanları, yöneticileri, gençliğimizden birşeyler beklemekten ziyade, gençliğimize önem vermeleri gerekir. Onları, ideal telakki ettiğimiz seviyede yetiştirdikten sonra onlardan beklemek cihetini seçmeleri lazımdır. Gençlikten birşey beklemek yerine, onlara birşeyler vermezsek, bekliyeceklerimiz de hayal olur. Onun için önce verelim, gençliğimiz istediğimiz seviyeye getirelim, en azından batı demokrasilerinde kendilerine sağlanmış imkânı, ekonomik açıdan, siyasal açıdan, kültürel ve sosyal açıdan sağlayalım, sonra onlardan birşeyler bekleyelim. Son sözüm, gençliğimizin mükemmel yetişmesini ve bu mükemmeliyet içerisinde uzun bir hayat sürerek memleketlerine hizmet etmelerini temenni etmekten ibaret olacaktır.

derebeyleri... gardiyanlar...

Geçen öğretim yılının ardından YÖK düzeninin sancıları sürmeye devam etti. Gerici ve dinci kadrolaşmalar yanısıra tehditler ve saldırılar da sürdü.

Haziran ayı içinde Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu öğretim görevlisi Nevzat Gözaydın, önce okulun genel sekreteri Hasan İpek, daha sonra da bir öğrenci topluluğu tarafından tehdit ediliyordu. Olay duyulduktan sonra Hasan İpek-Nevzat Gözaydın'ı tehdit etmediğini açıklıyor, okul müdürü Süleyman Arslan ise Nevzat Bey'in olayı "büyütmüş" olabileceği üzerinde duruyordu. Aynı öğrencilerin dönem boyunca okul müdürü ve genel sekreterin odasındaki derin sohbetleri ve okul bahçesinde silahla oynarlarken görülmeleri de büyütülecek bir olay değildi. (!)

GARDİYAN, MATBAA MÜDÜRÜ

Edinilen bilgiye göre, Hasan İpek 8. dereceden devlet memuru iken 4. dereceye atlayarak Etimesgut İstasyon Müdürlüğü'ne yükselir. Burada bir yandan örgütlenme çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan gözünü bölge müdürlüğüne diken İpek, idareyle tartışması sonucu tekrar memurluğa alınır. Bu işe fena halde sinirlenen eski müdür yeni memur İpek "kendi isteğiyle" Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Genel Sekreterliği'ne naklini yaptırır. Hasan İpek bu görevi bir yıldır sürdürüyor. Yine Haziran başlarında okulun matbaa müdürlüğü görevine Hasan İpek'in yakın arkadaşı olduğu bilinen Selami Topçu getirildi. Selami Topçu, 7 yıl Ankara Kapalı Cezaevi'nde infaz memurluğu yapmış, zaman zaman da idamların infazında bulunduğu için ruhsal durumu etkilendiğinden, Hasan İpek'in matbaa müdürlüğü çağrısını kabul etmiş. Kendi isteğiyle naklini yaptırdığını söylüyor. Ayrıca aynı cezaevinde infaz koruma memurluğu yapan Mustafa Demir, cezaevi müstahdemlerinden Talat Güner ve Erzincan Cezaevi gardiyanlarından Abdil Hüdaverdioğlu GÜBYYO'da buluşmuşlar. Öğrenciler, odacı olarak çalışan bu üç görevlinin eski alışkanlıklarını üzerlerinden atamamış olduklarının davranışlarından anlaşıldığını belirtiyorlar.

Bu arada matbaa anlatılan değişikliklerin ardından daha büyük bir şevkle ve imanla çalışmaya başlamış, ramazan dolayısıyla derhal "imsakiye bastırıp dağıtma" işlemine geçilmiştir. Geçtiğimiz haftalarda günlük basına da yansıyan olayda müdür Doç. Dr. Süleyman Arslan bir açıklama yaparak imsakiyenin okulda basılmadığını, yalnızca montajının yapıldığını belirtmiştir. Açılan soruşturma sırasında olayın sorumlusu İbrahim Parlak'a iki maaş kesme cezası verilirken Baki Aksoy da uyarı cezası almıştır. Matbaa müdürü Selami Topçu'nun olaydan haberi olmadığı (?) varsayılsa da, imsakiyenin okul müdürünün odasında asılı olarak görülmesi ve cuma namazına giden öğrencilerin, Süleyman Arslan'ın idare hukuku dersinde var gösterilmesi olayın bir diğer ilginç yanını oluşturuyor.

Son günlerde basına yansıyan GÜ'deki olaylar zincirine eklenen bir diğer halka da bir grup öğrencinin notlarının usülsüz olarak yükseltilmesiydi. GÜ'nde bu tür usülsüzlükler alışılagelmiş olaylar. Ancak bu kez ipin ucu fazla kaçırılmıştı. Çok sayıda öğrencinin notunun bölüm başkanı tarafından usülsüz olarak aynı anda yükseltilmiş olması gizlenebilecek gibi değildi. İİBF Dekanı Turgut Önen soruşturmanın sürdüğünü, yükseltilen notların geçerli sayılmadığını belirtiyordu. Şubat ayında dekanlığa yansıyan olayın ilgili şahıs tarafından hangi nedenle yapılmış olabileceği ve öğrenciler hakkında herhangi bir işlem yapılıp yapılmadığı belirtilmezken, öyle anlaşılıyorki YÖK'ün sınav uygulamaları zaman zaman farklı öğrencileri ve öğretim üyeleri'ni de zor durumda bırakabiliyor.

DENİZLİ MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ

Benzer biçimde Denizli Mühendislik Fakültesi'nde de gerici ve dinci kadrolaşmalar görülüyor. 81-82 öğretim yılı döneminde Sakarya Mühendislik Fakültesi öğretim üyelerinden İhsan Uluer TCK'nın 163. maddesine göre 3 yıl süreyle Sakarya ili sınırlarına girememe cezası alırken DMF Dekan vekilliğine getirilerek ödüllendiriliyor. DMF'ye girmesiyle birlikte öğretim üyeleri, çalışanlar ve öğrenciler üzerinde baskılar, gerici dinci kadrolaşmalar hızlanıyor, öğrencilerin sosyal etkinlikleri önleniyor. Son olarak 26 mart günü sıralardan birinin üzerinde İGD yazısı görülüyor ve 8 öğrenciye elde hiç bir kanıt olmaksızın ceza veriliyordu. Öğrencilerin Denizli Siyasi Şubesi tarafından 1 saat süreyle gözaltına alınmış olmaları yeterli kanıt kabul edilmişti.

NAMAZ BİLMEYENE VİZE VERİLMİYOR

Denizli Eğitim Yüksek Okulu'nda ise namaz kılmayı bilmeyen, namaz surelerini ezberlemeyen öğrencilere vize verilmeyeceği tehditleri sürerken, derse geç gelen öğrenciler sınıfa alınmıyor buna karşın cuma namazından dönenler devamdan muaf sayılabiliyordu. Din kültürü ve Ahlak bilgisi dersleri, uygulama derslerine, okul da mescite dönebiliyordu.

MERSİN TURİZM YÜKSEK OKULU'NDA DERNEK KURMA GİRİŞİMİ ENGELLENİYOR

Dernek kurmak isteyen öğrencilere yoğun baskı ve engellemeler, geçen dönemde de sürdü. Mersin Turizm Yüksek Okulu'nda, dernek kurma girişiminde bulunan öğrenciler karakola götürülüyor ve dövülüyorlardı. Öğrencilerin başvuruları "rektörlüğe daha önce başvuruda bulunulmuş olduğu, tüzüklerinde yazım yanlışları olduğu" gibi gerekçelerle geri çevrilmeye çalışılıyordu. Bunlar da öğrencileri yollarından döndüremediğinden, öğrenciler göz altına alınıyorlar, Cüneyt Canver'in girişimleri sonucunda serbest bırakılıyorlardı. Fakat bu kez

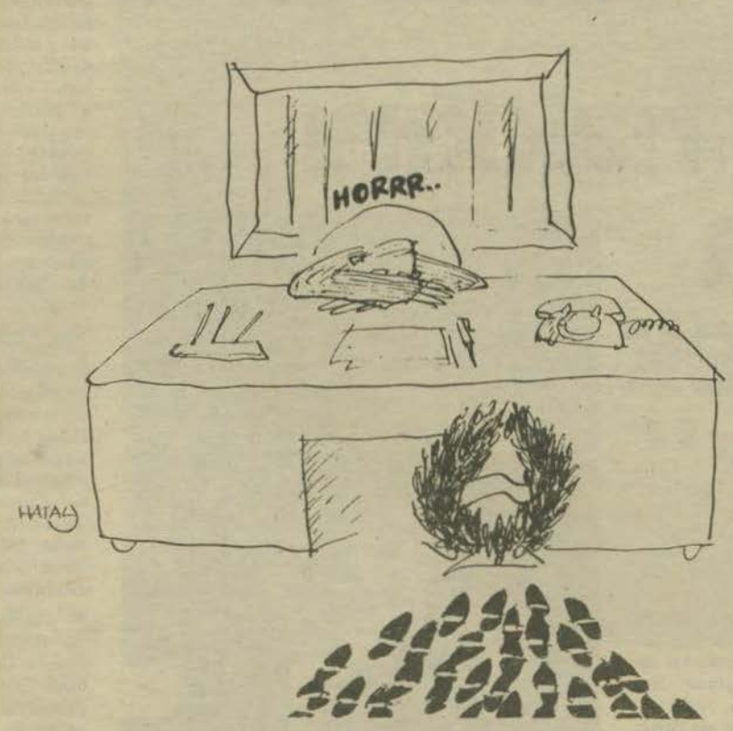

Derleyen: BEYHAN SUNAL

cuma namazları...

> "Hiç karşı çıkma, güvenilir kaynaklardan öğrendim, folklor çalışmalarında örgütleyicilik yapıyormuşsun. Örgüt başı senmişsin. Folklor gösterisinde sol ayağını fazla havaya kaldırıp, solculuğunu gösteriyorsun. Sol taraftan girip sol taraftan çıkıyorsunuz."

de Canver ile görüşen kız öğrenci göz altına alınıyor ve 5 gün süreyle "konuk ediliyordu". Öte yandan dernek çalışmaları ile uğraşan 24 kadar öğrenci okuldan atılma durumuna getiriliyordu.

KASTAMONU MESLEK YÜKSEK OKULU MÜDÜRÜ: "Ben derebeyiyim!"

Bornova ve Edirnekapı yurtlarında kaza ve ilgisizlikten ölüm olaylarının bir benzeri de Kastamonu'da yaşandı. A.Ü. Kastamonu Meslek Yüksek Okulu'nda okul idaresinin yeterli sayıda otobüs vermemesi nedeniyle 10 kilometrelik yolu yürümek zorunda kalan öğrencilerin arasına bir otobüs dalıyor ve iki öğrencinin ölümü ve ikisinin de yaralanması ile sonuçlanan kazaya neden oluyordu. Olaydan sonra yurt binasında toplanan öğrenciler, saygı yürüyüşü ve siyah çelenk koyup koymamayı tartışırken olaya müdahale eden müdür "ben derebeyiyim! Bugüne kadar tam beş öğretim görevlisini ve iki öğrenciyi okuldan attırdım." diyordu. "Derebeyi" sözlerini, isterse konuşanların hepsini polise vereceğini ve İzmir'de yürüyüş yapanların satılmış, ideolojik amaç taşıdıklarını söyleyerek bitiriyordu. Aynı şekilde müdürden sonra konuşma yapan Vali de, yürüyüş yapmak isteyen öğrencileri tutuklatabileceğini belirtiyordu. Bu tür konuşmalar daha sonra da yineleniyor ve okul müdürü ölen, yaralanan öğrencilerin "yolda yürümeyi bilmeyecek kadar aptal, olduklarını ve yürürken 'tıp' oynadıkları için kaza geçirdiklerini" bile söyleyebiliyordu. Bu arada Ankara Üniversitesi KMYO'nda uygulamalar sürüyordu; cuma namazlarında boşaltılan derslikler, ramazanda kapatılan okul kantinleri, bedava verilen iftar ve sahur yemekleri, zorla sahur yemeğine kaldırılan yurt öğrencileri..

KONYA SELÇUK ÜNİVERSİTESİ'NDE SALDIRI OLAYLARI

Gerici kadrolaşmanın en yoğun yaşandığı üniversitelerimizden biri de Konya Selçuk Üniversitesi. Veterinerlik Fakültesi 3. sınıf İnkılap Tarihi dersinin 4. vizesi, yeterli sınıf bulunmadığından diğer sınavlar gibi koridorun iki duvarı arasında yapılıyordu. Sınav sırasında tam bir "hababam sınıfı" havası egemendi. Öğrencilerin kopya çekmelerine hoşgörüyle bakılıyordu. Böyle bir ortamda yapılan sınavın ardından, Erdoğan Gencay adlı öğrenci hakkında kopya çekmek suçundan soruşturma açılıyor, olay dekanlığa ve rektörlüğü yansıtılıyordu. Sınavdaki diğer öğrenciler her ne kadar herkesin kopya çektiğini belirttilerse de soruşturmacılar bunu dikkate almıyordu. Soruşturmacı Doç. Dr. Nafiz Anıl, Erdoğan'a "bizimki formalite, sana ceza vermeyi akıllarına koymuşlar, sana mutlaka bir ceza verecekler" diyerek, olayın iç yüzüne ışık tutuyordu. Sonuç olarak Erdoğan Gencay 18 gün okuldan uzaklaştırma cezası alıyordu.

REKTÖRLÜK ARABASI İLE SİYASİ ŞUBEYE

Daha sonraki günlerde Erdoğan Gencay ve bir arkadaşı Fen-Edebiyat Fakültesi çevresinde 10 kişilik bir sağcı grubun saldırısına uğruyordu. Olayın ardından iki arkadaş Feridiye Karakolu'na giderek şikayette bulunuyorlardı. Emniyet Amirliği'nde, nöbetçi doktorun muayenesi sonucu Erdoğan ve arkadaşına iki günlük rapor veriliyordu. İki arkadaş ertesi gün sınavdayken, Dekanlık tarafından çağrılarak "Fen Edebiyat'ta bir olaya karışmışsınız. Rektörlükten görevliler geldi. Onlarla gideceksiniz." denir. Rektörlüğün dolmuşuna binen öğrenciler, bir rektörlük görevlisi ve sonradan polis olduğunu anladıkları şahsın eşliğinde kendilerini rektörlükte değil 1. Şubede bulurlar. Öyle anlaşılıyordu ki, rektörlük soruşturmayı 1. Şubeye devretmişti. Siyasi şubede öğrencilere sorulan ilk soru "12 Eylül öncesine mi dönmek istiyorsunuz? Arkanızda kimler var? Bize onu söyleyin" olmuştu. Bu arada saldırganlar da belirlenmiş ve şubeye getirilmişler, yüzleştirmeler yapılmış, saldırganların suçu sabit olmasına karşın polis Erdoğan ve arkadaşlarına baskı yapmayı yeğlemişti. "Siz de Yunan hayranlığı varmış, yurdu bu yüzden karıştırıyormuşsunuz" gibi iddialarını sıralayan polis, ayrıca iki arkadaşın ertesi gün sınavı olduğunu da bilmekte ve onları sınav bitimine kadar orada tutmakla tehdit etmekteydi. Başka bir polis "oğlum, erkek adam kavga etti mi şikayet etmez" derken, diğer bir polis ise saldırgan öğrencilere "bari dövdükten sonra iyice benzetseydiniz. Nasıl olsa yapılacak işlemler aynıydı" diye akıl veriyordu. Şikayetçi mi sanık mı olduklarını anlayamayan iki öğrenci akşam serbest bırakıldılar.

ve sol ayak ile komünizm propagandası...

"SOL AYAĞINI FAZLA HAVAYA KALDIRIP SOLCULUĞUNU GÖSTERİYORSUN"

Neye uğradıklarını şaşıran öğrenciler artık şikayetleri unutup kurtulduk derlerken sonraki günlerde aynı öğrenciler ve yakın arkadaşları idareye çağrılarak sık sık suçlanıyorlardı. Örneğin Akif Yeşilyurt'a dekan tarafından yöneltilen suçlama şöyleydi: "Akif hiç karşı çıkma, güvenilir kaynaklardan öğrendim, folklor çalışmalarınızda örgütleyicilik yapıyormuşsun. Örgüt başı senmişsin. Folklor gösterisinde sol ayağını fazla havaya kaldırıp, solculuğunu gösteriyorsun. Sol taraftan girip sol taraftan çıkıyorsunuz."

Ölene Şarkı

Ölenin sesi çekildi yokluğa doğru
sesinin uğultulu denizi çekildi,
zeytinlerden çiçekler yağıyor şimdi
henüz-taze-bir yürek gibi atan toprağına.
Ölenin sesi çekildi yokluğa doğru
sesinin uğultulu denizi çekildi,
bir yanına gül yağıyor şimdi, bir yanına kül,
tozlanmış bir boyutta gülüyor çocukluğu.

Gecetütenlerden sorun onu artık,
şiirin uzun ve yaralı yürüyüşünden,
fesleğenlerden ve sabah yaz güneşinden.
Bir bardak su dökülür gibi toprağa
ya da dolar gibi su bir bardağa
yaşamdan boşalıp ölüme doldu o da,
bir yerden boşalıp doldu bir başka yere.
Tuşlardan sorun onu, güneye uçan kuşlardan

Bırakın bilge zaman yargılasın onu,
ya da yargılansın onda zaman.
Alevden bir şiir gömleğini giyip ömrünce
derviş gibi yakınmasız yaşadı bu dünyada.
Üstündeki yaralı gömlekle gömün onu,
şiirin ve acının pahalı gömleğiyle;
bırakın yargılansın artık onda zaman,
bırakın bilge zaman yargılasın onu.

Fikret Demirağ

ÖZAL'IN KIBRIS GEZİSİ

bir taşla kaç kuş?

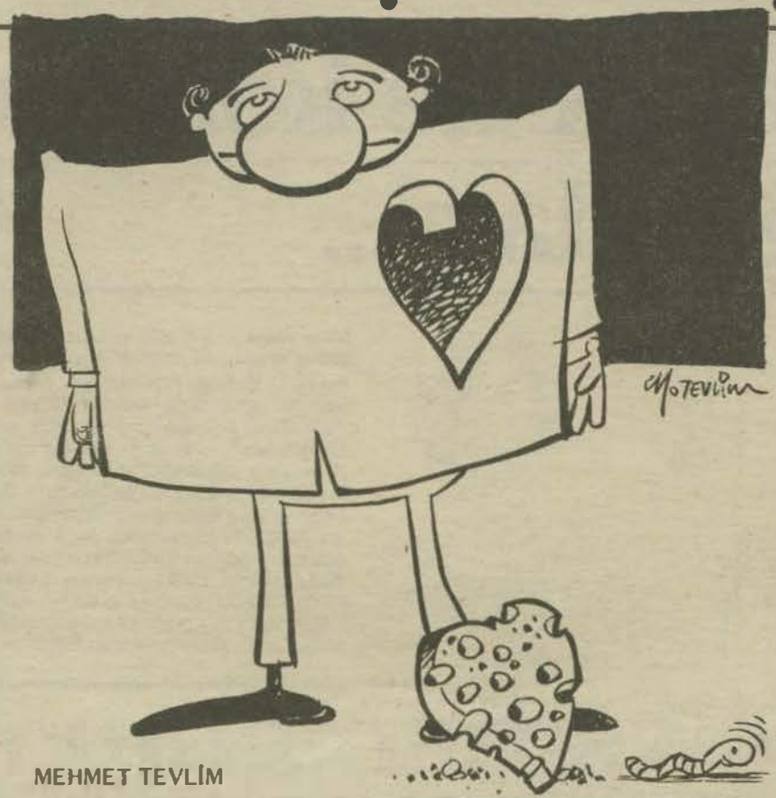

MEHMET TEVLİM

Önce paket geldi.

Ardından Özal.

Ve tartışmalar başladı.

Ne ki TRT ya da Türkiye basınının Özal'ın gönderdiği ekonomik pakete karşı Kıbrıs'ın kuzeyinde oluşan muhalefeti tarafsız biçimde yansıtmasına olanak yoktu. Birkaç köşeyazısının dışında, paketin ardındaki güdü ve yaratacağı ortam iyice vurgulanmadı.

Paket, ana muhalefet partisi Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Özgür'ün deyişiyle "KKTC ekonomisinin Türkiye ekonomisiyle entegrasyonunu" öngörmekteydi ve basına yansıdığı andan başlayarak "ekonomik yıkım paketi" olarak anıldı.

Nitekim, tehlikenin büyüklüğü karşısında uzun süredir fazlaca birlikte hareket etme olanağı bulamayan sendikalar bir araya geldiler. 13 sendika, Başbakanlığa siyah çelenk koydu. Siyasi partilerden Cumhuriyetçi Türk Partisi, Atılımcı Halk Partisi ve Sosyal Demokrat Parti'nin tam desteğine sahip olarak genel grev ilan ettiler.

Kendi deyişiyle "kaymak tabakadan" işadamları ve TRT kameramanlarıyla Kıbrıs'ın kuzeyini dolaşan Türkiye Başbakanı Özal, bir taşla kaç kuş vurmak istiyordu?

1974'ten bu yana Kıbrıs'ın kuzeyinde, herhangi önemli bir talebi olmayan Türkiye'nin tekelci sermayesi, ilk kez dışa açılacak bir kapı istiyordu. 12 Eylül sonrası biriktirilen sermayenin değerlendirileceği, Türkiye'ye uygulanan kotalardan etkilenmeyecek bir kapı... Ve bu kapı Kıbrıs'tı. Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu Genel Başkanı Hasan Sarıca'nın deyişiyle, paket, böylesi bir kapı için "gerekli iklim koşullarını yaratmaya" yönelikti.

Ara seçimler öncesinde, EKONOMİST dergisinin de işaret ettiği gibi Özal, "kampanya sırasında özellikle dış siyaset üzerinde duracak, muhtemelen Yunanistan'ı gündeme getirecek, sert tutumunu sürdürecek"ti. "Aslında galiba fazlaca bir seçeneği de yok"tu, "çünkü izlediği ekonomi siyasetin halkın durumunu fazlaca iyileştirmiş olduğunu söyleyebilecek durumda değil"di. Böylesi bir kampanyanın başlangıcı için Kıbrıs'ın kuzeyinden daha uygun bir ortam olabilir miydi? Güneydoğu Anadolu illerinin televizyonda canlı olarak izledikleri gezisinde Özal "biz bunların soylarını Ege'den tanıyoruz. Bir memlekete sahip olmak için kan dökmek lazım kan" gibi sözlerle "sertliğini" gösteriyor, dikkatleri ekonomik paketten başka taraflara çekmeye çalışıyor ve Devlet Başkanı Denktaş'ı da cesaretlendirerek sınır kapılarını kapatma kararı almasına yolaçıyordu. Bu kararla Kıbrıs'ta gerginlik bir anda doruğa ulaştı.

İyi bir ara seçim yatırımıydı Kıbrıs gezisi, bir de pakete muhalefet olmasaydı, kesilen kurbanlar, dalgalanan bayraklar daha bir muhteşem görüntü arzedecekti.,,

CTP Genel Başkanı'nın "vitrin demokrasisi" dediği Kıbrıs'ın kuzeyindeki sınırlı demokratik ortam, ne yazık ki Türkiyeli işadamlarını hoşnut etmedi. Memur aylıkları yüksek bulundu, sendikal haklar, özellikle de grev hakkı, hele hele sosyal demokrat Toplumcu Kurtuluş Partisi ile sağcı Ulusal Birlik Partisi'nin oluşturduğu koalisyon hükümeti istenilen "iklim şartlarına" uygun bulunmadı. Özal'ın Türkiyeli işadamlarına yatırımları için "siyasal güvence" vermesine karşın, kaymak tabakadan işadamları Türkiye'dekine benzer, kendilerine yakın "istikrarlı bir hükümet" kurulmasında direttiler.

Onca tartışmaya yolaçan, koalisyon hükümetinin ciddi sarsıntılar geçirmesine neden olan ekonomik pakete bakacak olursak, Türkiye'de uygulanan 24 Ocak kararlarının bir benzerinin burda da uygulanmak istendiği anlaşılır.

IMF'nin Türkiye'ye dayattığı reçetelerden esinlenerek hazırlanmış paket Kıbrıs'ın kuzeyinde "minyatür bir Türkiye" yaratılmasını hedefliyor. "Ekonomik önlemler paketi"; "KİT"lerin özel sektöre devredilmesini, KKTC ile TC arasında para akışının serbest bırakılmasını, iki ülke arasındaki gümrük duvarlarının kaldırılmasını, gümrük vergilerinin indirilmesini, kurumlar vergisinin % 45'ten % 20'lere düşürülmesini, faizlerin TC paraleline, % 50'lere çıkarılmasını, subvansiyonların iptalini, yabancı sermayeyi caydırıcı her tür vergi uygulamalarına son verilmesini, yabancı sermayeye kolaylıklar sağlanması için yasal önlemler alınmasını, asgari ücrete tanınan vergi muafiyetinin, kıdem tazminatı ve ihtiyat sandığı hakkının kaldırılmasını" öngörüyor. Pakete göre bütçe giderleri ve kamu görevlilerine her üç ayda bir ödenen bayat pahalılığı ödeneği azaltılacak, "tüketim vergisi" konacak. Paket, sanayinin yatırımlarda öncelikli konumdan çıkarılıp turizm, ticaret, bankacılık ve ulaşının yatırım ve teşviklerde öncelikli alana dönüştürülmesini öngörüyor.

Pakette ayrıca "çalışma yasaları" çıkarılmasından da sözedilerek "iklim şartları" hakkında ipucu veriliyor.Paket, aslında Kıbrıs'ın güney sınırı korunurken, kuzey sınırının kaldırılmasını ve Kıbrıs'ın kuzeyinin tümüyle serbest bir ticaret bölgesine dönüştürülmesini hedefliyor. Paketin taşıdığı asıl tehlike, Sabancıların, Koçmanların, Şarık Tara'ların 150 binlik bu toplumda ekonomik denetimi ellerine geçirme tehdidi..

Pakete karşı çıkanların, ekonomik yıkımdan başka bir diğer kaygıları daha var: Kıbrıs sorununda yaratılacak etki. Ana muhalefet lideri Özgür, bunu şöyle ifade ediyor:

"Sayın Özal'ın Kıbrıs'a taşıdığı ve UBP aracılığıyla Kıbrıslı Türklere empoze etmeye çalıştığı ekonomik önlemler paketi, bir yıkım getirir. Bu paketin hayata geçirilmesi durumunda, Kıbrıslı Türkler ekonomikman çok büyük sıkıntılar içine gireceklerdir. Kuşkusuz en büyük sıkıntıyı emekçi sınıf ve katmanlar çekecektir. Bu paket, bildiğiniz gibi Türkiye'de 24 Ocak kararları diye anılır ve bu önlemlerin Türkiye'de hayata geçirilebilmesi için demokrasinin rafa kaldırılması gerekti ve 12 Eylül rejimiyle sendikal ve demokratik haklar ortadan kaldırıldıktan sonra bu önlemleri uygulamak mümkün oldu. Şimdi aynı paket bize getirilmek istenmektedir. Bizde de uygulanabilmesi için demokrasi rafa mı kaldırılacaktır, akla bu soru geliyor. Beri yanda, paketin uygulanması durumunda Kuzey Kıbrıs tümüyle çokuluslu şirketlere, yabancı sermayeye açılmış olacaktır. Ve Kuzey Kıbrıs ekonomik potansiyelinin tamamen yabancıların eline geçmesi sözkonusu olacaktır. Türkiye'deki şirketlerin buraya sarkması, ve Kıbrıs Türk ekonomisine elatması Türkiye'yle Kuzey Kıbrıs arasında bir ekonomik entegrasyonu kendiliğinden getirecektir. Bu da, kuşkusuz Kıbrıs sorununun çözümünü federalizmden ikili ENOSİS görüntüsüne oturtabilecektir. Yani ekonomik önlemler paketinin Kıbrıslı Türkler açısından tehlikeleri sadece ekonomik değil, aynı zamanda içe ve dışa dönük büyük politik sakıncaları da vardır."

KTOS, DEV-İŞ, TARIM-SEN, KTMMOB, BES, KTAMS, KOOP-SEN, DGİS, EMEK-İŞ, YTE Çalışanları Sendikası, YÖN-SEN ve PETROL-İŞ'in oluşturduğu Sendikalararası Dayanışma Kurulu'nun başkanı Turgut Afşaroğlu da düşüncelerini şöyle açıklıyor:

"Bir korkumuz, eğer Türkiye burjuvazisi burasıyla ilgili kılınırsa, bu uzun vadede Kıbrıs'a bir çözüm arayışında ciddi bir engel ortaya koyacaktır. Nedeni de elbette ki Türkiye burjuvazisinin eğer burada ciddi bir takım çıkarları sözkonusu olursa, herhangi bir anlaşmayı torpillemek için elinden geleni ardına koymamak... Acaba bu ekonomik modelle taksime doğru bir adım daha mı atılıyor diye ciddi kuşkularımız vardır. .. Özal bir yerlerden dışa açılmak istiyor ve bunu yaparken Kuzey Kıbrıs'ı bir serbest bölge olarak kullanıp Türkiye burjuvazisine dışa açılma kapısı yaratmak istiyor. Yani bir diğer deyişle TC menşeli mallar buraya gelecek, repacking olacak ve Kıbrıs patentiyle kota uygulanmayan ülkelere ihraç edilecek.. Kendi mantık çerçevesi içinde haklı olabilir ama bunun diyetini Kıbrıs Türk toplumuna ödetmeye herhalde hakkı yok-

CUMHURİYETÇİ TÜRK PARTİSİ GENEL BAŞKANI

ÖZKER ÖZGÜR

"iki toplum birbirlerine karşı kışkırtılmaktadır"

Sevgül Uludağ

YARIN □ *Geçtiğimiz ay, 15-20 Temmuz'un yıldönümüydü. Aradan geçen süreyi de dikkate alarak 1974 öncesi ve sonrasını ekonomik, sosyal, politik ve kültürel açıdan değerlendirir misiniz?*

ÖZKER ÖZGÜR ■ 1974 öncesinde koşullar değişikti. Kıbrıs Türkleri adanın tümüne yayılmış durumda idiler. Küçük yerleşim birimlerinde Rum'larla çevrili oldukça kapalı bir yaşam biçimi vardı. İki toplum arasındaki sorun devam ediyordu. Şimdi de ediyor, ancak 1974 öncesinde tüm limanlar Rum'ların denetimi altındaydı. Köyden kente ya da kentten kente gidişlerde Rum Polisi'nin denetimi sözkonusuydu. Emperyalizmin 1955'lerden beridir uyguladığı "böl-yönet" politikası ve aşırı öğelerin Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama tutkularının neden olduğu çatışmaların tedirginliği, gerginliği yaşanıyordu. Kıbrıs'lı Türkler'in dolaşım özgürlüğü vardı. Çok sayıda Kıbrıs'lı Türk, Rumlara ait işyerlerinde çalışıyordu. Ancak Kıbrıs'lı Türkler, toplum olarak, Türkiye'den gelen yardımlarla yaşamaya çalışan ve ekonomik, kültürel ve politik varlığını geliştirmeyi düşünemeyen bir konumda idiler. Kıbrıslı Türkler olarak, kendi yerleşim birimlerimize sanki hapsedilmiştik, ve bekletiliyorduk. Neyi bekliyorduk? 15 Temmuz'u mu? 20 Temmuz'u mu?

15 Temmuz 20 Temmuz'u, 20 Temmuz Kıbrıs'ın Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmasını getirdi. Şimdi Kıbrıs'lı Türkler kendi bölgelerinde kendi yönetimlerinde yaşıyorlar, gerginlik, tedirginlik gene var. Demokratik haklar 1974 öncesinden çok daha iyi değildir.

Ekonomik gidiş iyiye doğru değildir. Türkiye'nin ekonomisine çok bağlı ve bağımlı bir yapı gelişti. Türkiye'deki model Kıbrıs'a da aktarıldı ve tüm olumsuzlukları biz de yaşıyoruz. Sanayi sektöründe yatırımlar durmuştur. Ticaret sektörü alabildiğince şişirilmiştir. Yabancı sermaye giderek nerşeye el atıyor. Şimdi sayın Özal, Kıbrıs'ın kuzeyini tümüyle serbest bölgeye dönüştürmek istiyor. Kıbrıs'lıların hükümeti, parlamentosu varmış pek aldırdığı yok. Bize bir protektora gözüyle bakıyor izlenimini ediniyoruz. Türkiye'den Kıbrıs'a aktarılmış işgücünün Kıbrıs'ın tutucu partilerine oy gücüne dönüştürülmüş olması da ayrı bir tedirginlik kaynağı oluyor. Fakat Türkiye'den Kıbrıs'a aktarılan iş gücünün uzun süre dıştan yönlendirilmesi olası değil. Zamanla herşey sınıfsal temeline mutlaka oturacaktır.

□ *Peki Sayın Özgür, adanın içinde bulunduğu koşulları nasıl değerlendiriyorsunuz? Kıbrıs sorununa nasıl bir çözüm öngörüyorsunuz?*

■ 1974 öncesinde ve sonrasında Türklerin durumlarını, siyasal kimlik arayışlarını anlatmaya çalıştım. Adanın güneyi ve kuzeyi ile içinde bulunduğu durum olumsuzdur. Avuçiçi kadar ülke bölünmüştür. Dünya bütünleşmeye gidiyor, ülkelerarası vizeler kaldırılıyor, bizde güneyden kuzeye, kuzeyden güneye geçmek halen yasaktır. Kıbrıs tümüyle batmayan uçak gemisine dönüştürülmüştür. Güneyi ile kuzeyi ile askersel limanlarla donatılmıştır. Emperyalist İngiliz üslerindeki füzeler tüm bölgeyi tehdit etmektedir. İki toplum sürekli olarak birbirlerine karşı kışkırtılmaktadırlar, şovenizm körüklenmektedir.

Kıbrıs Türkleri 1974 öncesine göre bir bölgede toplu halde yaşadıkları için kendilerini daha bir güvenlik içinde hissediyorlar. Ama bu kez, adanın tümü patlamaya hazır bir barut fıçısına dönüşmüştür ve bölge için çok tehlikeli bir konuma getirilmiştir.

Bunun içindir ki, iki toplumun yanyana da olsa yaşamalarını ancak Federal bir çatı altında işbirliği yapmalarını sağlayacak bir çözüm koşuldur. İki toplumun ortak gücü ve uluslararası destekle adanın emperyalist üslerden ve askerlerden arındırılması kaçınılmazdır. Denktaş-Kipriyanu doruk anlaşmasının öngördüğü gibi cumhuriyetin askersizleştirilmesi gerekir. Tüm bunlar yapılmadan ne iki toplum huzura kavuşabilir ne de Kıbrıs bölge barışını ve dünya barışını tehdit eden bir ada olmaktan kurtulabilir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların çözümü için de Kıbrıs bir başlangıç oluşturabilir.

Konuya sınıfsal açıdan baktığımızda, Türkiye burjuvazisinin Yunanistan burjuvazisine güvensizliği ve her ikisinin de Kıbrıs'a egemen olma istemi emperyalizme Kıbrıs'ta dilediği gibi at oynatma olanağını yaratıyor diyebiliriz. Kıbrıs'ın güneyine ve kuzeyine egemen olan sermaye sınıfları da Türkiye ile Yunanistan'ın egemen sınıflarının dümen suyunda gittikleri için iki toplumun barışması güçlerini bütünleştirmesi ve emperyalizme karşı birleşmesi zorlaşıyor.

Bu bağlamda Kıbrıs'ın Türkiye'nin ve Yunanistan'ın emekçi katmanlarına büyük görevler düşüyor. Emperyalizmin halkları birbirlerine karşı düşman kılarak kendi hegemonyasını sürdürme oyununu bozacak olan, çağımızın en ileri en barışçı sınıfı olacaktır. Bu somut gerçeklik dünya barışı için yeterli olduğu gibi Kıbrıs'da yaşayan iki toplum için de geçerlidir. ●

tur. Kıbrıslı Türklerin varlığı tehdit altındadır. Yapmaya çalıştığımız basit tepki değildir. Varlığımıza yönelik bu tehditlere karşı yalnız Kıbrıs'ta değil, Türkiye'de de Türkiye kamuoyunu yanımıza alarak Özal'ın Friedmancı politikasına karşı ciddi bir kavga vermek zorunluluğundayız. Çünkü bu yapılmak istenenlerin biz Türkiye halkınında çıkarlarına olmadığı inancını içtenlikle taşıyoruz. Bu nedenle bu kavgayı bir noktada Türkiye halkıyla birlikte vereceğiz. Biz inanıyoruz ki burda bu pakete karşı ciddi bir kavga başlatırsak ve Özal'ın hiç beklemediği bir yerde geriletmeyi ve bize dayatılmak istenen ekonomik paketi bir noktada ortadan kaldırmayı başarabilirsek, bu Türkiye'de de çok daha başka şeyleri gündeme getirecek ve Özal'ın 1980'den beri uygulamaya çalıştığı ekonomik politikanın sonunun da başlangıcı olacaktır..."

Özal, adadan ayrılmadan önce düzenlediği basın toplantısında sendikalarla ana muhalefet partisinin,TKP'nin pakete yönelik eleştirilerini "ideolojiktir, aynı şeyler, aynı sözlerle bana Türkiye'de de söyleniyor, bunlara aldırmayın, biz ekonomik konuları konuşuyoruz" şeklinde yanıtlamaya çalışırken, hükümete de açıkça "ya önerdiğimiz liberal ekonomik modeli benimsersiniz, yahut da Türkiye'nin KKTC'ye yardımları azalacaktır" diyordu.

Türkiye'nin tekelci sermayesi, Türkiye'yi "halledip" şimdi de elini Kıbrıs'a uzatıyor. Ama beklenmedik bir tepki çıkıyor ortaya. DEV-İŞ Genel Başkanı Sarıca şöyle diyor:

"Kıbrıs öyle bir yerdir ki Türkiye Kıbrıs'ı bilir sanır, ancak içine gelip de herhalde uzun bir süre kalmadan Kıbrıs'ı ve Kıbrıslıları tanıyamaz. Kıbrıs'ta sol güçlerin yada sosyal demokrat güçlerin siyasi, ekonomik ve demokratik platformda herhalde bu denli güçlü olabileceklerini tahmin etmiyorlardı, bu da onlar için bir sürpriz olmuştur."

Bu "sürpriz"e nereye dek tahammül gösterileceği kısa sürede belli olacak. Ancak Özal'ın ziyaretinden bu yana geçen bir aylık süre içinde Kıbrıs Türk toplumunda bu yeni "model" en sıcak biçimde tartışılmaya devam ediyor. Kıbrıslı Türkler, meclis kürsüsünden grev ve miting meydanlarına, gazetelerinden kavhebanelerine, "vitrin demokrasisi"nin elverdiği ölçüler içinde pakete tepkilerini dile getirmeye çalışıyorlar.

Türkiye demokratik komuoyundan pakete yöneltilecek her eleştiri ve Kıbrıs demokratik güçleri'ne yapılacak destek, Kıbrıs Türk toplumuyla Türkiye halkı arasında en iyi dayanışma olacaktır.

Yüzündeki Gülüştür

Sancısı sarar yüreğimi dört yanımdan
Ulaşamamanın zamana ve sana
Beni en çok ıssız sokaklar avutur
Güneşin batarken yaktığı pencerelerle.
Yalnızlığın bir başka boyutudur yaşamın
Bana ait olan. Ve çoğulluğum
Turna sürüleridir gökte
Deniz kenarında kum.
Bir masal kahramanı değilim
Payıma düşendir yaşadıklarım
Hayat, alnımda taşıdığın bir damla terdir
Yüzündeki gülüştür en küçük yeğenimin...

Filiz Doğan

NAZIM HIKMET

SANAT ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

1951'de Prag'da Barış Ödülü'nü aldıktan sonra

SANATTA ULUSALLIK VE EVRENSELLİK

1

Yalnız kendi edebiyatımın değil, tanıdığım bütün edebiyatların geleneklerinden faydalanmak istiyorum. Tabii gerekirse. Bazan da kendi edebiyatımın geleneğinden bile faydalanmak istemiyorum. Her eserde mutlaka bir geleneğin geliştirilmesi gerektiğine de kani değilim. Her sanatkâr ömrünün sonuna kadar arayacaktır. Bu arama seyrinde *(boyunca)* her konkre *(somut)* öze en uygun şekli bulmağa, kendi kendini tekrarlamamağa, şahsiyetini muhafaza etmekle beraber *(kişiliğini korumakla birlikte)* taklit etmemeğe çalışacaktır. Gerçeği maddeci bir gözle incelemekten gayrı *(başka)* hiçbir değişmez, mutlak sanat kaidesi *(kuralı)* tanımayacaktır. Denenmiş birçok sanat kaidelerinin tecrübelerinden elbette ki yararlanacaktır. Elbette ki, kendi halk sanatının, dünya halkları sanatlarının, kendi ve dünya halkları klasikleri'nin geleneklerinden faydalanacaktır. Ama sadece faydalanacaktır. Onları bir sıçrama tahtası olarak kullanacaktır, ayaklarına pranga yapmayacaktır. Bu gelenekler bahsinde *(konusunda)* iki çift sözüm var. Biz toplumcular, elbette ki toplumcu sanatkârlar da, kendimizi, bütün insanlıkça yaratılmış değerlerin bütün insanlık kültürünün mirasçısı sayarız. Burda bütün insanlık tabiri'ne *(deyimine)* dikkat nazarınızı *(ilginizi)* çekerim. Bütün insanlık, yalnız Avrupa, yalnız Eski Yunan, Roma, Rönesans değildir. Asyalısıyla, Afrikalısıyla, eski yeni Amerikalısıyla bütün dünyadır. Çin, Japon klasikleri, Hind, İran, Türk klasikleri ve halk sanatkârları, genel olarak bütün bu ülkelerin insanlık kültür hazinesindeki payları, Avrupa'nın payından, eski Yunan Roma ve Rönesans'ın payından hiç de aşağı değildir. Resimde de, şiirde de, heykel de de, edebiyatta da, raksda *(dansta)* da bu böyledir.

Klasiklerden söz açıldığına göre bu bahsin üzerinde biraz daha durmak istiyorum. Bazı tenkitçilerde *(eleştirmenlerde)* klâsiklerle günümüz yenilikçilerini birbirine düşman yapmak isteyen bir temayül *(eğilim)* var. Bu temayül [illegible] tenkitçilerine mahsus *(özgü)* değil. Eskiden beri mevcut. Doğru mu? Bence yanlış. Bir kere, klasik deyince neyi anlıyoruz?. Hangi sanatkâr-

"Yaz Yağmuru"

Güneşte telli de pullu pırıldar
Kumral gelin saçı gibi yağmurlar
Islak kiremitlerin rahatlığı
Siner içime. Beklerim..

Bursa cezaevinde mahkum arkadaşlarıyla.

lara klasik diyoruz? Fransız edebiyat kitaplarına göre, tenkitçilerinin, edebiyatçılarının büyük çoğuna göre, Kornel, Rasin, Molyer, klasik yazarlardır. Viktor Hügo ise meselâ romantiktir. Puşkin de romantiktir. Ama Alman edebiyatçılarının bir çoğuna göre ise Göte, Şiller Alman edebiyatının klasikleridir. Nitekim Rus edebiyatçılarına göre de Puşkin, Lermontovklasik şairlerdir. Demek ki klasik, romantik tabirleri memleketlere göre değişiyor. Ama bütün memleketlere göre bir klasiklik ölçüsü yok mu? Var. Hem bir tane değil, birkaç tane ölçü. Bu ölçülerden en önemlisini ele alıyorum. Klasik sanatkâr, kendi devrinde Yenilikçi olandır, yeniyi getirendir. Elbette bu yeniliğin, yılların akışına karşı koyabilmesi gerek. Yani klasik sanatkâr, o bahçıvandır ki, sanat bahçesine yeni bir ağaç dikmiştir. Bu ağaç bütün mevsimlere, rüzgâra, dona dayanarak gelişmiş, boy atmış ve hâlâ da yeşilliğini muhafaza etmektedir. Bu bakımdan, me lâ Puşkini ele alalım. Elbette ki, devrinin en yenilikçi şairiydi. Gerek öz, gerekse şekil bakımından Rus şiirine ve dünya şiirine yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler tutunmuştur. Bundan ötürü de klasiktir. Oysa ki, kendi devrinde hiç de klasik sayılmamıştır. Mayakovski'yi alalım. Bu büyük şair yeni şair de bugün artık klasiktir. Böylelikle, klasiklik yeniliğin düşmanı değildir. Tersine, devrinde yeni olmayan hiçbir sanatkâr klasik olamamıştır..

Ben şimdi bütün şekillerden faydalanıyorum. Halk edebiyatı vezniyle de yazıyorum, kafiyeli le yazıyorum. Tersini de yapıyorum. En basit konuşma diliyle, kafiyesiz, vezinsiz şiir de yazıyorum. Sevdadan da, barıştan da , hayattan da, ümden de, sevinçten de kederden de, umuttan a, umutsuzluktan da söz açıyorum, insana has lan her şey şiirime has olsun istiyorum. İstiyorum ki, okuyucum bende, yahut bizde, bütün duygularının ifadesini bulabilsin.

2.

Edebiyat ulusal biçimler sorunu, önemli bir sorun. İlkin, her ülke için tarihsel olarak belirlenmiş ulusal biçimlerin varlığına inanıyorum. Bizde, Türkiye'de, her çağın ulus ile, halk ile birlikte evrimlenen özel bir biçim karsılık düser, Ama, çeşitli ulusların kültürleri arasında etki değişimleri olur ve her ulusal biçim içinde, bir ya da çeşitli başka ulusların, bir yada birçok öğeleri bulunabilir. zaten ulusal kültüre bir evrensellik niteliği veren de budur.

Ben kendimi, sadece Türk kültürünün mirasçılarından biri olarak değil, ama tüm insanlık kültürünün mirasçılarından biri olarak görüyorum. Kültürden söz ettiğim zaman, sadece eski Yunan kültürünü yada Rönesansı değil, ama Asya, Afrika-Amerika kültürlerini de düşünüyorum. Batılı bir insan olarak, batı kültürünün kendi ülkemin kültürüne katkıda bulunmuş olmasından gurur duyuyorum. Bana göre, bir insan müzik bakımından, ancak Alman Çin yada Türk müziği karşısında aynı derecede duyarlı olursa, zengin demektir.[2]

3

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındandır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar üstünde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzanmak istedim. İnsanoğlu, nerede, ne zaman ve hangi dilde olursa olsun, yüreğime ve kafama uygun bir şiir söylemişse, onun söylenişindeki ustalığı incelemeğe, ondan bir şeyler öğrenmeğe çalıştım. Yalnız kendi edebiyatımın değil, Doğu ve Batı edebiyatının bütün ustalarını usta bildim.[3]

4.

Ben imkân buldukça halk edebiyatımızı ve halk şiirimizi inceleyip öğrenmeğe çalıştım ve çalışıyorum. Bu edebiyatta ve şiirde çok değerli şeyler buluyorum. Fakat halk edebiyatını inceleyip öğrenirken, taklit etmeye kalkışmıyorum. Bunu asla yapmıyorum. Sadece onun prensiplerini, *(ilkelerini)* yapılış yöntemlerini kavramaya çahşıyorum. Belirli bir eseri okurken, özellikle onun kuruluş prensibini bulmaya çabalıyorum. Ve dediğim gibi, genellikle, Avrupa edebiyatı ve klasik edebiyat dahil, Doğu'nun ve Batı'nın yarattığı bütün sanat değerlerini, insanlığın tüm edebi mirasını inceleyip öğrenme çabasındayım ben. Şüphesiz ki, bu incelemeyi eleştirici bir açıdan yapıyorum ve yalnız güzel olanı benimsiyorum. Gerçekten, bu oldukça zor işdir, çünkü çalışmasında eklektik olmaması gereken yazarın ustalığına bağlı bir sorundur.

Bana zengin halk yaratıcılığı hazinesinden nasıl yararlanıldığını sordunuz. Ben öncelikle bizim halk türkülerimizin dilini adamakıllı inceliyorum. Halk türkülerinin dili vecizdir, yani az sözle çok şey söyler. Halk türküleri önsöz kabilinden hiç bir giriş lüzum görmeden konuya dalıverir. Örneğin, ne kadar güçlü halk türküsüdür sizin "Balkancı Yovo" türkünüz! Onda her şey o kadar kısa ve o kadar sade bir kuruluş içinde verilmiş ki, hayranım! Biz şairler böyle türkülerden çok şeyler öğrenebiliriz.

Halk türkülerinden özellikle sanatlı imajlar *(imgeler)* bakımından da çok şey öğrenilebilir. Öyle ki halkın bir olayı, karakteri, duyguyu ne kadar cesur çizgilerle belirtiverdiğine, dilinin ne kadar somut ve aynı zamanda ne kadar sade olduğuna şaşmamak elden gelmez. Ben sanatlı imajlar bakımından halk edebiyatından epeyce yararlandım.[4]

5

Ulusal sorunu yeterince değerlendiremedik ve bu yüzden geniş emekçi yığınlarını kazanamadık. Oysa, ulusumuzun geçmişindeki tüm en iyi şeylerin mirasçıları olmak gerekir.[5]

6

Sonsuzca değişmez hiçbir yasa kabul etmiyorum. Grekler bir türlü yazıyorlardı, Shakespeare başka bir şey getirdi, Moliere daha başka bir şey. Rasin, Ostrovski, Çehov, Gorki, her biri başka türlü yazdılar ve yeni bir şey getirdiler. Bizim Sovyet oyun yazarlarımız ise, "Zırhlı Tren" ve "İyimser Trajedi"nin bulduğu kendine özgü yaratıcı biçimi yitirdiler şimdi. Son zamanlarda oyun yazarları en kolay yola gidiyorlar. Romanda ve şiirde de böyle bu. Fakat tüm yapıtlarda, günlük yaşamı bireysel olarak vermek gerekir.

İnsanlığın tüm mirasını sindirmek ve kendi kişisel yaklaşımımıza sahip olmak gerekir. Yeni içeriğe uygun yeni biçimi yaratmaya çaba gösterelim.[6]

7.

Bence, işin doğrusu şudur ki: 1. Bugünkü gerçek sanatkâr insanlığın bütün mirasına sahip çıkmalıdır, klasiğine de, romantiğine de, sembolistine de, falanına da, filânına da. Bu sanat mirası bugünkü gerçek sanatkârın malı olmalıdır. İnkâr değil *(yadsıma)* tasnif etmeli, ayıklamalı, yaşayanı almalı. 2. Romantizmin de yaşayan tarafları vardır, çünkü insanoğlu, geniş halk kütleleri çok şükür ki bir tarafıyla, müspet *(olumlu)* manada romantiktir, yani ferden *(bireysel olarak)* ve kütle halinde ve burjuva mantığına uymayan sevdalar çeker, o sevdalar uğruna ölebilir hatta. 3. Eski romantik sanatkârlardan öyleleri vardır ki mürtecinin *(gericinin)* koyusudur, öyleleri vardır ki gayet ileridir: Meselâ, derece derece, Puşkin'in ilk devresi, Victor Hugo, George Sand. Mürtecilerden meselâ: Chateaubriand, Hoffmann falan filan. Hülasa edersek, *(özetlersek)* romantiklerde muharririn *(yazarın)* bir de aktif tarafı olduğunu da göz önünde tutarsak, bugünkü gerçek realist sanatkârın tabir caizse *(deyim yerindeyse)* realist-romantik olduğunu görürüz. Gorki öyleydi, Şolohofda öyle, Aragon da öyle. Onlarla kıyaslanmak aklıma gelmez, fakat ben de öyle olmak istedim.[7]

8.

Şark *(Doğu)* kültürünün elinde bin bir gece gibi bir hazine varken, bizim bundan faydalanmamamız hakikaten rezalettir. Garpta *(Batı'da)* hikâyecilik Bokasın kitabıyla başlar. Bizde ise ondan kaç asır önce ve onunkiyle kıyas kabul etmeyecek bir zenginlikte başlamış ta, hâlâ Türkçemizde bu enafisten *(en nefis)* e rin tam bir tercümesi yok. İnsan bazan bu kitabın bazı hikâyelerini okurken böyle mükemmel şeylerin bugün dahi yalnız bizde değil, Avrupada bile yazılmamış olduğunu hayretle görüyor.[8]

1. Ekber Babayef, "Nazım Hikmet Kendi Şiirini Anlatıyor", Militan Dergisi, sayı 6, 1975, İstanbul.
2. Dobzynski, "Nazım'la Söyleşi", Yeni A Dergisi, Haziran 1974, İstanbul.
3. a.g.y.
4. Fahri Erdinç, Nazım Hikmet ve Bulgaristan, s. 116, Evrensel Dostluk Yayınları, 1977, Ankara.
5. A. Fevralski, Nazım'dan Anılar, s. 78 m. Cem Yayınevi, 1979, İstanbul.
6. a.g.e., s. 30
7. Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar, s.146, De Yayınevi, 1968, İstanbul
8. Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden Vâ-Nu'lara Mektuplar, s. 167, Cem Yayınevi, 1970, İstanbul.

hiroşima

Remzi Öner Özkan

Patlamanın yörüngesine 500 metre uzaklıktaki Urakimi'de bulunan tıp okuluna ulaşmaya çalıştım. Urakimi'liler etrafımı çevirdi. Boş ifadeleriyle hayaletlere benziyorlardı. Bedenlerinden deri parçaları asılıyordu. Çevrede daha önce var olan her şey ortadan silinmişti. Her yer cesetlerle doluydu. Halâ yaşayan insanlar vardı ama hiç biri kımıldayamıyordu. En güçlüleri bile öylesine halsizdi ki, toprağa mıhlanmış gibi görünüyorlardı. Onlarla konuştuğumda iyileşme umutlarını dile getirdiler, ama hepsi de iki hafta içinde öldü." Nagasaki'deki korkunç olayın tanığı olan doktor, Prof. Ihimura'nın sözleri bunlar. 6 Ağustos'da Hiroşima'yı, 9 Ağustos'da Nagasaki'yi ölü kentlere dönüştüren, yüzbinlerce insanın bir anda yokedilmesine yol açan katliamın üzerinden 41 yıl geçti. Bunca yıla karşın insanlığın acısı ve öfkesi dinmedi. Hiroşima'da her sabah endişeyle vuran çan seslerinin yankıları günden güne güçlenerek tüm dünyayı sarıyor. Unutma,unutma,unutma dercesine..

ATOM SİLAHI NEDEN KULLANILDI?

Geçen 41 yılın sonunda, atom bombasının Japonya'ya karşı kullanılmasının gerekli olup olmadığı, halâ yanıtlanması istenen bir sorudur. ABD'nin bu gün de sürdürdüğü bir efsane vardır. Efsaneyi, geçtiğimiz yıl nazi kasaplarının mezarına çiçek koyan Reagan'ın ağzından dinleyelim: "Atom bombası tarihin en büyük savaşına son vermek için atıldı." Hiç bir şey 450 bin'e yakın insan üzerine nükleer bombanın atılmasını haklı göstermeyeceği gibi, gerçekler çok daha farklıdır. Hiroşima'nın bombalanmasının önemli bir askeri amacı olmadığı gibi, Japonya'ya karşı Amerikan askeri gücü açısından da büyük bir değişikliğe yol açmadı. Pasifik'deki en büyük müttefik askeri gücünün komutanı General Mc Arthur'a, bombanın Japonya'ya karşı kullanılacağı, yalnızca beş gün önceden bildirilmişti ve görüşü alınmamıştı bile. Amerikan Genel Kurmay Başkanı Amiral Leahy ile Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral King de, Japonya'nın bir deniz ablukası sonucu kolayca teslim olacağı kanısındaydılar. Churchill de anılarında, "Japonya'nın geleceğinin atom bombasıyla çizildiğini sanmak yanlış olur" diyor.

Katliamın siyasal boyutu, ABD yetkililerinin her saldırıda belirttikleri "Amerika'nın (Amerikan tekellerinin) yaşamsal çıkarlarının korunması" boyutu ağırlıktadır. Şubat 1945 Yalta Konferansı'nda alınan ortak karar uyarınca, Sovyetler Birliği'nin üç ay içerisinde Japonya'ya karşı savaşa girmesi isteniyordu. Sovyetler Birliği, 8 Ağustos'da savaşa girme hedefiyle Mançurya sınırına 40 tümen yığdı. Böylece milyonluk Japon Kwantung ordusu Mançurya'ya bağlanmış, bu ordunun Pasifik'de savaşması da engellenmiş oluyordu. Ancak, batının, Yalta kararları konusundaki düşünceleri çabuk değişti ve geçen üç ay içerisindeki eğilimleri, Sovyetler Birliği'nin Uzak Doğu'da savaşa girmesini istememe biçimine dönüştü. ABD, artık iyice yıpranmış olan Japonya'ya son darbeyi vurup, Pasifik'de egemen olan tek güç olarak ortaya çıkabilirdi. Bu konum ile Japonya ve bölge üzerinde savaş sonrası düzenlemeleri tek başına, kendi istediği biçimde yapma olanağı elde edebilecekti. Bu nedenle, savaş sonrası düzenlemelerin ele alınacağı Postdam Konferansı'nda atom tekeline sahip olmanın gücünü Sovyetler Birliği'ne karşı kullanabilmek için atom bombası -denemelerinin sonucunu bekleyerek, Konferansı iki kez ertelemişti. Ayrıca, Sovyetler'in 8 Ağustos'da savaşa gireceği bilinmesine rağmen, Japon Hükümetinin günlerce önce bildirdiği barış taleplerine de kulak tıkanarak, Hiroşima'nın alelacele 6 Ağustos'da bombalanması da dikkat çekicidir. Nitekim Başkan Truman'ın, Nagasaki'ye ikinci atom bombasının atıldığı 9 Ağustos'da söylediği sözler, ABD'nin gerçek niyetini ortaya koymaktadır: Truman, "Doğu Avrupa ülkelerinin tek bir devletin egemenliği altında olamıyacağını" söylüyordu. ABD, kendi çözüm önerilerini yalnız Pasifik'de değil, Avrupa'da da kabul ettirebilirdi artık.

SOĞUK SAVAŞIN EFSANESİ...

Hiroşima'da insanlığa karşı nükleer silahların varlığı ortaya çıkmış, soğuk savaş 160 bin Japon'un öldürülmesiyle ilan edilmiştir. ABD, Savaştan topraklarında tek bomba bile patlamadan, ekonomisini büyüterek rakipsiz bir sermaye gücü olarak çıkmıştır. Ve artık atom tekeline sahiptir. Bu arada faşist saldırıyla nüfusunun 20 milyonunu kaybetmiş, endüstrisinin önemli bir bölümü tahrip edilmiş, 18 yaşından büyük erkek nüfusu 31 milyon'a düşmüş Sovyetler Birliği'nin Avrupa ve Amerika'yı tehdit ettiği ve tüm dünyayı işgale hazırlandığı söylencesi yaratılıyordu. Hiroşima'da ilan edilen, bu efsane ile kılıfı hazırlanmaya çalışılan soğuk savaş ve kışkırtma, ABD'nin 1946-75 yılları arasında siyasi amaçlarına ulaşmak için tam 215 kez askeri güce başvurması, tam 19 kez de nükleer silah kullanma tehdidinde bulunması ile somutlanmıştır.

Savaş sonrası Japonya üzerindeki tek yanlı düzenlemelerin bugünkü görünen sonuçları, Hiroşima ile neyin hedeflendiğinin somut bir örneği olarak kabul edilmelidir: Japonya, ABD nükleer siah tasarılarının tamamen içine çekilmiş durumdadır bugün. Topraklarında 100'den fazla Amerikan üssü bulunmaktadır. Nükleer başlık taşıma yeteneğine sahip F-16'lar, Japon topraklarına yerleştirilmiş durumdadır. Nükleer silah yüklü ABD savaş gemileri ve denizaltılar, Japon limanlarına düzenli olarak uğruyorlar. ABD-Japon ortak harekatlarında kullanılan silahlar nükleer niteliktir. 1960'da imzalanan ABD-Japonya Ortak Güvenlik Andlaşması ile ABD, Uzakdoğuda girişeceği operasyonlarda üsleri kullanma hakkıda elde etmiştir. Andlaşmaya göre Japonya'nın da bu harekâtlarda yer alma zorunluluğu vardır.

HİROŞİMA'NIN ÇALAN ÇANLARI SUSMASIN!

Hiroşima bir savaşın sonu değil, tüm insanlığa karşı girişilmiş yeni bir savaşın başlangıcıdır. Bu savaşın bugünkü bilançosu, her dünyalı başına düşen 3 ton TNT'dir. Barışı koruma yaftasıyla silahlanmanın uzaya taşınmasıdır.

Bugün dünyada 4,5 milyar insan yaşıyor. Üçte ikisi en ilkel sağlık hizmetinden yoksun, yarısı iyi beslenemiyor, 300 milyon'u çeşitli hastalıklarıyüzüden acı çekiyor, her yıl 30-40 milyon insan açlıktan ölüyor. Silahlanma harcamaları ise sağlık harcamalarını kat kat aşıyor. Geçtiğimiz 10 yıl süresince WHO (Dünya Sağlık Örgütü) çiçek hastalığına karşı sürdürdüğü savaşta 83 milyon Dolar harcadı. Bu, çağdaş bir bombardıman uçağının ederinden daha azdır. 1 Milyondan fazla insanı tehdit eden sıtma için yapılacak bir tarama 450 milyon Dolar'a gereksinim gösteriyor. Bu, ABD Trident nükleer silah taşıyan denizaltının maliyetinin üçte biridir. Her çocuk için yapılacak 2 Dolarlık harcama, her yıl enfeksiyonel hastalıklardan ölen 5 milyon çocuğun yaşamını kurtarmaya olanak sağlayacaktır.

Silahlanmaya karşı barışı savunmak, eşitsizliğe ve sömürüye karşı adaleti savunmaktır. Dünyamıza, onun üzerindeki insanların yaşam hakkına yönelen tehlikeyi yok etmek için tüm barışsever güçlerin çabalarını artırmaları gerekmektedir.

Milyonlarca insan, Hiroşima Belediye Başkanı Takeshi Araki'nin uyarısına gönülden katılıyor: 'Bugün duraksamak, yarınların yıkımına yol açmaktır."

1945-86

sanata diyalektik yaklaşım

İnsan değişir, değiştirir; dolayısıyla, dünya da değişir, değişmek zorundadır.
Bertolt BRECHT, - bazı değişimlere uğramasına karşın- iki bin yıldır sanata egemen olan Aristoteles'ci görüşlere karşı çıkıp, yeni düşünceler üretirken, diyalektik'in bu temel ilkesinden yola çıkar. Çünkü klasik anlayış, modern toplumlardaki değişimlere yanıt verebilecek güçte değildir.

Aristoteles'in, eski Yunan oyunlarından yola çıkarak oluşturduğu, tragedya ve komedyaya ilişkin görüşler, Klasik Tiyatro düşünürlerinin de katkısıyla, zamanla sanatı olumsuz yönde etkileyebilecek zorunlu yaptırımlara dönüşür. Tiyatroda başarının ölçütü, bu kurallara uyulup-uyulmaması olarak değerlendirilir. Nitekim Shakespeare gibi bir deha bile, "üçbirlik" -olay, yer, zaman- kuralına uymadığı ve komik ile trajik'e yanyana yer verdiği gerekçesiyle, bağnaz klasiklerce acımasızca eleştirilir. Öte yandan Goethe, Faust'u yazabilmek için, yine Aristoteles'in "öykü birliği" kuralını aşmak zorundaydı. Yoksa, insanlığa yönelik çok yönlü araştırmaları içeren bu dev yapıt, büyüklüğünden çok şey yitirirdi. Romantik ve Gerçekçi yazarlar için de geçerlidir bu sav. Nitekim bu yazarların bir çoğu, biçimin özü yansıtmadaki yetersizliğini görüp, kendilerince bir takım yenilikler getirmişlerdir. Ancak Bertolt Brecht'e kadar bu konuda ayrıntılı ve sistemli bir çalışma yapılamamıştır.

İnsanlığın gelişim sürecine paralel olarak, yaşamın her alanında olduğu gibi, sanatın da bir değişime uğraması kaçınılmazdır. Çünkü kimilerinin ileri sürdüğü gibi, sanat yaşamdan bağımsız bir etkinlik değil, tersine yaşamın bir parçasıdır. Bu yüzden sanat da değişen çağa ayak uydurmak ve de değişime katkıda bulunmak zorundadır.

"... edebiyat, dünyayı değiştirme isteğinde olmayan, ilimlilikten yana geçmiş bir yazarın duygularından bir şey beklemez artık. Bilir ki tek şansı, dünyayı değiştirmek denen karmaşık süreçte bir yan ürün olabilmektedir. Asıl ürün ise yeni bir tavırdır.."[1]

Bu da eskinin yinelenmesiyle değil, eskinin aşılıp, yeninin üretilmesiyle olasıdır. Nitekim Brecht de bu düşünceden yola çıkarak, Aristoteles'ci görüşe karşı "epik tiyatro" kuramını geliştirir. Çünkü onun dünya görüşünün sanata yansıması böylesi bir tiyatroyu zorunlu kılar. Marianne Kesting bunu şöyle açıklar:

"Her sahne, toplumsal ve siyasal ilintileriyle gösterilmeli ve Aristoteles'ci dramdaki gibi kesilip ayrılmış bir parça değil, dünya tablosunun karmaşık bütününü vermeliydi. İkinci olarak ise, yorum aracılığıyla öğretiye götüren eğitici bir tiyatro gerekliydi. Bir üçüncü nedense, bireysel üstü, bilimsel, nesnel bir tiyatroya gereksinim vardı ki, bu da en iyi epik dramaturjiyle gerçekleşebilirdi."

"... konu ve sorunlar bütününü özgürce işleyebilme olanağından dolayı ve bakış, gözlem ve yoruma çok daha geniş kapılar açtığı için epik dramaturji, modern dünya görüşü tiyatrosunun gereklerine tam denk düşmektedir."[2]

Yukarıda da belirtildiği gibi, eski sanat anlayışı, yeni toplumun sorunlarına yanıt vermez; bu yüzden eskinin aşılması gerekir. Ama bu salt biçimsel yanıyla değil, bir bütün olarak gerçekleştirilmelidir. Çünkü gerçekçi sanat anlayışı biçimin önemini yadsımamasına karşın, biçimciliğin her türüne de karşıdır.

"Eski teknik, sınıf kavgası içerisinde bireylerin tatmin edici bir biçimlenmesini sağlayamadığı ve ruhsal yaşantılar okuyucuya sınıf kavgası üzerinde düşünmeye değil, bu kavramın dışına sürüklediği için bunalıma düşmüştür. Burjuva gerçekçiliği anlayışıyla kaleme alınmış romandan sosyalist gerçekçilik anlayışıyla yazılmış romana geçiş, yalnızca bir teknik ve yalnızca bir biçim sorunu değildir. Özdeşleyimi burjuva yerine işçi sınıfıyla gerçekleştirmek yeterli değildir; özdeşleyim tekniğinin bütünü artık doğruluğu açısından kuşku götürür bir nitelik almıştır."[3]

Aristoteles'çi tiyatroda yanılsamanın önemli bir yeri vardır. Yanılsama, seyircinin sahnedeki oyunu, bir oyun olarak değil de, sanki gerçek yaşamdan bir kesit sunuluyormuş gibi, kendini sahnenin büyüsüne kaptırıp, sahnedeki olayla ve kahramanla özdeşleşmesidir.

Yanılsama, değişen akımlara karşın, tiyatronun değişmeyen ilkelerinden biridir. Özellikle, Doğalcı ve Gerçekçi tiyatroda bu ilke öylesine etkindir ki, oyunun başarısı bir ölçüde yanılsamanın gücüne bağlıdır

Brecht bu düşünceye karşı çıkar. Çünkü yanılsama seyirciyi büyüleyip uyuşturur. Onları düşsel bir atmosfere iter. Oyunun kahramanıyla özdeşleştirerek, duygusal bir gerilim ortamında geçici bir rahatlama amaçlandığından, usun işlevi geri plana itilir. Kısaca, duyan, düşünen ve yargılayıp bir karara varan etkin seyirci değil de, kendini sahnenin büyüsüne kaptırmış, edilgin bir seyircidir.

Brecht'in düşlediği bu kitle değildir. Seyirci, sahnenin duygusal, düşsel atmosferinden arınmalı ve bir tiyatro izlediğini unutmamalıdır. Böylece, sahnede gördüğü tarihsel olayları, çağdaş bir bakış açısıyla, tarihsel çerçeveler içine oturtabilmelidir. Sahnede sergilenen olaylarla, kendi yaşadığı gerçekleri bir karşılaştırma yapabilmeli ve benzerlikleri araştırmalıdır. Seyirci, toplum yapısını tanıma ve irdeleme sürecine sokulmalı; ve toplumsal gerçeklerin bilincine vardırılıp, varolan olumsuzlukların değişebilirliği değişmesi gerektiği anlatılmalı; kısaca, seyirci etkin kılınmalıdır. Nitekim Brecht, böylesi bir seyirci oluşturabilmek için, Aristoteles'ci sanat anlayışının "yanılsama" ilkesine "yabancılaştırma" kavramıyla karşı çıkar. Yabancılaştırma: gerçekçiliği, görünüşle özdeşleştiren metafizik maddeci anlayışın ve gerçekçiliği belli bir özle özdeşleştiren idealist anlayışın karşısına, diyalektik maddeci açıdan, nesnel gerçekçiliği gözlemleyebilme ve onun hakkında bir yargıya varabilme amacıyla bir "uzlaştırma" sağlamaya yönelik anlatım tekniğidir.

Brecht'i anlayabilmek için, önce diyalektiğin kavranması gerekir. Çünkü o, inandığı ve yaşamı boyunca hep savunduğu devrimci dünya görüşünün, bu vazgeçilmez ilkesine sıkı sıkıya bağlıdır. Gerek yapıtlarında, gerekse uygulamaya yönelik çalışmalarında, hep bu düşünce yol göstermiştir ona. *"Dünya değişir, değişmelidir, değişmek zorundadır.."* Çünkü, insanlığın yazgısı buna bağlıdır.

Sanat da bu yazgının oluşmasında itici bir güçtür. ●

"Dünya değişir, değişmelidir, değişmek zorundadır..."

1- Brecht'i Anlamak: Walter Benjamin, Çev: H. Barışcan, A. İşisağ, Metis Yayınları (1984) s: 17
2- Tarihte ve Çağımızda Epik Tiyatro: Marianne Kesting, Çev: Yılmaz Onay, Adam Yayınları (1985) s:69
3- Sosyalist Gerçekçilik ve Toplum: Bertolt Brecht, Çev: A. Cemal, K. Güven, Altın Kitaplar Yayınevi (1980) s:223

Musa Aydoğanoğlu

BERTOLT BRECHT

SACCO İLE VANZETTİ

Derleyen : A. ÇAĞRI ÇINAR

A. FRASCONI

Geçtiğimiz ay Amerikalılar, pek övündükleri özgürlük anıtları Bayan Özgürlük'ün 100. yaş gününü New York'ta görkemli törenlerle kutladılar. Törenler öylesine görkemli oldu ki tam 40 bin havai fişek ile New York kentinin gecesi gündüze döndü ve kent tarihinde, belki ilk kez neredeyse '24 saat gündüz' yaşandı. Özgürlük denilince, adalet denilince söyleyecek pek fazla lafı olmaması gereken başkan Reagan ise tam kavboyca bir tavırla, bu günü Amerika için bir gurur gösterisine dönüştürmeye çalıştı.

Başkan Reagan, bu amacına bir ölçüde ulaşıyordu. Çünkü dünya televizyonları günlerce bu törenlerden görüntüler verdi. Amerikalılar'ın Özgürlük Anıtı'nı herkes daha yakından tanıdı. Ama öte yandan o muhteşem gece ardında bir çok soru işareti de bırakıyordu. Örneğin böyle bir yıldönümünde Amerikan kapitalizmi, neden ve nasıl çirkin yüzünü sergileyip, özgürlüğü metalaştırarak, gösterilerde dolar peşinde koşuyordu. Şili'nin yüz karası Pinochet'in işkence gemisi Esmeralda özgürlük anıtıyla yanyana nasıl oluyordu da boy gösterebiliyordu. Ya da zenci yazar Earl Calwell'in 'özgürlüğe evet de, ya adalet ne olacak' sorusu niçin yanıtsız kalıyordu.

Yeryüzünde özgürlüğü sembolize eden anıtların en büyüğü New York'taki Özgürlük Anıtı olmalı. Ancak öte yandan özgürlüklere vurulan en büyük darbelerin de bu ülkeden gelmesi derin bir çelişkiyi yansıtıyor. Örneğin ABD de dahil olmak üzere dünyanın bir çok ülkesinde işçiler 1 Mayısları birlik ve mücadele günleri, bayram olarak kutlarlar. Ama her kutlamada bellekler 1 Mayıs 1886'nın ABD'ne uzanır ve Chicago'da akıtılan işçi kanları anımsanır. Adaletsizlik ve özgürlük düşmanlığı lanetlenir. Ya da Rosenberg adının geçtiği her yerde Haziran 1953'ün ABD'si gelir insanların usuna. Antikomünizmin kıydığı Julius ve Ethel Rosenberg bir kez daha anılır. Adaletsizlik ve özgürlük düşmanlığı bir kez daha lanetlenir.

Ünlü Özgürlük Anıtı'nın başta gelen özelliklerinden biri göçmen olması. Üstelik oldukça şanslı bir göçmen; çünkü eli üstünde tutuluyor ve süre tanınamaz ölçüde uzun ömürlü. ABD'ne gelen tüm göçmenlerin aynı ozeni görmedikleri ve aynı ölçüde uzun ömürlü olmadıkları gerçeği de göz önüne alınınca, Bayan Özgürlük gerçekten çok şanslı.

Avrupa'dan Amerika'ya gelen onca göçmenden ikisi, kunduracı ustası Nicola Sacco ile işportacı-balıkçı Bartolomeo Vanzetti her yılın Ağustos ayında tüm dünyada konuşulur. Bu iki İtalyan da kendilerini Pasifik Okyanusu'nun serin sularını bırakarak binbir umutla koşan binlerce göçmen gibi geldiler Yeni Dünya'ya. Başlangıçta ABD bu umutları belki büyük ölçüde haklı çıkarıyordu.

Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle ortaya çıkan işsizlik ve ücretlerdeki düşme, öncelikle göçmenleri ve zencileri derinden sarsmaya başladı. Göçmenler ve zenciler, bu dönemde en düşük ücretle çalıştırılıp, en önce işten çıkartılan kesim durumuna geldiler. Sermaye giderek büyürken orta katmanların yoksullaşması, işsizlik, düşük ücretler kitlelerin tepkisine yol açmaya başladı. Bir çok işkolunda uçveren grevler giderek büyük boyutlara ulaştı. Öyleki 1919'da grevdeki işçi sayısı 4 milyona yükselmişti. Doğal olarak tüm bunlara Sovyetler'de ki Ekim Devrimi ile ABD'nin Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı giriştiği askeri müdahaleye tepkilerin sonuçları da eklenmeli.

Sacco ile Vanzetti'nin öyküsü, 9 Mayıs 1920'de, bir miting yapılmasının kararlaştırılmasıyla başladı belki de. Amaç, sekiz hafta yasa dışı olarak tutuklu kaldıktan sonra, New York'ta bir polis binasının 14. katından atlayarak intihar (!) eden matbaa işçisi, İtalyan göçmen Andrea Salsedo'nun ölümünü protesto etmekti. Sacco ile Vanzetti, mitingten dört gün önce üzerlerinde mitingin afiş ve duyurularıyla yakalanıp, tutuklandılar. Bir yıl sonra ise cinayet suçundan yargılanmaya başladılar!.. Yüklenen suç, 1922 Nisan'ında bir fabrikaya işçi ücretlerini götüren arabanın soyulması ve bu sırada iki görevlinin öldürülmesiydi.

Bu iki insan, savcısından jüri üyelerine kadar tümüyle 'yiğit Amerikan evlatlarından' oluşan düzmece bir mahkemede yargılanıp, ölüme mahkum edildiler. Sacco ve Vanzetti'nin lehine olan, yüzden fazla tanığın ifadeleri dikkate bile alınmadı.

22 Ağustos 1927'de 'elektrikli iskemleye kadife bir koltukmuş gibi oturdular'

Madenlerde ve demir çelik sanayiinde çalışanların çoğunluğunu oluşturan göçmen işçiler grevlerde önemli rol oynuyordu. ABD sermayesi göçmen işçileri en büyük çıban başı olarak görmeye başlamıştı artık.

Kunduracı ustası ve işportacı-balıkçı Sacco ile Vanzetti bu iki İtalyan radikal bir tutumla, sermayeye karşı gelişen olaylarda yer almaya başlarlar. Sacco ve Vanzetti böyle düşündükleri ve böyle hareket ettikleri için elektrikli sandalyeye oturtulacaklarını bilmiyorlardı. Onlar, tüm dünyanın kendilerinden söz edeceğini, Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti değil de, Sacco ile Vanzetti olarak tarihte onurlu bir yer alacaklarını da bilmiyorlardı.

Avukatların çabaları boşunaydı. ABD ve dünyanın demokrat kamuoyunun tepkileri, dünyanın her yerinde Sacco ile Vanzetti için yapılan gösteriler, 22 Ağustos 1927'de elektrikli sandalyeye oturduklarında bile sürüyordu. Dünyanın birçok ünlü insanı imza kampanyalarında başı çekiyordu. Aralarında Albert Einstein, Romain Rolland, George Bernard Shaw, John Galsworty, H.G. Wells, Sinclair Lewis, Upton Sinclair, John Dos Passos, Carl Van Doren, K. Ann Porter ve Anatole France'ın da bulunduğu ünliiler, davaya yeniden bakılması için uğraş verdiler. Ancak, bu çabalar da sonuç vermedi ve karar, Sacco ile Vanzetti'ye 9 Nisan 1927'de okundu. Yüzüne okunan karara karşı Bartolomeo Vanzetti yargıca

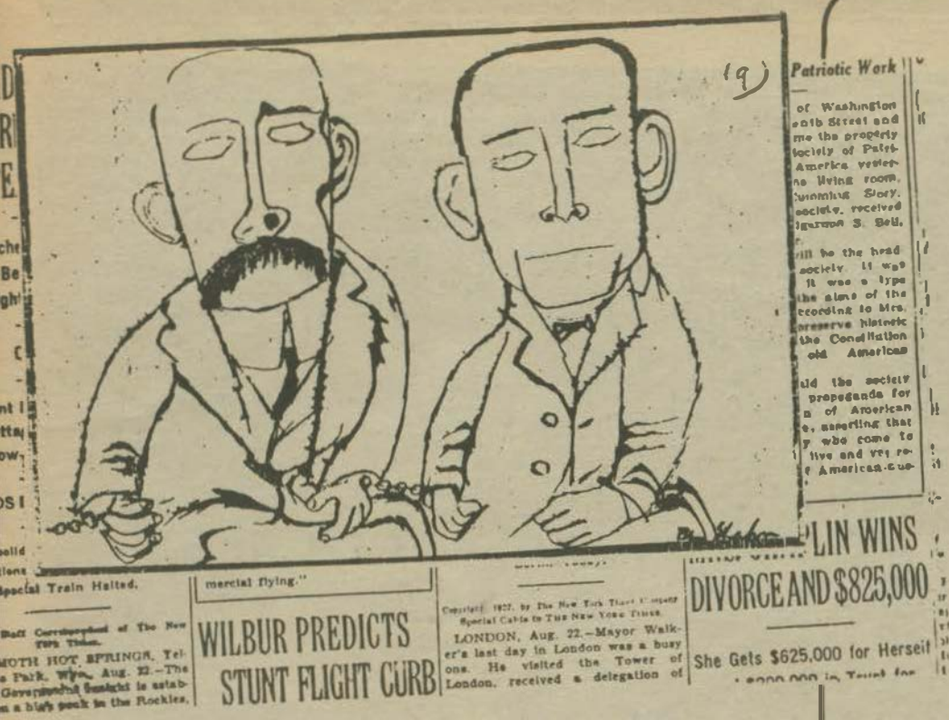

Patriotic Work

WILBUR PREDICTS STUNT FLIGHT CURB

DIVORCE AND $825,000

She Gets $625,000 for Herself

LONDON, Aug. 22.—Mayor Walker's last day in London was a busy one. He visited the Tower of London, received a delegation of

"Yaptıklarım için değil, inandıklarım için çile çekiyorum. Ama, haklı olduğuma öylesine inanıyorum ki, beni üst üste iki kez idam edebilseniz ve iki kez dünyaya gelebilsem yine de bu yaptıklarımı yapmak için yaşardım"

şöyle diyordu: "İşlemediğim suçlar yüzünden bugüne kadar çekmek zorunda kaldığım acıları, bir köpeğin ya da bir yılanın dünyanın en aşağı ve en bahtsız yaratıklarının bile çekmesini dilemem. Ama, suçlu olduğum şeyler için çile çektiğime inanıyorum. Radikal olmak suçunu işlediğim için çile çekiyorum ve gerçekten de radikalim. İtalyan olmak suçunu işlediğim için çile çekiyorum ve gerçekten de İtalyanım. Yaptıklarım için değil, inandıklarım için çile çekiyorum. Ama, haklı olduğuma öylesine inanıyorum ki, beni üst üste iki kez idam edebilseniz ve iki kez dünyaya gelebilsem, yine de bu yaptıklarımı yapmak için yaşardım. Sacco'nun yüce bir inançla çınlayan yürekli sesini ne zaman duysam, onun büyük fedakarlığını ne zaman düşünsem, onun yiğitliğini ne zaman anımsasam, kendimi küçülmüş bulurum. Hırsız dediğiniz, katil dediğiniz, mahkum ettiğiniz bu adamın büyüklüğü yanında ben hep küçülürüm. Ama, sizin ve savcının kemikleri bile çürüyüp kaybolduğu zaman Sacco'nun adı halkın yüreğinde yaşayacak. Sizin adınız, savcının adı, yasalarınız, kurumlarınız ve düzmece tanrınız insanın insanın kurdu olduğu lanetli bir geçmişin silik anısı olmaktan öteye geçmeyecek."

Ve Sacco ile Vanzetti 22 Ağustos gece yarısını birkaç dakika geçe idam edildiler. Tüm insanlığın çabası bir an için yenilmiş miydi? Yenilmemişti, çünkü herkes biliyordu onların suçsuz olduğunu, mahkemenin düzmece bir mahkeme olduğunu.Bunu bilmeyenler, o gün Sacco ile Vanzetti'nin suçlu olabileceğini düşünenleri ise en adil ve güçlü yargıç olan tarih ikna ediyordu. Yıllar sonra yayınlanan bir kitapta[1], Sacco ile Vanzetti'nin suçsuz olduğu kanıtlanıyordu. Mafya babalarından Vincent Teresa, gazeteci Tbomas C. Renner'e yaptığı açıklamalarda soygunu kendilerinin yaptığını, cinayeti kendilerinin işlediğini ve suçu iki İtalyan göçmene yüklediklerini anlatıyordu.

Özgürlük Anıtı 'Hürriyet Hanım!' New York kıyılarından kurumlanadursun; Amerikalılar anıtlarıyla övünüp, muhteşem doğum günleri düzenleyedursunlar, herkes, tüm dünya Sacco ile Vanzetti'nin hesabının ödenmesini bekliyor.

22 Ağustos 1927'yi 23 Ağustos'a bağlayan gece, şair Nazım Hikmet ABD'nden binlerce mil uzakta boğazına düğünlenen yumruğu şiire dönüştürmeye çalışıyor ve Sacco ile Vanzetti için ünlü şiirini yazıyordu:

SAKKO ile VANZETTİ

ÖNSÖZ

Yuvarlanıyor iri, sıcak damlalar
bakır yanaklarımızdan!
Yuvarlanıyor iri, sıcak damlalar
kalbimize!
Kalbimiz artık dar geliyor bize!
Koparırak
kanlı sargıları
yaramızdan,
sokaklarda haykırınadayız
hep bir ağızdan!
Dişi bir kaplanız ki biz,
kara saplı bir hançer deldi yavrularımızın göğsünü!
Dişi bir kaplanız ki biz,
dişlerimizde taşıyoruz altın başlı yavrularımızın ölüsünü.
Kin'in kızıl gözlü sarı alnına
sardık sevginin beyaz çiçekli örgüsünü!..
Kan geliyor Kâinatın rengi bize!
Yuvarlanıyor iri sıcak damlalar
bakır yanaklarımızdan
kalbimize!....

HİKAYE

Onların cebinde fırkamızın bileti yoktu.
Onlar, kurtuluşun kapısına varmayı,
ferdin cesur hamlelerinden uman
iki saf ve namuslu çocuktu!
Ne milyonların rehberiydi onlar,
ne de inzibatlı bir inkılâp ordusunun askeri!
İhtilâlin sıra neferiydi onlar,
ihtilâlin namuslu iki neferi.
Yanıyordu kanlarında şavkı İtalya güneşlerinin
koştular temiz esmer alınlarla hayatın sesine,
dövüştüler yanında dövüşen kardeşlerinin.
Yeni dünyada düştüler eski zulmün pençesine!
Yedi yıl ölümün karşısında gülerek durdular.
elektrikli iskemleye
kadife bir koltukmuş gibi oturdular.
Yürekleri dört bin volta yedi dakka dayandı.
yandı yürekleri
yedi dakka yandı!...
Cani değildiler, kurban gittiler bir cinayete,
kurban gittiler dolarların emrindeki adalete!
Hayatlarında olmadılarsa da kitlelerin rehberi,
ölümleriyle şaha kaldırdı kitleleri
bu iki ihtilâl neferi!...

KISSADAN HİSSE

Burjuvazi,
katletti içimizden ikimizi
bu iki ölü ölmeyen iki ölümüzdür!
Burjuvazi,
kavgaya davet etti bizi
davetleri kabulümüzdür!
Biz nasıl bilirsek hep bir ağızdan gülmesini,
biliriz öylece yaşamasını ölmesini
hepimiz - birimiz için,
birimiz - hepimiz için!...

NAZIM HİKMET

Moskova, 22 Ağustos 1927

insana kollarını açan müzik

Feride Çiçekoğlu

Ve anlıyoruz ki, köleliğin kaldırılışından yüz yıl sonra bile, Mississipi hala "dehşetten ve çığlıktan insanlar" görmekte ve nice vahşete tanık olmayı sürdürmektedir.

Henri Matisse'in "Jazz" afişi.

Gece mavisi gökyüzünü delen sarı benekler. Belki bir pamuk tarlası akşamının yıldızları. Belki New York kentinin Harlem ışıkları.

Önde bir yalnız adam. Karaderili. Acılı. Bedeninde, Yeni Dünya'nın bozamadığı bir Afrikalı güzelliği.

Ve bir tek kırmızı leke: Karaderili adamın yüreği..

Matisse'in tuvalindeki renkler bir anda ezgiye dönüşüyor ve bana öyle geliyor ki o afiş bütün bir tarihçedir. Siyah insanların Afrika'dan koparılıp Amerika'ya getirilişlerinin, köleliğin ve köleliğe başkaldırının öyküsü.

Karaderilinin plantasyonlarda, limanlarda, kereste depolarında, demiryollarında alev bir ezgiyi dokuyan hüznünü duyuyorum, "Blues" Derken hüzün karşıtına dönüşüp canlanıyor, hayatiyet kazanıyor, caz olup akıyor afişten. Mississipi'nin denize karıştığı limanın curcunasını yaşıyorum sarı ışıklarda. New Orleans varoşlarından Chicago'ya, Harlem'e uzanıyorum. Ama cazın canlılığında, siyah adamın yüreğinden taşan başkaldırıda bile sürüp giden bir hüzün.

Hüzün anlamına geliyor "blues". Giderek bir müzik türüyle özdeşleşmiş. 16. yüzyıldan başlayarak yazgısı derisinin rengine dönüştürülen insanların kendilerine ifade edebildikleri tek biçim olmuş. Kabileleri parçalanan, inançları ellerinden alınıp zorla Hıristiyanlaştırılan, kendilerine yabancı giysilerle, bilinmedik topraklarda beyaz efendi için çalıştırılan köleler, ellerinde kalan tek kültürel mirasa sarılmışlar: Müziğe. Müzikleri bile sınırlanmış, Afrika'daki başlıca müzik aleti ve Afrikalının bir konuşma biçimi, ritmi olan davul ellerinden alınmış. Ya köleler davul çalıp birbirleriyle haberleşir ve toplu bir isyan başlatırlarsa?

Kendini yüreğine bırakmış bir adam, tek başına, kara.

Mississipi'nin sularına karışan ilk kara ezgiler, Afrika'daki tarımın geleneksel bir parçası olan ritmik iş şarkıları. Blues'un kökeni işte bu vokal müzikte yatıyor. Sonraları iş şarkıları siyah ilahiler olan "spiritual"larla çeşitleniyor. Giderek gitar eşlik etmeye başlıyor siyah ezgilere. Ama siyah adam gitarı da "konuşturuyor", sesinin bir parçası kılıyor onu. Notaları eğip büküyor, gitarının sapına kırık bir şişe boynu ya da bıçak bastırıyor. Afrikalının "insan gibi konuşan" enstrümanı oluveriyor gitar.

CAZ...

Ve Mississipi, hüznü sevince dönüştürecek zamanlara erişmek istercesine akıp duruyor.

Akar Mississipi
ah o yaşlı ırmak zencilerin kardeşi
açık damarlarla sularının altında
akarken Mississipi,
Koca göğsü inip kalkar
ve derin gitarından
akar Mississipi,
dökülür acı gözyaşlarından hıçkırıklar.[1]

Küba'lı ozan Nicolas Guillen, Emmett Till için yazdığı ağıtta böyle diyor. Emmett Till'in ölüm nedenini Ekim 1955 tarihli bir New York gazetesinden öğreniyoruz:

"Chicago'lu (Illinois) 14 yaşındaki Emmett Louis Till'in katledilmiş gövdesi, Ağustos'un 31'inde, Mississipi'de Greenwood dolaylarında Tallahatchie ırmağında, amcasının evinde beyazlar tarafından silah zoruyla kaçırıldıktan üç gün sonra bulundu."

Kimdir Emmett Till?
Topacı olan bir oğlan
arkadaşları, mahallesi olan,
pazar günü giymek için gömleği
bir sinema bileti
sırası ve karatahtası,
bir hokka mürekkebi,
bir beyzbol eldiveni,
bir boks maçı programı,
Lincoln'un fotografı,
bir Amerikan bayrağı olan...
kara.
katledilen bir çocuk, tek başına, kara,
bir aşk gülü fırlatan
sokaktan geçen beyaz bir kıza.[2]

Ve anlıyoruz ki, köleliğin kaldırılışından yüz yıl sonra bile, Mississipi hâlâ "dehşetten ve çığlıktan insanlar" görmekte ve nice vahşete tanık olmayı sürdürmektedir.

Cazı doğuranı, gospel, ritm ve blues, soul gibi "akraba" müzik türleriyle birlikte günümüzün en iyi pop müziğinin ortaya çıkmasına yardımcı olan blues'un, bugün bağımsız bir müzik türü olarak hâlâ yaşaması, hüznün sürüp gitmesinden midir yoksa?

Oysa daha ilk blues örneklerinde bile, karaderili adamın yüreğinde hüznü karşıtına dönüştürecek bir özlem gizlidir:

Güneş bir gün parlayacak arka kapımda
Bir gün arka kapımda
Ve rüzgar yön değiştirecek
Hüznü (blues'u) üfleyip götürecek.[3]

19. yüzyıl ortalarında, "yankee" siyahların gözünde çirkin Amerikalı değildir henüz. 1861-1865 Amerikan İç Savaşında, Kuzey Amerika köleliğin kaldırılmasından yanadır. Kuzeydeki sanayileşme işgücünün özgürleştirilmesini talep eder. Çünkü güneydeki kölelik sistemi kapitalist ilişkilerin önünde engel olmaya başlamıştır ve üretici güçlerin gelişimi köleliğin kaldırılmasını zorunlu kılmaktadır. Kuzey, "özgürlük" sloganı altında, kapitalizmin yolunu açacak politikaları hayata geçirmeye çalışır. İç savaş bu politikanın silahla sürdürülmesidir ve Kuzey Amerika askerlerine verilen "yankee" adı, siyahlar için özgürlükle özdeşleşir.

1863'de Başkan Lincoln Özgürlük Bildirgesini okuduğunda zencilerin o sonsuz gecesi aydınlanmış gibiydi. Köleliği sona erdiren bu bildirge, üç yüzyıllık bir tarih dönemini noktalamaktaydı ve dinleyicilerin hep bir ağızdan söyledikleri bir ilahiyle, Musa efsanesine yapılan bir göndermeyle kutlandı:

Vurun zilli teflere
Duyulsun sesi Kızıldeniz'de
Tanrı muzaffer dir
Evlatları kavuştu özgürlüğe.[5]

İlahiyi söyleyenler yirminci yüzyılın ikinci yarısında Emmett Till'in katlini ne Lincoln fotoğrafının, ne de Amerikan bayrağının önleyebileceğini nereden bilsinlerdi!

Hüznün müziğinde bile hüznün eriyip gitmesini düşlemiş köleler. Ama kime umut bağlasalar?

Evet hepimiz özgür olacağız
Evet hepimiz özgür olacağız
Tanrı bize göründüğü zaman.

Efendi, ya da kâhya ortalıkta görünmediği zamanlar, bu siyah ilahi Tanrı katından yeryüzüne inip ete kemiğe bürünvermiş:

Evet hepimiz özgür olacağız
Yankee göründüğü zaman.[4]

Özgürlük Bildirgesi Mississipi'nin gözyaşlarını dindirememişse de, tarihin o günkü biçimiyle mahkum ettiği köleliğe son vermiştir. Yerine "ücret köleliği" sistemini geçirmek üzere.

Aynı süreçte, blues'un cazı doğuruşunu izleriz. 20. yüzyıl başlarında New Orleans'ın kozmopolit ortamı Karayiplilerin Avrupai klasik müzik gelenekleriyle Afrika kökenli müziği yoğurup yeni bir kalıba döküyor. Cazın başlangıcıdır bu. Caz, canlandırmak anlamına geliyor İngilizce argoda.

Hüznün coşkuya dönüşmesi, cazı oluşturan çelişkiler yumağının yalnızca bir düğümü. Afrikalının "insan gibi konuşan enstrüman"ı cazda emprovizasyonla (doğaçlamayla) sürecektir: Hem de Avrupa müziğinin melodi yapısından esinlenmiş grup disiplini içinde. Doğaçlamayı besteyle, melodiyi ritmle, bitmemişliği yetkinlikle, bireyi grupla aynı potada yoğurur caz. Öyle ki, bu karşıtların her biri sezilir ama caz bunların hiçbiri değildir. Hem toplu bir müziktir caz, hem de alabildiğine bireysel. Solonun gür sesi grupla kaynaşırken, bir yandan da ona karşı çıkar.

> "Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, 'blues' hem bir ruh hali hem de onu seslendiren müziktir. Blues, yüzüstü bırakılanların feryadı, bağımsızlık çağrısı, sağlıklı olanların şehveti, bunalmışların öfkesi, kadercinin gülüşüdür. Kararsızlık kıskacı, işsizin umutsuzluğu, mahrumiyet için dekinin acısı ve alaycının zekasıdır. Böylece blues, kendine müzikle ifade bulan bireysel duyguların tümüdür."[6]

Paul Oliver "blues"u böyle tanımlıyor. Cazın özünü oluşturan doğaçlama, işte bütün bu bireysel duyguların kollektifle kaynaştırılmasıdır. New Orleans'taki müzik eğitimi görmüş melezlerin etkisi nedeniyle, Caz Avrupa müziğinden blues'a kıyasla daha fazla etkilenmiştir. Yine de caz, blues geleneğinin niteliklerini daima korumuştur. Ne kadar karmaşık ve müzik olarak gelişkin olursa olsun, caz Afro-Amerikan ritmik yaklaşımını sürdürmüştür, doğaçlamayla öğrenilen ifade özgürlüğünü sürdürdüğü gibi. Enstrumanları kullanışı da esnek olmuştur: İnsan seslerini yansıtmayı amaçlamıştır, blues'da olduğu gibi.

Bunca farklı üretim biçiminin çelişkilerini bağrında yoğurup çığlığa dönüştüren başka bir müzik türü doğmadığını söylemek abartma olmayacaktır. Kabile toplumunun eşitlikçi, katılımcı geleneği köleliğin acılı inlemeleriyle kaynaşmış ve kapitalizmin olgunlaştırdığı batı müziğinin kalıbına dökülmüştür. Afrika kökenli Amerikan siyahı, üç yüzyılda yaşadığı bu başdöndürücü serüveni müzikle dile getirmiştir.

Blues geleneğinin ve o gelenekten gelen caz, rock, pop gibi müzik türlerinin bugün uluslararası bir salgına dönüşmesinde, her renkten, her ulustan genç insanın bu müzikte kendinden birşeyler bulabilmesinin, verileni kabullenmek yerine ona katılmak, onu değiştirmek eğiliminin de payı bulunsa gerek. Gençliğin müziği bu müzik, eğer gençlik belirli bir yaş sınırı değil de dünyayı değiştireceğine inanmak demekse. Cesaretin çekingenliğe, serüven isteğinin rahata üstün geldiği çağ ise gençlik, caz genç bir müzik.

Günümüzün en büyük caz ustalarından Elvin Jones, caz için "dünyadaki en insancıl anlatım biçimi" diyor. Siyah müzik geleneğinin, renk, dil, ulus farkı gözetmeksizin dünya gençliğini böylesine kucaklaması, belki de bu evrensel boyuttan kaynaklanıyor: İnsana kollarını açan bir müzik olmasından.

Açılan kolları kimler geriye çevirebilir? Şöyle der Hitler, bir konuşmasında: "Aşağı ırklardan sayılan zencilere gelince, bunların sözde sanatlarının, özellikle cazın ilkel biçimleri, ne yazık ki Almanya'ya girmiştir."[7] Hitler'e inat, 1950'lerde cazı yasaklayan Amerikan radyo istasyonlarına ve günümüzde hâlâ müzikte bile ırk ayrımını sürdürenlere inat, siyah müzik geleneği renginden sıyrılıp evrenselleşiyor. Onu yaratan yazgının rengini evrenselleştiği ölçüde yıkacağını bilircesine..

Matisse'in "Jazz" afişine bakıyorum.

Kendini yüreğine bırakmış bir adam, tek başına, kara.

Acısını bedenimde, yalımını içinde duyuyorum. Yüreğine uzanıyorum, açılıp gül oluyor avuçlarımda. Gölgesi gölgeme karışıyor, çığlığında bir insanın tüm duygularını ve bütün insanların tek ve gür sesini dinliyorum. ●

1. Nicolas Guillen, Adam Eden Sözler, Türkçesi: Ali Cengizkan, Kuzey Yayınları, 1985, s. 86
2. a.g.e., s. 87
3. Caz/Hüznün Müziği, Derleyen: Feride Çiçekoğlu, Kalem Yayınları, 1985, s. 40
4. a.g.e., s. 25
5. a.g.e., s. 31
6. a.g.e., s. 35
7. Lionel Richard, Nazizm ve Kültür, Türkçesi: Nesrin Güner, Kalem Yayınları, 1985, s. 76

Devamsızlar

bahar dallara yürümüştü
anılara kalacaktı karanlık kış
günün ortasında
sokaklar boşalmış
ansızın göz kapakların ıslak
ansızın uzak düşleri parçalanmış
gittiler

gömlekleri omuzlarından yırtık
patlamış nasır ayakları
çıplak taşlara ciğerleriyle basarak
uysal korkak kahraman
gittiler

bazan küçük bir kart
bazan yarım bir mektup şimdi
ak kâğıtlara sızılar çizen
tel örgüleri karanlık sorguları
aşıp gelen güneşin kanatlarında
pencerelerden beklenen
sevgidir telledikleri

hücreleri ve yürekleri
yeni acıların kokusunu emdi
açık kalmış bedenlerinde
sorgu sözcükleri çmlıyor
işleri dolduruldu çoktan
kartlarına devamsız vuruldu
akılları tezgâhlarında takılı
akılları sevdiklerinde
gittiler

Hidayet Karakuş

Yılmaz Onay

gülümseme

Okurlar için skeç: Sürekli bir oyunun bir "olağanüstü" perdesi.

(..Işıklar sönmüştür. Hoparlörden bir önceki perdenin özeti okunmaktadır. Seyircinin bu özete pek aklı yatmamıştır. Ama çoğunluk bu "çekilmez" oyunun bir an önce bitmesini istediğinden suskunluk ağır basar. İtiraz sesleri, protesto ve salonu terketme girişimleri tiyatro görevlilerince etkisiz bırakılmış ve perde yeniden açılmıştır: Oyunun geçtiği akıl hastalıkları hastahanesinin acil servisinde bir oda. Hastabakıcı ve bir "hasta" vardır. Eli kolu bağlanmış, basta gömleği geçirilmiş olan "hasta" da biç de hasta hali yoktur, sakin gülümsemektedir. Oysa hastabakıcı burnundan soluyor)

Hastabakıcı — ("Hasta"ya) Suss! Hastasın işte. Hem de ne tehlikeli hastasın ki konuşman bile yasak. Demek ki susacaksın. Nedir bu sizden çektiğimiz? (Döner, hâlâ sükunetle gülümsediğini görür. Avazı çıktığı kadar bağırır) Suss bee! (Nöbetçi Doktor aceleyle girer. Hastabakıcı koşar)

Nöb. Dr. — Acil hasta bu mu? (Hemen masasındaki defterin başına giderken, mekanik) Kaydı yapıldı mı?

Hastabakıcı — Hayır

Nöb. Dr. — (Duralar) Ne demek hayır? Daha önce gelmiş mi, kartı var mı, hastalığı ne? (Yazmak için kalemi eline alır)

Hastabakıcı — (Şaşırır) Evet, yani hayır, hasta bu değil yani. (Eli ayağına dolaşır) Şey yani..

Nöb. Dr. — (Kalem elinde durur) Ne, yani, niye gelmis peki?

Hastabakıcı — Gelmiş de değil ki..

Nöb. Dr. — Tepelerim haa!...

Hastabakıcı — (Çaresiz, doktora koşup kulağına fısıldayarak) Gelmedi, getirildi. Gene ilk bunu getirdiler. Ama asıl acil hasta bekleniyor. Bu sefer ikisine birlikte bakılacakmış. Başhekimin talimatı. Bunu da iki gündür bekletiyoruz. (Biraz rahatlamış döner) Oh be!

Nöb. Dr. — (Anlamamıştır, iyice sinirlenir, bağırır) Bunun nesi var peki?

Hastabakıcı — (Sabrı tükenir, o da bağırır) Onun bir şeyi yoook! (Bir an bakışırlar. Ürkerek sesini düşürür) Off, yani çok tehlikeli işte. Konuşması bile yasak. (Dili dolaşmaya başlar) Bu hasta, müzmin acil!

Nöb. Dr. — Hem müzmin, hem acil olur mu be, manyak!

Hastabakıcı — Aman doktor bey, siz de anlamazsanız.. Her acil durumda bunları getirirler ya hep! Ne denir o zaman? (Birden aklına gelir, "hasta"nın daha önceki kayıt kartlarına sarılarak doktora uzatır) Bakın! İşte her şey burada yazılı. (Teni silerek koltuğa çökecekken gözü, gülümseyerek bakan "hasta"ya ilişir. Öfkeyle zıplar) Sırıtıp durmasana laan!

Nöb. Dr. — (Kartları alıp bakmıştır. Hepsinin teşhis haneleri bomboş. Çıldıracak olur. Kartları sallayarak) Hani, nesi varmış, hani?

Hastabakıcı — (Eli ayağı çözülür. Hırsından ağlamalı, yalvarırcasına) Meslek hanesine bak doktor bey, mesleek.. . (Bitkin çöker)

Nöb. Dr. — (Bakar. Kartlarda yalnızca meslek haneleri doldurulmuştur. Okur) İşçi.. (Sessizlik. Doktor bozuntuya vermemeye çalışır) Ha.. Tabii. Anlaşıldı..

Hastabakıcı — (Soluk alır) Çok iyi..

Nöb. Dr. — ("Hasta"ya, bakmadan) Neydi? Ha, hastasın elbette, ne yapalım! (Kendini toplar. Kalemi alır, o da defterde öbür haneleri boş bırakarak yalnızca meslek hanesine "işçi" diye yazarken birden bağırır) Suss! Hem de en tehlikeli hastalık! Tamam mı! (Hastabakıcıya) İçeri al, öteki gelene kadar ilk tedavisini yap. İki elektroşo...

Hastabakıcı — (Hırlar) Beşüstüne, anladım, biliyorum! (Gider, işçiyi kavrayıp götürürken)

Nöb. Dr. — (İlk kez "hasta"ya bakmıştır, gülümsemesini görür) Ne gülüyorsun be! (Yılgın, masasına çöker) Off, nedir bunlardan çektiğimiz? (Tam işçi yan kapıdan içeri götürülürken giriş kapısı açılır, asıl acil hasta itilirek içeri sokulur, kapı kapanır. Acil hasta kapıya bir küfür savurup döner ve kaz adımlarıyla doktora doğru yürümüye başlar, bu sırada götürülmekte olan "hasta" ile gözgöze gelir, çok iyi tanımıştır, ürker, ama onun elinin kolunun bağlı olduğunu farkedince saldırmak üzere üstüne yürür)

Nöb. Dr. — (Hastabakıcıya) Götür onu çabuk! (Hastabakıcı işçiyi hızla götürür)

Acil hasta — Çok doğru doktor, nedir bunlardan çektiğimiz? Götür onu çabuk! Çok doğru, bravo, tebrik ederim sizi! (Tekrar kaz adımlarıyla doktora doğru -elini de uzatarak- ilerlerken, doktor onu sertçe durdurur)

Nöb Dr. — Orda dur! İndir elini! (Acil hastayı süzmeye başlar. Acil hasta, hem doktora da saldırma ve hükmetme tutkusu, hem de tam tersine yalvarıp kendini kurtarma zavallılığı karışık bir tavırda öyle kalır) Adın, soyadın, ilk mi geliyorsun, daha önce kartın var mıydı? (Hastadan yanıt beklemeden ve gözünü ayırmadan, onu tanımış gibi kartotekste belirli bir kartı aramaya başlamıştır.)

Acil Hasta — (Farkeder, birden telâşlı yaltaklanır, ezilip büzülerek) Yok, kartım martım olamaz. Vallahi de yok billahi de. (Diz çöker) Hiç bir şeyden haberim yok. Hasta değilim ben. Hiç de hasta olmadım. Demir gibiyim! (Birden dikilir) Ben esasen hastadan çok doktor sayılırım. Benim fikirlerim hastane yönetmeliğine girdi. Zaten bu hastaneyi artık sizin gibi doktorlardan.. Anladın mı! (Doktor zaten ilk andan beri mimik ve davranışlarından hemen saptadığı bu hastanın kartını bulup çıkarıvermiştir. Acil hasta farkedip birden gene çöker) Anlıyorum. Yani sizler gibi kadirşinas doktorlar.. O, o elinizdeki kart var ya, düzmecedir.. (İçeriden işçinin şok çığlığı duyulur) İşte bu fitnelere uyanların düzmecesi.. Ayağını öperim..

Nöb. Dr. — (İyice anlamıştır) Yıllar önce.. (Karttaki notu okur) "Yarım kalmış bir teşebbüs.. teşebbüsler.. Kısa süreli müşahede". Başka? Ötesi yok. Tuu! Teşhis bile konmadan salınmış. Yüksek dozda müsekkin, hayattabaşarılar, o kadar, ha? Cık cık cık.. (Hastaya) Yakınların var mı?

Acil Hasta — (Biraz rahatlar ama kımıldamaz, gözleri fıldır fıldır) Babam var. O getirdi beni buraya zaten. Onun sözüne uydum hep. Sonra da attı beni buraya, gitti. Gelir ama. Bütün hastane tanır, onu da, beni de. (Bakar ki doktorda ses yok, cesaretlenip birden dikilir) Hem babam bu hastanenin arsasının sahibi, tamam mı, gelir şimdi, gelecek. O gelince görürsünüz. Hele büyük babam! Yurt dışında. O da gelir, gelecek. Hele o gelince.. (Saldırganlaşır) Ver o kartı, yoksa yakarım!

Acil Hasta — (İyice horozlanır) Ne? Benim burada kaybedecek vaktim mi var? (Kaz adımlarıyla dolaşmaya başlar) Benim yerim Başhekim odası. Hatta daha daha da baştaki odalar!

Nöb. Dr. — (Kitaptaki öbür satırları, altını çizmeye zaman bulmaksızın hızla gözden geçirirnekte) "Doğuracağı toplumsal sorunlara aldırmaksızın, sırf çıkarlarına doyum sağlayacak ve anksiyete ya da suçluluk duygusu olmaksızın.." (Sayfayı çevirir) "Bencil ve sorumsuz, sevginin ne olduğunu bilmez, dostları yoktur.. insanca ilişkileri sürdürememe.." (Hastadan gözünü ayırmadan not alır: Coleman, 1972) "Düşman ve saldırgan davranışlarından ötürü hiç suçlanmaz" (Hastaya bakarak not alır: Normal Dışı Davranışlar, S. 225; Hasta kaz adımlarını daha irileştirmiştir) "Dünyayı o anda doyum sağlayacak bir yer olarak görürler.. İnsanları etkilemek ve sömürmek için onlar üzerinde olumlu bir izlenim bırakma yeteneği.." (Hastaya bakarak kaygıyla sayfa çevirir) "Sömürdükleri kişileri küçümserler.." (Bir an kitaba dalmıştır. Bu sırada acil hasta iyice hızlanarak çıkış kapısına yönelmektedir) "Yıkılmanın çaresizliği ve umutsuzluğu içinde her çareye başvurarak, yapıcılıktan yoksun, her şeyi yıkabilme.." (Hemen gözü hastaya gider. Acil hastaya kapıyı açmak üzeredir)

Nöb. Dr. — (Çok sert) Dur! Dön! Otur! Çök! (İçinden öfkeyle) Sen bu dilden anlarsın ancak. (Acil hasta şaşkın, geri geri gelip sandalyeye çökerken doktor bu kez kitabı kapatıp seslice) "Bukalemun karakteri" de apaçık işte.. "Bu hastalığın tedavisi yoktur. Elini kaptıran kolunu kurtaramaz bunlardan. Hastalığı ezeceksin, yok edeceksin, aksi halde bir ucunu boş bıraktın mı tekrar tepene çıkar".. (Acil hastaya) Ellerini ensene koy!

Acil Hasta — (Birden gene ezilip büzülmüş, korku içinde zavallı bir kedi gibi yalvarmaya başlamıştır) Ben hasta değilim, sen de dedin ya, ayağının altını öperim doktor. (İçeriden işçinin çığlığı gelir) Hep bu iblislerin fitnesi. Asıl hastane kaçkını, doktor düşmanı onlar. Benim içkim, kumarım, kadın merakım, hiç bir kötü alışkanlığım var mı? Babamın,büyük babamın törelerinden çıktım mı hiç? (Dışarıyı işaretle babayı, büyükbabayı kastederek) Gerçi kendileri asıl kumarcının esrarcının dikâlâsı efendilerdir, içkide yüzüp kadınlarla keyfederler ya, ah ah! (İçeriden işçinin acı inlemeleri duyulur) İşte şu içerdeki gibilerin şerrinden korkup beni buraya kapatmak istiyorlar. Eli-

ni ayağını öpeyim doktor, çıkar beni hurdan, bırak gideyim, kendi halimde, huzur içinde.. (Sinsice doktoru kollamaktadır)

Nöb. Dr. — (Hastanın acındırmasından etkilenerek aklından geçirir gene) "Bu tür hastalara hastalıklarını bildirmek sakıncalıdır!" Ter basar. Elleri ensesinde bacakları titremekte olan hastaya şefkatli doktor tutumuyla yaklaşarak elini uzatır) Rahat olun, dinlenin, sükunet.. (Demeğe kalmaz, acil hasta doktorun elini yakaladığı gibi saldırganca çeker, vahşice bastırır)

İBRAHİM KELEŞ

Nöb. Dr. — Orda dur, kımıldama! (Acil hasta öylece siner, ama tehditkâr bakışı kaybolmaz. Doktor, içinden mırıldanır gibi) Vay canına.. On gün önceki olayın ardındaki aynı bu yüz, geçen ayki deöyle.. Birbirine benzeyen olaylar zinciri.. On kurban, yüz kurban, bin kurban.. Yıllar önce böyle bir hastalığı teşhis etmeden aalıvermek, şimdi de acil hasta diye getirmek.. (Hastaya) Nerdeydin bu kadar zaman? Niye iki gün beklettin?

Acil Hasta — (Taşkınlıkla) Yalan! (Titremeye başlar)

Nöb. Dr.— (Birden doktor olarak bir şey hatırlamıştır ve hastanın yanıtına meydan vermez) Tamam tamam! (İçinden) "akıl hastası için en zor olanı, hasta olduğunu kabul edip doktora başvurmasıdır. Üstüne gitmemeliydim".. (Uyanır) Ama bunun şakası yok! (Hemen kitaba sarılır, hastadan gözünü ayırmaksızın sayfaları açıp ilgili satırların altını çizmeye başlar) "Bir de güçlüyse, en saldırgan ve en tehlikeli hastalık", "Kafasına koyduğunu yapmak için, önüne çıkanı yok eder"... (Ter basmıştır, belli etmemeye çalışarak) Oturunuz, sakin olunuz.

Acil Hasta — (Titremesi geçer. içerden işçinin ikinci şok çığlığı duyulur) Şu içerdeki gibilerin babayla, büyükbabaya,törelerimize ve sıhhi birliğimize verdiği zararı gören ben, sizlere yardımcı olmak için andiçmiş bulunuyorum. Burayı ancak ben hizaya getirebilirim. Andından döneni..

Nöb. Dr. — Sakin olunuz.. Arkanıza yaslanınız... (Sayfaları karıştırıp satırları çizmeyi sürdürür) "Görünürde törel değerlere aşırı bağlıymış izlenimini yaratarak işledikleri suçlara karşı çevrenin kuşkuaundan sıyrılırlar. Sonunda mutlaka düşmüşlerdir. Ama düşürülene kadar, çaplarına göre korkunç yıkıma neden olmuşlardır. Tarihteki ve literatürdeki en büyük örneği, Adolf Hitle.."

(Ürperir, ne yapması gerektiğni düşünür, doktor tavrıyla hastaya) Siz hasta değilsiniz.Ama bir süre burada dinlenseniz...

Acil Hasta — Asıl sen otur o hasta sandalyesine, iblis! (Doktorun masasına fırlamıştır) Şu içerdekini de bana bırakın! (Defterin başına geçmiş, içeriye bağırır) Hastabakıcı! Deli gömleği getir!

Hastabakıcı — (İçeriden elinde bir deli gömleği ile fırlar) Buyrun.. (Şaşırır doktora bakar)

Nöb. Dr. — (Hastabakacıya işaret eder. Hastabakıcı işareti anlayıp koşar, acil hastayı arkasından kıskıvrak yakalar. Gömleği sırtına geçirirken doktor hastaya) Şimdi kendi hastalığının bugüne kadar söylenmemiş teşhisini kendi elinle yaz oraya, hasta oğlu hasta! Had derecede psikopat! Yaz yaz: Tedavisi, yok! Anladın mı? Karantinaya!

Acil Hasta — (Hastabakıcının kollarında hemen titreyip küçülür, büzülür, köpekleşip zırlamaya başlar) Bu benim son şansımdı.. Bu benim son şansımdı.. Son şansım..

Nöb. Dr. — (Öbür yan kapıyı göstererek) Al bunu öbür yana aok. (Hastabakıcı, sürünmekte olan acil hastayı götürürken) Berikinin işi tamam mı?

Hastabakıcı — Evet. Her zamanki gibi ilk tedavisini yaptım. Kımıldayacak hali kalmadı.

Nöb. Dr. — İyi işte, ikisine birlikte bakıldı. Off be!.

Hastabakıcı — (Acil hastayı içeri sokup kapıyı kaparken korkuyla doktora) Ama öbürünün gülümsemesi hiç değişmedi, yedi canlı herif! (Girer)

Nöb. Dr. — (Rahat nefes almaya niyetlenmişken, irkilir) Gülümsemesi? Hiç değişmedi? (Kendi kendine inandırma çabasıyla) Yoo, bu kadar sağlıklılık da, normal dışı sayılır tabii!" (Müsekkin kutusuna uzanır, bir tablet alır. Çılgınca haykırarak) Haayyyt! Buraya artık tımarhane bile denemez bee! (Suya saldırıp müsekkini yutmaya çalışırken giriş kapısı pervasızca açılır, acil hastanın babası içeri dalar. Arada mahsus köylü şivesi de katarak konuşmaktadır)

Baba — Merhaba dohtor! Naber (Doktorun ilâç içtiği su genzine kaçar)

Acil Hasta — (İçerden fırlamış, deli gömleği ile kapı aralığından) Baba! Babam bu benim! Geleceğin içime doğmuştu! (Hastabakıcı içeri sokmaya çalışır ama babadan da çekinmekte)

Nöb. Dr. — (Boğulur gibi öksürerek) Hasta sahipleri içeri giremez efendim, lütfen dışarda..

Baba — (Oğluyla hiç ilgilenmiyor gibi yapar, ama büyük babaya da güveni ve hastanenin arsa sahipliğinden palazlanmış küstahlığı ile doktora yılışarak) Dışarısı da, içerisi de bizim deel mi evlât, hah hah...

Acil Hasta — Ben hasta mıyım baba, söyle bıraksınlar benii!

Baba — Sus şimdi lan, biraz içerde dur! (Hastabakıcı içeri sokarken) Buna eyi muamele edin ha! Öyle öbürü gibi.. (Derken işçi, sargılar içinde, gene de kendine güvenli, kapıyı açar. Hiç kaybolmamış gülümsemesini ezici biçimde babaya yöneltmiştir)

Nöb. Dr. — (Su gene genzine kaçar. Öksürükler içinde işçiye) Girsene içeri, bir de senle mi uğraşacağız!

Baba — Yook! Onun hesabı görülmüş. El kaldıramaz artık. Ama burada da kalamaz daha fazla, bana lâzım, o burada kalacak da kim çalışacak? (İşçi, gülümsemesini doktora yöneltir) Bu sırıtmanı iyi etmek de bana kalsın!

Nöb. Dr. — (Yutmaya çalıştığı müsekkini de, suyu da tükürerek) Dingonun ahırı mı burası be! Hastalara müdahale etmeyin, dışarı!

Baba — Ağır ol yeğenim. Sen bu seferlik benim dediğimi yap, ötesine garışma. Bak hastane nasıl güllük gülistanlık olacak. (İşçiye) Hadi sen dooğru işinin başına lan! Bir daha da ağzını açtığını duymayayım! (Nöb. Dr.'a yılışarak) Bu benim son şansım yavrum, yaa, sen anlamazsın, bu benim son şansım!

Nöb. Dr. — (Bu son sözlerin benzerliği kafasında yıldırım gibi dönmeye başlar. Dengesini bulmak için işçinin sargılı koluna yapışır. Şok verilen yeri denk gelmiştir, işçi küçük bir inlemeyle dişini sıkar, doktor gözünü açtığında işçinin her şeye karşın gülümsediğini görür, şaşkın, yüzünü çevirir,öbür eliyle yeniden kitaba sarılır: Psikopatinin kaynağı olan aile karakteristiğini bulur, babaya gözünü dikip öfkeyle mırıldanarak) "Toplum içinde tehlikeye düşen yerini koruyabilmek için çevreye mutlu aile görüntüsü vermeye çalışmak.." (Birden kontrolunu yitirir, kitabı havada savurarak babaya haykırmaya başlar) Greenacre 1945, tamam mı!. Sen hastalığın babasısın be, hastalığın babası! Wilkins 1961, anladın mı!. Tedaviniz de yok! Maher 1966, o kadar!. Ailece k a r a n t i n a y a! (Aynı hırsla işçiye dönerken dışarıdan büyükbaba ile başhekimin sesleri gelir.)

Büyükbaba ile Başkekimin Sesi — Ne oluyor orada, bu ne gürültü! Be quiet!

Baba — (Tehditle, güvenle ve küstahça) Babam bu benim, duydun mu? Geleceği içime doğmuştu. Sana hasta deyivermesinler sonra doktor!.

Nöb. Dr. — (Bu ikinci benzerlik üstüne iyice nevri dönmüş, dişleri kenetlenmiştir. Bütün öfkesi ile işçinin kolunu sıkarak) Ne gülüyorsun be? (İşçi acı ile inlemesini tutar, bunun üzerine doktor ilk kez işçi ile gözgöze gelir: Ondaki gülümsemenin derinini görür. Doktorun eli, içinin kolundaki sargıdan onun yanık eline doğru kayar, ilk kez elleri birbirine değmiştir. Bu anda kapı açılır, büyükbaba ile başhekim hışımla içeri girerler. Işık söner)

(Salon kapıları açılır, fakat bu kez de seyirci salonu terketmeye yanaşmaz. Çünkü artık salt "seyirci" kalmaya değil, son perdeyi kendisi belirlemeye niyetlidir. Gerginlik.)

Sevdayı Seyreden Bir Kadın

Balkonlar, pencereler ve yürek vurınaları
yüzlerde yankılanan tutku
ve sen kör, aptal ve dilsiz
ve olgunluğa şartlı
seyretmedesin bir oyunu.

Yerler kirlenmiş-camlar lekeli-bulaşık çok
vur kendini işe-yorgunluk uykudur
uyku saklar seni
sustur gönlünde çalan şarkıları
sustur ve uyu-çocuklar anlamasın.

Sen görme sürer gider oyun-belki de sürmez
belki de nasır tutar yüreğin-ellerin gibi
bir yaz yağmurunda usulca avunursun
ve bunca harcanmış en diri yılların
ezilir son kez yepyeni bir akşamla belki.

Zerrin Taşpınar Şahin

DİKİLİ FESTİVALİ

halkın gerçek kültür ve sanat değerlerini yansıtan bir şenlik

10-13 Temmuz tarihlerinde, uzunca bir süre anımsanacak bir şenlik gerçekleşti Dikili'de. Dikili Festivali, ülkemizin kültür-sanat yaşamında, toplumsal boyutlarıyla da özgün bir örnek olarak önem taşıyordu. Şenliğin, her yıl tekrarlanan yüzlercesinden çok daha farklı olması, taşıdığı değer açısından ayrı bir niteliği bulunması, gençliğin kitlesel ve dolaysız katılımı, ve bunlara karşı engellemeler ve baskılarda somutlanan "büyük gözaltı", öneminin daha da vurgulanmasını getirdi.

Boyalı Basın'ın her gün sayfalarını dolduran bol "sanatçı"lı festivaller silsilesi arasından sıyrılıp çıkan Dikili Festivali, geçtiğimiz yıl halkın katılımıyla oluşturulan Muğla Festivali gibi, gözardı edilmeye çalışıldı. Ancak, 8 bin nüfuslu Dikili'de Belediye-SHP işbirliği, Ekin-Bilar'ın desteği ve İzmir Öğrenci Dernekleri'nin katılımıyla gerçekleşen Festival süresinde, 40 bin kişi etkinlikleri izlemeye, katılmaya gelmişti. Festival süresince İlçe'nin nüfusu beş kat arttı.

YARIN da Festival'e çeşitli etkinliklerle katıldı. "İşçi Portresi Fotograf Sergisi" Festival süresince sokakları süsledi. "Gençlik ve Sorunları" panelinde İzmir temsilcisi arkadaşımız gençlik adına sorunları anlattı, soruları yanıtladı.

DİKİLİ BELEDİYE BAŞKANI OSMAN ERGÜVEN: "...ŞENLİKLERİMİZİN DAHA GENİŞ KİTLELERE ULAŞMASINA ÇALIŞACAĞIZ

Belediye Başkanı Osman Ergüven, "... şimdiye kadar çeşitli nedenlerle tanıtılamamış bu sahil ilçemizi tanıtmayı amaçladık. Ancak bunu yaparken ticari amaçlar içinde değildik. Tanıtımın yanı sıra insanlar arasındaki kültür alışverişini sağlamak, -ya da geliştirmek-, toplumsal gelişmenin her evresine katkıda bulunmak ve bu şenlikleri barış kutlamalarına dönüştürmek amacındayız." diyerek, şenliğin diğer festivallerden farklı olan amacını ortaya koyuyordu. Dergimize yaptığı açıklamada Belediye Başkanı Ergüven, 80-86 arasında festivallerin eğlence unsurunu başta tuttuğunu, ticari kaygıların yoğun olduğunu ve her türlü yozluğu sergilediğini belirterek, "Bu festivalleri devletin -iktidarın- desteklemesi düşündürücüdür" dedi. Festival geleneğinin böyle sürüp gitmesini istemediklerini anlatan Osman Ergüven, bu nedenle festival programını geniş tutup panel, söyleşi, dinleti, tiyatro, kitap sergisi, fotoğraf sergisi, imza günleri, dia gösterisi gibi etkin

"Elektriğimizi kesebilirler ama sesimizi kesemezler."

Dikili Belediye Başkanı Osman Ergüven.

REHA İSVAN: "İÇERDEKİLER İÇİN NE YAPTINIZ?"

Eski TRT'ci Jülide Gülizar'ın, Reha İsvan'ın şu andaki uzmanlık dalı cezaevleri, benimki ise TRT diye söze başlayan anonsunun ardından söz alan İsvan, konuşmasına, "içeridekilerin" selam ve özlemlerini ileterek başladı.

"Burada olmaya hakkım yok!" diyen İsvan, kitleye, "İÇERİDEKİLER İÇİN NE YAPTINIZ, VE YAPACAKSINIZ?" sorusunun ardından, ..İçeridekilerin suçlu olanı ya da olmayanı var. Onlar hepimizin evladı, onlar için tümümüz birşeyler yapmalıyız. Neler mi? Örneğin, annelerini ziyaret edelim, örneğin onlara mektup yazalım, içeriye düşmemenizi dilerim ama onlar için bir mektup, birkaç satırlık bir kart bile çok önemlidir. Diyeceksiniz ki; ellerine geçecek mi? Siz yazın, ellerine geçmeyebilir ama hiç olmazsa bir bölümünü ulaştırmak zorunda kalırlar. Para sorunu da içeridekiler için önemli ama daha da önemlisi moral desteği, onların yanında olduğumuz.'

"İçerideki evlatlarımız için pek bir şey yapmamışız", diyen İsvan, bir dinleyicinin söz alarak, "bu ilgisizliğin nedeni eğitimsizlik sorunu olamaz mı?" biçimindeki görüşüne katıldığını belirttikten sonra; "Zor durumda olanlara yardımcı olmak bizim toplumumuzun alışkanlıkları arasındadır. Bu ilgisizlik yapay olarak zorla oluşturulmaktadır dedikten sonra, bu konudaki baskıları kaldırmak elimizde" dedi.

Suçluya insanca yaklaşmayacak mıyız?

O da neden? Gerçekten suçlu bile olsa, ona insanca yaklaşım bizim görevimizdir! diyerek konuşmasını bitiren İsvan'ın bu sözünün ardından kesik olan elektrikler geldi.

Bunun üzerine, Reha İsvan'ın, "Elektriğimizi kesebilirler ama sesimizi kesemezler!" sözü alkışlarla noktalandı.

liklere yer verdiklerini söyledi. Ergüven, karşılaştıkları zorluklar konusunda da, bir iki gazetede festivalin siyasi nitelikli olduğu yolunda çıkan haberler üzerine tüm gözlerin Dikili'ye çevrildiğini, festival boyun sivil ve resmi polisin çok fazla olduğunu, nerdeyse herkese bir polis düştüğünü belirtti. "Dikili I. Kültür ve Sanat Festivali"nin halkla bütünleşip geniş bir katılımla kutlandığını söyleyen Ergüven, "...kalıcı bir barış için uğraşacağımıza en küçük bir yıpranhğa dahi yer vermeden, şenliklerimizin daha geniş kitlelere ulaşması için çalışacağımıza, yurtseverlik görevimizi yerine getireceğimize söz veriyoruz. Bağımsızlık, demokrasi ve barıştan yana olan gençliğin de bizim yanımızda yer alacağına olan inancımızla daha iyiye, daha güzele, mutlu yarınlara ulaşmak dileğiyle." diyerek okuyucularımıza mesajını iletti.

HALK "NEYİ" İSTİYOR...

Dikili halkı dört gün boyunca sokakları, caddeleri doldurdu, tüm etkinlikleri izlemeye çalıştı. Kahve söyleşisinden kitap imzalatıp sohbet etmeye, imzadan panele, panelden konsere koştu. Halk anlaşamayacağı, kendinden uzak, yabancı değerler bulmuyordu karşısında. Gençler, yaşamdan kesitler sunan fotoğraflarını sergiliyor, barış için yazdıklarını, çizdiklerini sunarken, türküleriyle hüzne, umuda, coşkuya ortak oluyorlardı. Aydınlar hiç de ayrı bir dünyada yaşıyor değildiler. Sohbet ediyor, soruları içtenlikle yanıtlıyordular. Tüm bunlar halkın kültür ve sanattan -doğru sunulduğunda- açıkça anladığını gösteriyordu. Festival süresince halkın neyi "istediği' kolayca ortaya çıkıyordu

"BARIŞ" İÇİN ELELE

Şenlikte "barış" konusu önemli ve duyarlı bir noktayı oluşturuyordu. Bu konuda kalıcı bir anıt olarak Olof Palme Barış Parkı açıldı. Açılışta, Jülide Gülizar yıldız savaşlarının gündemde olduğu dönemde "Barış Yılı"nın kutlandığını belirterek, "Olof Palme'ler öldürülür ama hiç umulmayan dünyanın küçük bir kıyı kentinde adı ölümsüzleştirilir" derken, okunan mesajlar arasında Barış Derneği Başkanı Mahmut Dikerdem'in mesajı uzun alkışlar aldı. Festival programında gerçekleştirilen Barış Paneli'nde konuşan Aziz Nesin de, barışa soyut bir kavram olarak sahiplenmenin önemli olmadığını, barışın kalıcı olmasını istiyorsak ona ve değerine sımsıkı sarılmak zorunda olduğumuzu belirtti.

Festival süresince Belediyenin olağanüstü çabaları, BİLAR A.Ş.nin etkin katılımı, ÖD'lerin yoğun çalışmaları festivalin temel etmenleriydi.

Ö.D. ETKENLİKLERİ FESTİVALDE ÖNEMLİ BİR YER ALDI

Ülkemizde festivaller, adları kültür ve sanat festivalleri olsa da, özünde bu adlandırmaları yansıtacak niteliklere bürünmüyorlar ya da bürünemiyorlar. Marmaris, Çeşme vb. diğer festivaller bu kavramların içini boşaltan somut örnekler.

Ege'nin şirin kıyı ilçesi olan Dikili ise tüm bunların tersine adındaki anlamı dolu dolu yaşatan düzeydeydi. Festivalde yeralan kahvehane söyleşileri -bunlar Yılmaz Onay, Deniz Türkali, Reha İsvan, Jülide Gülizar, Aziz Nesin, Erbil Tuşalp, Ali Sirmen. M. Tali Öngören, Hale Soygazi ile yapıldı -halkla aydınlar arasında kurulan, kurulabilecek sıcak ilişkilerin örnekleriydi.

Belediye Başkanı Osman Özgüven'in yönettiği "Gençlik ve Demokrasi" panelinde Yılmaz Onay, Hale Soygazi, Jülide Gülizar, Timur Selçuk ve gençlik adına da Sevil Çağıran konuştu. Ertesi gün barış savaşçısı Olof Palme'nin adı verilerek açılan Barış Parkında yapılan barış panelinde ise Aziz Nesin, Reha İsvan, Haluk Gerger, Ali Sirmen konuşmacı, Cevat Geray yönetici olarak katıldı.

Bunun dışında festivalde çeşitli oyunlar ve Yeni Türkü, Timur Selçuk, Rahmi Saltuk konserleri yeraldı.

Bu festivallerin önemli bir yönü de Türkiye'de ÖD'lerinin ilk kez örgütlü olarak böyle bir organizasyona katılmasıydı. Yeralan birtakım aksaklıklara karşın sonuç kesin bir başarıydı. ÖD'lerin açtıkları fotograf sergisi, düzenledikleri Barış Panosu, İzmir Öğrenci Dernekleri Ortak Korosu ve slayt gösterisi ve festivlain anlamını zenginleştiren barış mendilleriyle ilgi odaklarından biriydi. Böylece ÖD'ler böyle bir etkinlik içinde ilk kez önemli ve resmi bir nitelikte yer alıyorlardı.

Toplumumuzda 12 Eylül kurumlaşmasının birboyutu olarak kültürsüzleştirme politikası dayatılıyor. Ancak toplumun bağrındaki dinamikliğin söndürülemediği, aydınlar ve halkın bütünleştiği, kültürsüzleştirme politikalarının bir kez daha kırıldığı ortamdı Dikili Festivali.

Festivalin düzenlenme aşamasında ve Festival süresince Belediyenin olağan üstü çabaları, Bilar A.Ş.'nin etkin katılımı,ÖD'lerin yoğun çalışmaları festivalin temel etmenleriydi.

Bunların yanında festivale yoğun bir biçimde katılan emniyet görevlileri festivalin güvenliği konusunda yüksek bir sorumluluk duygusula hareket ettiler. Bu, öğrencilere ayrılan çadırların yanındaki çadırlara yerleşmeleri, sanatçılar ve konuklar için Bergama'ya düzenlenen geziye tersi yönde isteğe karşın katılmadaki kararlılık biçiminde ortaya çıktı.

Tüm olumsuz koşullara karşın Dikili Festivali Türkiye için bugünden yarına uzanan güzel günlerin çabalarının bell ölçüde somutlandığı, sevgi dostluk bağlarının kurulduğu,güçlendiği önemli bir noktayı.

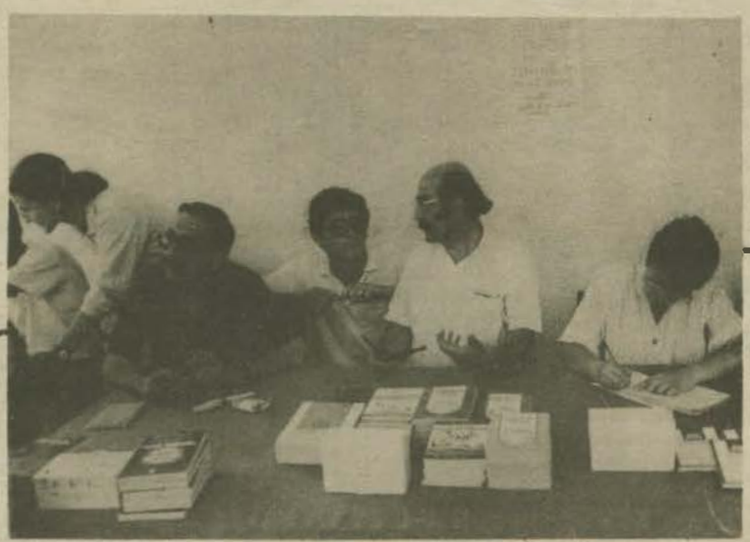

Dikili halkı dört gün boyunca kahve söyleşisinden kitap imzalatmaya, imzadan panele, panelden sergiye tüm etkinliklere katıldı.

FESTİVAL İÇİN NE DEDİLER?

Hale Soygazi

"Festivalin böylesi güç koşullarda-her türlü baskı ve engellemelere rağmen gerçekleştiğini düşünersek - oluşturulmaya çalışılan depolitizasyon ortamına karşı bir tepki diye niteliyebiliriz. 12 Eylül öncesi Antalya Festivaline katılmıştım. Bu festivalden sonra böylesi nitelikli bir festivali izlememiştim. 12 Eylül sonrası oluşan suskunluk ortamında böylesine yürekli bir programla yüklü olan Dikili Festivalini gerçekleştiren Dikili belediyesine, organizasyonda katkıları olan Ekin-Bilar A.Ş.'ye, Öğrenci Derneklerine amatör-profesyonel tüm sanatçı arkadaşlarımla birlikte katılımı sağlayan o coşkulu izleyici kitlesine, barıştan, emekden yana tüm demokrasi güçleri adına teşekkür ederim. Bu şenlikle birlikte oluşturulmaya çalışılan depolitizasyonun kırılacağına, geniş halk kitlelerinin kendi sorunlarına sahip çıkacağına olan inancı iyice perçinleşti."

Mahmut Tali Öngören

"Kanımca Türkiye'de uzun yıllardan beri böyle bir şenlik düzenlenmedi. Bu şenliğin önemi yalnız belirttiğim amaçları ve ilkeleri içermesinden değil aynı zamanda da Dikililerin ülkemizin bazı seçkin sanatçıları, aydınları ve dikili dışından gelen demokratik düşünce sahibi gençlikle de ilişki kurma olanağını yakalamasıdır. Örneğin bugün Türkiye'de "Barış Derneği" sanığı Reha İsvan'ın Dikili'de yaptığı konuşmayı dinleyebilmekle, kanımca başta Dikililer olmak üzere hepimiz içinde önemli bir olay olmuştur. Ama tüm bu noktaların olumlu bir sonuca ulaşabilmesini görmek için bu şenliğin önümüzdeki yıllarda giderek geliştirilmiş biçimlerinin de sergilenmesi gerekir.

Ne yazık ki salt bugünkü iktidar değil, bugünkü ekonomik politik düzen sürdüğü sürece Dikili şenliği gibi gücünü ve düzenlenme olanaklarını belli bir sermaye çevresinin dışında, halktan ve demokratik kurumlardan alan kültür-sanat etkinliklerinin sürekli olabileceğine inanmıyorum."

Yılmaz Onay

"Dikili şenliğinde "Barış' konusunun şenlik programı içine konmuş olması ayrıca önem taşıyor. Bu şenlikteki yaşantı toplumsal yaşamın vazgeçilmez güzel bir şey olduğunu örneklerken geleceği olan uzun erimli perspektivler oluşturabilen ve insana inançla bağlı olan bir yaşam tarzının barış savaşımı içinde nasıl önemli bir güç kaynağı oluşturduğunu gösterdi. Yarının ne olacağını bilmeyen bir amaçsız toplum yaşantısı ancak silah tekellerinin savaş kışkırtıcılığına zemin oluşturulabiliyor."

şiir hayatın içindedir

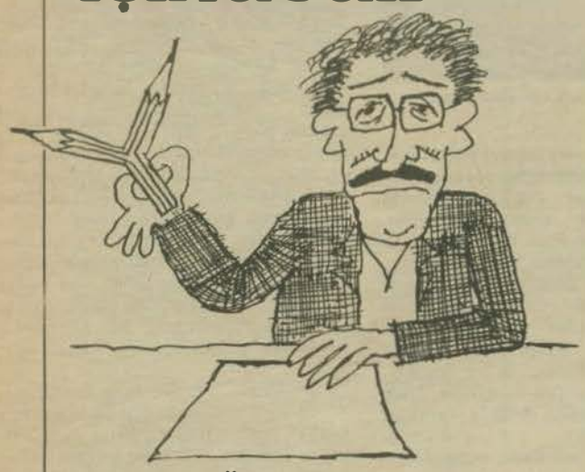

Timuçin Özyürekli

Değişen sosyo-ekonomik ve tarihsel koşullarla birlikte, bu görüntüsel durumun şiir özelinde ve edebiyat genelinde ürünlere yansıması da gözlemleniyor. Tatlısu aydınları kabuklarından çıkıyorlar. Hanidir geliştirdikleri özel jargonlarıyla, evcil sözcükleriyle ortalığı bulandırmışlardı. Giderek sağlıklı dünya görüşünün karşısında tavır alma biçiminde yapılanmaya çalışıyorlar. Kendilerine kitlelerin politika dışında tutulmasına, edebiyatın politik düşünce dışına çekilmesine çalışmaları doğrultusunda görev verilmiş gibi davranıyorlar. Yazılarını politik tavırlı, emekten yana eleştirmen ve şairlere yöneltiyorlar. Farklı ve özellikleri olan bir şiiri savunur görünerek suya sabuna dokunmayan, çelişkilerden değil bireysel bunalımların kısır döngüsünden söz eden ürünleri, şiirleri öne çıkarıyorlar. Nâzım unutuldu, bir Orhan Kemal, bir Sabahattin Ali var mıydılar? Fantazilerle süslü net olmanın çok ötesinde, toplumsal kılıfının içinde süslü bireyciliğiyle yanlış yorumlar çoğaltan bir çok ürün ortalığı doldurdu. Toplumsal konular, toplumcu gerçekçi bakış açısıyla değil, iğdiş edilmiş bir hümanizmle sergileniyor. Oysa ki kendini besleyen kaynağa giderek yabancılaşan yazarlar hayata sağlıklı bir bakış açısıyla yönelseler, irdelerken eleştirel, aktarırken gerçekçi, yorumlarken bilimsel olabilseler, çağdaş ve belirleyici de olacaktırlar mutlaka. Bireye, tarihe ve olaylardaki gerçeğe bakarken umutlandırıcı, yılgınlığa yer vermeyen bir bakış, yeryüzünde yer alan güzelliklerin çoğalmasını da getirir.

Tarih, sol kesimin mücadelesi akıl almayacak bir biçimde dışında kalan unsurlar tarafından yağmalanıyor. Hiçbir zaman ateş hattında yer almamış unsurlar eleştiri adına hastalıklı düşünce yapılarını sergiliyorlar. Dikkat çekecek kadar uç noktalarda seyredenlerin yanında, bilinçli bir pasifizmle çok şey söylüyor gibi görünerek anlamsızlığı yaygınlaştırmaya çalışanlar var. Hayat kaçağı olan bunlar, hayatın dayatması sonunda sıçrayarak uzaklaşıyorlar. Lirizm adına (ah gerçek lirizm, o güzel duygusal fırtına) bulanık, melankolik bir şiiri yaygınlaştırıyorlar. Söyleyeceği o "şiir denilen umman"ın içinde değil kıyılarında geziniyorlar. Şiire kuytu bir ormanın içinde hüzünlerle, sızlanmalarla sığınılacak koruyucu kulübe gözüyle bakıyorlar ve öneriyorlar; yaşanılan toplumsal koşullardan uzaklaşarak sığ bir şiire sığınmayı..

Gerçek şiir hayatın içinde ve hayattan etkilenerek, hayatı etkileyerek, beslenerek gelişiyor. Koşullarla cebelleşerek süren, savaşkan bir hayatın şiire yansımasının gerçek şiir adına o güzelim katılmanın anlamlı tavrı, gelecek adına belirleyicidir. Hayat sürdükçe şiirde sürecek, gelişecektir. Hayatın içinde yaygınlaşan kökleriyle, sosyo-ekonomik ve tarihsel koşulların sağlıklı yansımalarına ayna tutacaktır. Çünkü gerçek şiir hayatın içindedir●

şiirin ön koşulu içselleştirme

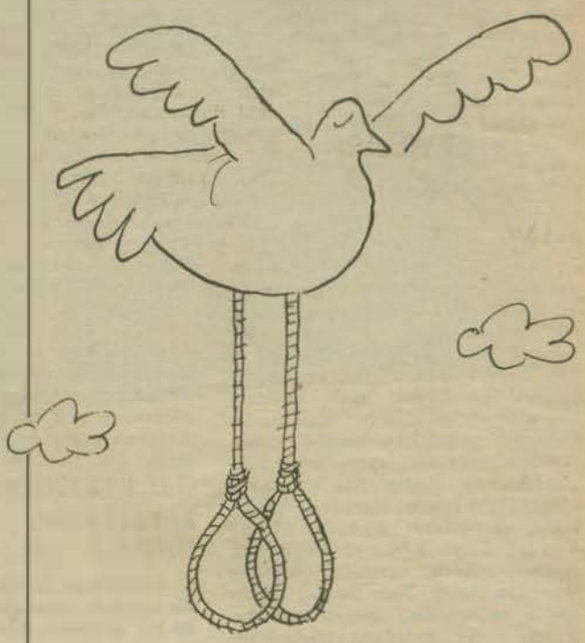

M.Mahzun Doğan

Goethe'nin bir sözünü bilirim, "Şiirimde asla sahteciliğe başvurmadım. Yaşamadığım, burnumun direğini sızlatarak beni yaratmaya itmemiş olan hiçbir şeyin şiirini yazmadım...". Şairin yaşam içindeki durumuyla şiiri arasında olması gereken zorunlu bağ: Burun direğinin sızlaması! Günlük yaşamın o 'sıradan' akışında karşılaştığımız küçük olaylar karşısındaki tepkilerimiz, gülümsemelerimiz, öfkelenmelerimiz, duyarlılığımızın en insani, en an yansımalarıdır. Bizi, 'biz' olarak ele verirler. Sokakta yürürken ansızın karşılaşıverdiğimiz yoksulluk görüntüsü; penceresi denize bakan bir mahkeme salonunda, parçalanmış elbiseleriyle bir sanığın unutturulduğu sanılan sözler söylemesi; birlikte çok şey paylaşılmış bir arkadaşın çıkagelen ölüm haberi; aylar sonraki bir kavuşma; okuduğumuz edebiyat yapıtının sayfaları arasında duyarlığımızı, yaşantımızı zenginleştiren olaylar... Şiir, bilincimizin ve yüreğimizin bu anları, olayları bütün yoğunluğuyla algılaması, anlamlandırması ve sıcacık, doğrudan oluşuveren tepkilerimizin, duygulanımızın içinden başlar. Başlamalı!

Şairin doğrudan katıldığı ve gözlediği gerçeklik, olaylar, an'lar, durumlar şairde ne kadar ve hangi nitelikte içselleşmiş? Önde gelen sorun bu! Yaşadıklarımızı, gördüklerimizi, tarihsel sürecin belli bir evresinde, belli bir coğrafyada, en geniş anlamıyla insanlığın, daha sınırlı anlamlarıyla bir toplumun, bir sınıfın üyesi, hatta kentin, kentin 'A' ya da 'B' mahallesinin bir sakini olarak yaşamakta, görmekteyiz. Demek ki, gerçeklik görüngülerini algılamamız, algıladıklarımızın bilincine varmamız ve tepkilerimiz bir anda sayılamayacak kadar çok etkenin belirlenimini taşır. İnsan topluluklarının bizden önceki biriktirdikleri, deneyimleri, toplumun ortak bilinci, değerleri, özlemleri; bizim biriktirdiklerimiz, öznel deneyimlerimiz, sınıfsal ve bireysel konumumuz, ideolojik donanımımız, gereksinimlerimiz, herşey... Ve şairliğimiz. Şairliğimiz, çünkü, özümsemenin imgesel, sanatsal olması bir zorunluluk, özümsediklerimizi şiir kılabilmek için.

Gerçeklik görüngülerinin içselleştirilmesi süreci karmaşık ve karşılıklı etkinlik içeren bir özne-nesne ilişkisidir. Yeterli yoğunluk ve netlikle algılanan herşey bellekte birikir. Belleğin daha önce biriktirmiş olduklarıyla da karşılaşır, çatışır, bütünleşir. Şairin şiire dönük gereksinimleri, arayışları da süreç boyunca etkili olan belirleyicilerdendir. İnsan vücudunun vitaminlere olan gereksinimi kadar örtüşmüştür doğasıyla. Dolayısıyla, özümseme sürecinde, belleğin biriktirdikleri, biriktirmekte oldukları içerisinden şiire dönük ayıklama da gerçekleşir. (Bazılarının, idealizme varan adlandırmalarla belirsiz bıraktıkları, yaratım sürecine ilişkin sorunlardan biridir bu!) Sonuçta, görüngüler, parça parça an'lar olmaktan çıkarak, tarihsel/toplumsal/sanatsal anlamlılıklarıyla bilincine varılmış şiir materyalini oluştururlar.

İçselleşmenin olmadığı ya da yeterince olmadığı durumlarda yazılan şiir, basitlikten kurtulamaz. Materyali güdükleştirir. Bir kez, şair işlediği temalara, duyarlıklara, duygulara egemen olamamıştır, yabancıdır. Burnu sızlamamıştır, iğretidir yaşamla kurduğu ilişki. Anlattıklarını daha somutlayabilmek için Cahit Sıtkı Tarancı'nın adını anmak gerekir. Özellikle de, gözlerini dışa çevirmeye çalıştığı kimi şiirlerini. Bunlar da, Cahit Sıtkı'nın genel şiir toplamında oldukça azdır zaten. Ancak, kendi içine dönük duyguları, ölüm temasını, anlık coşkuları işlediği şiirlerinin büyük çoğunluğunda da aynı 'kuruluk' yine vardır. Olumlu örnek te, Cahit Külebi'dir diyebilirim. Turgut Uyar'ın doğru saptamasıyla, özellikle 'şehirli aydın' olmaya çalıştığı döneminden önceki özgün duyarlığıyla yaşayan, doğal/toplumsal çevresiyle içiçe, sindirilmiş yaşantıların şiiridir çoğu şiirleri.

Yazılacak olan olayların an'ların, durumların, duyguların bütün yoğunluğuyla duyumsanmış, içselleştirilmiş, tarihsel/toplumsal/sanatsal anlamlılıklarıyla bilincine varılmış olması gerekir. Sonra, burun direğindeki sızının da etkisiyle, önlenemez bir şekilde sarılmak kaleme.. Şiir, sahteciliği bağışlamaz! 'Yapay duyarlıklar'da aramayalım onu! ●

okuma notları...

İHANET YILLARI
Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesinin Tutanakları
Kavram Yayınları
Türkçesi : Ülkü Tamer
174 sf.

"İhanet Yılları Amerika'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra düzenlenen büyük bir insan avının belgeselidir. "Kitabın arka kapağında yer alan birkaç satırda, kitap böyle tanımlanmış.

1917'de Rusya'da patlayan devrim, kapitalizmi, Amerikan egemenlerini büyük korkuya düşürmüştür. Sonsuza dek süreceğine inandıkları kapitalizm, Rusya'da sona ermiştir. Artık kapitalist propaganda ve baskı araçları tüm güçleriyle egemenlerin duyduğu bu korkunun, ulusal bir korkuya dönüşmesi, tüm toplumsal katmanlara yaygınlaştırılması için çalışacaktır. ABD yi baştan başa yalan, ihanet, korku ve karaçalmalar saracaktır. Büyük çaplı soruşturmalara girişilir. Vatan hainleri (!)nin saptanması için ard arda sorgulamalar yapılır. Bu konuda çalışmalar yapmak üzere ilk olarak 1930' da bir komite kurulur. 1938 de ise bu komite Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi, olarak faaliyet gösterir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerikaya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi, sendikalardaki, üniversitelerdeki, sinema - tiyatro endüstrisindeki komünistleri ortaya çıkarmak için geniş çaplı bir soruşturma açtı. Bu soruşturmalarda suçlu bulunanlar kara listelere alınıp, işsiz kaldılar, yoksulluğa mahkum edildiler. Onurluca bu soruşturmalara karşı direnen, boyun eğmeği reddedenlerin yanısıra kendilerini kurtarmak için, isimleri birbiri ardına veren, aşağılanmayı kabul eden insanlar da çıktı. Komitenin çalışmalarına karşı koyanlar komiteyi aşağılama suçuyla mahkum edildiler. Nixon'ların Mac Carty'lerin yıldızlarının parladığı bu cadı kazanı yıllarında Ethel ve... Rosenberg'ler de Amerikan kapitalizmince kurban edildi.

Amerika'ya karşı çalışmaları araştırma Komitesi'nin onbinlerce sayfayı bulan tutanaklarından derlenmiş bu kitapta, Robert Taylor, Ronald Reagan, Gary Cooper, Bertolt Brecht, Elia Kazan, Lillian Helman, Pete Seeger, Paul Robeson, Artbur Miller gibi ünlülerin soruşturma esnasında vermiş oldukları ifadeler yer alıyor. Bu tutanaklar okunduğunda, o yılların niteliği daha iyi anlaşılacaktır. Bu tutanaklar Amerika'da, ihanet yılları olarak adlandırılan bir dönemi bütün genişliğiyle, bütün derinliğiyle yansıtmaktadır. Yaratılan "komünizm korkusunun" hangi çıkarlar uğruna nasıl sömürüldüğü, yurtsever insanların nasıl baskı altında tutulduğunu bu belgeler çok daha iyi anlatmaktadır.

"Tony Kraber, 18 Ağustos 1955'de sorguya çekildi. Adını Elia Kazan'ın verdiği söylenince cevabı şu oldu: "Adlarımızı açıkladığının ertesi günü 500 000 dolarlık anlaşmaya imza atan Elia Kazan mı?"

Bu kitabın okunması gerekir. Çünkü her sayfasında bu yılların artık geçmişte kalmadığını 1930'lu 1940'lı savaş ve buhran yıllarının kargaşalığında yaşanmış yıllar olmadığını, günümüzde, 1970'li 1980'li yıllarda ülkemizde dahi çok yakınlarda yaşadığımızı, yeniden yaşadığımızı hissedeceksiniz.□

FİKRET DEMİRAĞ

UÇURTMAYI VURMASINLAR
Feride Çiçekoğlu
Yön Yayıncılık
104 sf.

İçerdeki, küçük bir dosttan mektup aldınız mı hiç?

Barış, çerçevesiz gökyüzüne ve tel gölgesiz güneşe kavuşan arkadaşına mektuplarla ulaşmaya çalışmış. İçten sımsıcak mektuplar yazmış ve bir dönem yansımış mektuplarına .12 Eylül sonrasının o "okul" diye nitelendirilen hapishanelerinde Barış'ın yaşamı öğrenme çabası var mektuplarda.. Dayanışma, paylaşma, özgürlük, sevgi... ve Barış'ın önünde iki farklı dünya görüşü.

Vefalı dostlardan biri de Barış'ın o güzelim mektuplarını bize ulaştırmış. Çocuksu duruluğu, yalınlığı, içtenliği yitirmeden.

"Uçurtmayı Vurmasınlar çocuklar uçurtma da uçurabilsinler diye..."□ HATİCE HOCAOĞLU

CEZAEVİ... CEZAEVİ
1980-1986 Türkiye Cezaevlerinden Kesitler
Neyyire Özkan
Onur Yayınları, Mayıs 1986
351 sf, 1500 lira

Cezaevi... Cezaevi tutanak, anı ve söyleşilerden derlenmiş. Gazeteci Neyyire Özkan eline geçen malzemeleri, belgelerle ve söyleşilerle tamamlayarak 1980-1986 Türkiye cezaevlerini anlatan derli toplu bir bütün oluşturmuş.

Cezaevleri incelenirken belgeler söylenenin yerini bulması, inandırıcılığı açısından oldukça önemli. Neyyire Özkan'ın kitabında yer alan belgeler de oldukça çarpıcı. Ancak cezaevlerini yalnızca belgelerle, tutanaklarla anlatmak -belgeler cezaevinin hemen tüm yönlerini içeriyor olsa da- tek yanlı bir yaklaşımı getiriyor ister istemez. Cezaevi koşullarını yaşamış olanlarla söyleşiler

bu yüzden önemli. Sözgelimi doğum yapmak üzere olan tutuklu bir kadının yaşadıkları nelerdir cezaevinde ya da yeni doğmuş bir bebek nasıl karşılanır koğuşlarda, dayaklardan sonra nasıl halay çekilir, onca dayağı, işkenceye (ki cezaevindeki "normal" yaşam da işkencedir aslında) nasıl katlanır insanlar.. Kitapta tutukluların yanısıra tutuklu yakınlarının ve avukatların anıları da yer alıyor.

Neyyire Özkan kitabın birinci bölümünün girişinde "Anlatabilecek o kadar çok şey var ki. Anlatabilecek insan da. Ancak yaşanan en küçük duyguda, yaşanan en küçük olayda bile, tüm cezaevi yaşamını yakalamak hiç de zor değil." diyor. Kitap yalnızca cezaevlerinden değil ülkemizin bir döneminden kesitleri de içeriyor denilebilir.□ FİLİZ SUNAY

Yarın şimdiye dek, seçtiği bazı konulara sayfalarında geniş yer verdi. Fakat doğal olarak ele alınan konunun tüm yönleriyle ve boyutlarıyla irdelenmesi olanaklı değildi. Bir dergi okurunun kaynaklanan bu eksikliği göz önüne alarak, her sayı ağırlıklı olarak işlediğimiz konulardan birine ilişkin bir kitap listesi yayınlamaya başlıyoruz. İlgili konuda daha geniş bilgi edinmek, araştırma yapmak isteyen arkadaşlar için sunacağımız bu listenin olabildiğince kolayca edinilebilecek kitaplardan oluşmasına çalışacağız. İlk listemizin konusu cezaevleri ve işkence.

1- Bir Ses
Zeynep Oral
Milliyet Yayınları
396 sf. 1650 TL

2- Bin Tanık
Erbil Tuşalp
Dost Yayınevi
254 sf. 990 TL

3- Bin İnsan
Erbil Tuşalp
Tekin Yayınevi
254 sf. 990 TL.

4- Cezaevi Cezaevi
Neyyire Özkan
Onur Yayınları
351 sf. 1650 TL

5- Nizamiye Kapısında
Sacide Çekmeci
134 sf. 660 TL.

6- Alevin ve Acının İçinden
Işıl Özgentürk
Say Yayınları
191 sf. 825 TL.

7- İdamın Günlüğü
Osman Balcıgil
Onur Yayınları
102 sf. 660 Tl.

BİLİM VE SANAT
YARIN
YAYINLARI

YENİ ADRESİMİZ

Asmalı Çeşme Sokak 14/2
Binbirdirek - İstanbul

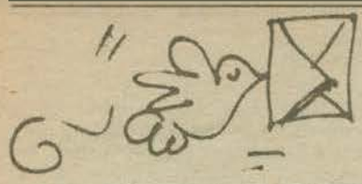

BARIŞ GÖSTERİSİ YAPANLARA SALDIRMAYI İSTEMEYEN BAVYERALI POLİSLER İSTİFA ETTİLER

Federal Almanya'da, barış gösterisi yapanlara plastik kurşunlarla saldırmayı kabul etmeyen Bavyeralı 100 polis görevlerinden istifa ettiler. Olay üzerine açıklama yapan Bavyeralı polislerin sendikası, hükümeti'n barış göstericileri'ne karşı tutumunu değiştirmemesi durumunda istifaların artacağını belirtti. Wackersdorf'taki nükleer artıkların değerlendirildiği bir merkez önünde, göstericilerle çatışmanın gerek göstericilerin, gerekse kendilerinin yaşamları açısından tehlikeli olacağını belirten Bavyera'lı polislerin istifalarını yenilerinin izlemesi bekleniyor. Bilindiği gibi barış gösterileri'nin en acımasız biçimde dağıtıldığı NATO ülkelerinin başında Federal Almanya geliyor.

Diğer yandan Federal Alman ordusundan özellikle genç askerlerin istifalarında artış gözleniyor. Die Welt gazetesinde yer alan bir habere göre 3 bin kadar Alman askeri erken emeklilik için başvuru yapmış bulunuyor. Erken emeklilik için başvuranlar "asker olarak yeterli saygıyı görmediklerini ve sık sık yer değiştirmek zorunda bırakılmalarını" gerekçe olarak gösteriyorlar.□

ABD'DE BİLİMADAMLARI TEHDİT EDİLİYOR

Pentagon'un uzay silahlarıyla ilgili araştırmaları özendirme çabalarının ana hedefi durumunda olan üniversite ve diğer akademik kurumlarda çalışan bilim adamlarının, Yıldız Savaşlarına ve uzay silahlarına karşıt tutumunu önlemeye yönelik çabalar, geçtiğimiz günlerde ABD'de gerçekleştirilen iki eylemle bir kez daha boşa çıkarılmış oldu.

Ne hükümetin sağlayacağı parasal destek, ne de Yıldız Savaşları projelerinde yer almayı reddederek yitirilecek yeni proje ve yardımlar, bilim adamlarının uzay silahlarına karşı takındıkları kararlı tutumu değiştiremedi.

Science (Bilim) dergisinde yer alan bir röportajda Amerikan Savunma Araştırmaları ve Mühendisliği sorumlusu Donald Hicks "Yıldız Savaşlarına karşı çıkan üniversiteler, fonlarının birdenbire kesilmiş olduğunu görecekler" diyerek, yeni bir tehdit daha savururken, bilim adamları bu tür baskıcı yöntemlerle yılmadıklarını, derginin yayınını izleyen günlerde yaptıkları, Hicks'in tutumunu protesto eden çağrılarıyla gösterdiler.

Aralarında 15 Nobel ödülü sahibinin ve Amerika'nın en iyi 20 üniversitenin Fizik Bölümlerindeki profesörlerin çoğunluğunun bulunduğu, 6500 den fazla bilim adamı, Reagan yönetiminin uzay silahları programında yer almama kararına varırarak, Yıldız savaşlarını Önleme Kampanyasına ilk büyük desteği verdiler. Bilim adamlarını temsil eden George Brown Jnr. "Yönetim Stratejik Savunma Girişimi' (SDI: Yıldız Savaşları ve uzayın silahlandırılması yönünde çalışmaların gerçekleştirildiği bir program) için meşruluk satın almaya kalktığında; protestomuz, ülkenin en önemli akademik bilim adamlarının çoğunun satılık olmadığını ilan ederek, programın güvenilirliğine vurulmuş önemli bir darbeyi temsil edecek" dedi.

Yıldız Savaşlarını Önleme Kampanyasına ikinci büyük destek ise, Cambridge'den, Toplumsal Sorumluluk Sahibi Bilim Adamları Birliği'nden geldi. Birlik, yine yüzlerce bilim adamınca desteklenen, uzay silahlarının denenmesi ve Yıldız Savaşları programı için uzayın silahlandırılmasına karşı çıkarı açıklamasında, uzayda konumlandırılacak bir savunma sisteminin nükleer savaş tehlikesini ve silahlanma yarışını artıracağını belirtti, "Uzayda yapılması gerekenler"i, "Uzayı silahlandırmayınız. Çünkü uzay, geçmişte olduğu gibi, bugün de gelecekte de tehtit unsuru taşımayan amaçların uygulama alanı olmalıdır. Barışçı işbirliği, bilimsel araştırma ve tüm ülkelerin katılacağı keşif gezileri." olarak sıralayan açıklamada, tüm dünyanın bilim adamları da silahlanmaya karşı dayanışma içinde mücadele etmeye çağrıldı. Birliğin adresi ise şöyle:

26 Church Street
Cambridge, MA 02238, ABD

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ BİRİNCİ OLAĞAN GENEL KURULLARI

Haziran ve Temmuz ayları içinde Dokuz Eylül Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi, Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu Öğrenci Dernekleri birinci olağan genel kurullarını yaptılar.

Genel kurullardaki gündemler gereği; divan başkanı, yönetim ve denetim kurulları seçimleri yapılırken; çalışma ve mali raporlar okunarak tüzük ve iç tüzük değişiklikleri de oy birliği ile karara bağlandı.

DEMMÖD kurulu öncesinde pankartları salona getiren üç öğrenci bir süre gözaltına alınırken, MİYÖ-ÖD ve HÜFÖD kurullarında da hükümet komiserleri YÖK'ün 59. maddesi gereği rektörlük izni almadan genel kurulların gerçekleştirilemeyeceği, yapılırsa salonda hazır bulunan öğrencilerin okuldan uzaklaştırma cezası alacağını belirttiler. MİYÖ-ÖD kongresinde üyeler, oybirliği ile YÖK'ün 59. maddesinin anti-demokratik olduğu gerekçesiyle, bu maddeyi protesto kararı aldılar ve bu durumu kınayan toplu bir dilekçeyi hükümet komserine ilettiler. Öğrenciler daha sonra kurullarını oluşturdular.

FENFÖD genel kurulunda yapılan konuşmalarda dernek ve dernek üyeleri'ne çıkartılan engeller kınanarak "YÖK kaldırılacak, özerk ve demokratik üniversite kurulacaktır" dendi.

DEMMÖD genel kurulunda baskılara karşı merkezi yapının oluşturulmasının gerekliliği vurgulanırken yine DEMMÖD ve MİYÖ-ÖD'de gelişkin demokrasiye erişmek, özerk ve demokratik üniversite mücadelesinde öğrenci gençliğin gücünü tüm yurt düzeyinde tek bir güce çevirmek amacıyla Türkiye öğrenci derneklerinin gerekli çabayı göstermesi için çağrı yapıldı. ÖD'lerin ortak yayın organı olan Öğrenci Postası'nın sahiplenilmesinin önemi vurgulandı.□

SINİF GEÇME SİSTEMİNDE YÜZDE 93'E VARAN BAŞARISIZLIK

ODTÜ Gaziantep Mühendislik Fakültesi'nde 1985-86 öğretim yılında Lineer Cebir ve Diferansiyel Denklemler dersinde başarı oranı yüzde 7'ye kadar düştü.

Fakülte öğrencileri yaptıkları açıklamada, bu ciddi başarısızlık durumunun, adı geçen derslere 1985-86 öğretim yılı başında yeni bir öğretim görevlisinin gelmesi'yle ortaya çıktığını belirtiyorlar. Öğrenciler açıklamalarında durumu yetkililere bildirmiş olmalarına karşın, hiç bir olumlu gelişme görülmediğini bildiriyorlar. Tüm bunların yanı sıra, öğretim görevlisinin, yetkililere başvurularını şikayet olarak değerlendirdiğini ve kendilerini tehdit ettiğini belirtiyorlar.

Öğrenciler açıklamalarında öğretim görevlisinin bazı öğrencileri final sınavına almadığına, sınava girmeyen öğrencilerin sınıf geçmelerinin zorlaştığına da değiniyorlar. Belirtildiğine göre adı geçen derslerde, iki dönemdir sürdürülen tavır pek çok öğrencinin atılmasına, pek çoğunun yıl kaybetmesine ve genel olarak öğrencilerde psikolojik çöküntüye neden oluyor.

BRUNO APITZ

KURTLAR ARASINDA ÇIPLAK

Buchenwald Toplama Kampının Romanı

Çeviren:
Alaattin BİLGİ

İsteme Adresi: BAŞAK YAYINLAR
FEVZİ ÇAKMAK SOK. 36/13
Tel: 29 99 11 Demirtepe - ANK.

BORNOVA OLAYLARININ ARDINDAN

Nisan ayında Bornova Yurdu'nda Altan Durmuş' un ölümü üzerine, öğrenciler olayı protesto etmişler ve sağlık konusundaki stemlerini idareye bildirmişlerdi. Okul ve yurt idarecileri bir daha aynı olayın yaşanmamaması için öğrencilerin istemlerinin yerine getirileceğine ilişkin sözler vermişlerdi.

Olayın üzerinden uzun bir süre geçmesine karşın öğrencilerin istemlerine ilişkin bir gelişme olmadı. Ancak Bornova Yurdu'nda kalan 25 öğrenci hakkında soruşturma açıldı. Soruşturma sonuncunda 9. bloktan 8 öğrenci "yurttan süresiz uzaklaştırma cezası" aldılar. Gerekçe "Kışkırtıcılık yapmak ve olayları kızıştırmak" olarak belirtiliyor. Bornova Yurdu'nda kalan öğrenciler yurt bekçisi ve yurt a kalan bir grup dinci ve gerici öğrencinin hazırladıkları bir listeyi idareye verdiklerini ve soruşturmanın bu listeye göre açıldığını belirtiyorlar. Bu arada hakkında soruşturma açılan ve ceza alan öğrencilerden bazılarının olayın geçtiği gün yurtta kalmadıkları saptanmış. Çoğunluğu 4. sınıfta olan öğrencilerin yurt müdürü tarafından yurttan çıkmaları için tehdit edildikleri belirtiliyor.

DERNEK ÜYELİĞİ Mİ DERGİDE ÇİZERLİK Mİ?

Geçtiğimiz ay içinde Ege Bölgesi'nde yayınlanan Yeni Asır gazetesinin haftalık mizahı eski Gıcık dergisinde çizmekte olan Ertan Aydın ve Mete Erden adlı çizerlerin, okullarındaki Öğrenci Derneğine üye oldukları gerekçesi'yle gazete yönetimince dergide çalışmalarına son verildi.

İzmirli bir grup çizer basına yaptıkları açıklamada anayasal bir hakkın kullanımını yasa dışı sayan ve kişileri anayasal haklarını kullanmaktan vazgeçmeye zorlayan, öğrenci dernekleri'ne karşı takındığı olumsuz tutumlarından ötürü gazete yönetmeni Eflatun Nuri'yi ve gazete yöneti'mini şiddetle kınadıklarını söylediler. Ayrıca Gıcık Dergisinde çizmekte olan çizer arkadaşlarını karikatürün amacı üstüne bir kez daha düşünmeye davet etti'ler.

KONUŞMAYI DİNLEMEYENLER DİPİSLİNE!

"Okulumuzda final dönemi başında okul yönetimi tarafından bir yazı asıldı. Yazıda devrim tarihi sınavının yapılacağı gün tüm öğrencilerin sınavdan sonra anfide toplanması gerektiği ve devrim tarihi öğretim üyesi albay tarafından bir konuşma yapılacağı yazılıydı.

Sınavın yapılcağı gün 25.6. 1986 günü 2.3.4. sınıfların sınav tarihi aynı zamana alınmış. Sınav sonrası kimsenin okuldan gitmemesi söylendi. Bizler sınavdan çıktıktan sonra arkadaşlarımızla okuldan çıkmak istediğimizi söyledik. Fakat, okulun tüm kapıları kapatılmış ve çıkış yerlerine okul personeli yerleştirilmişti. Açıkça okula hapsedilmiştik. Çok yoğun bir sınav döneminde yorgun olduğumuzu söyledi'k. Ayrıca içeriğini dahi bilmediğimiz bir konuşmayı dinlememize zorlamaya hakları olmadığını, eve gitmek istediğimizi söyledik.İsteyenin okuldan gidebileceği, fakat gidenlerin isimlerinin alınıp disiplin kuruluna verileceği söylendi.

Yönetmelikte dahi olmayan böylesi bir yaptırımın karşısında bizler yalnızca suskun kalabildik. Kantinde oturmak isteyenler bile zorla anfiye sokuldu.

Daha önce aynı içerikle çeşitli fakültelerde de yinelenen terör konulu konuşma, pencereden kaçan öğrenciler ve içerde kalanlar tarafından sıralarda uyuyarak büyük bir ilgisizlik içinde yapıldı."

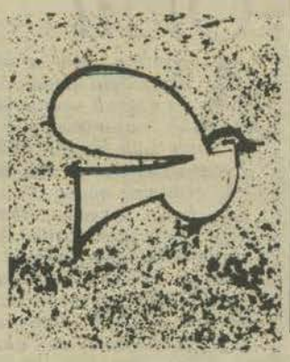

EGE ÜNİVERSİTESİNE BAĞLI "HEMŞİRELİK YÜKSEK OKULU'NDAN BİR GRUP ÖĞRENCİ adına BELGİN KARASU

Yukarıda okuduğunuz satırlar, arkadaşımız Belgin Karasu'nun -henüz yaşamını yitirmeden önce- dergimiz için hazırladığı bir haberden alındı.

Belgin Karasu herşey gibi insan yaşamının da ölçüye vurulduğu ülkemizde, sorumsuzluk ve ihmalin kurbanı olarak, 17 Temmuz'de girdiği karaciğer komasından kurtulamayarak yaşamını yitirdi.

Belgin, İzmir Mitingi davasından tutuksuz olarak yargılanıyordu. Demokrat ve özverili kişiliğiyle tanınan arkadaşımızın anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

İLHANİLHAN KİTABEVİ

Taşındık

Yeni adresimiz:

Bayındır Sokak 23/6
Yenişehir - Ankara
(Aynı sokak, İki bina aşağıda, bir kat yukarıda)
Tel: 33 14 22

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI

207 sayfa, 1000 lira

119 sayfa, 500 lira

276 sayfa, 1250 lira

187 sayfa, 900 lira

299 sayfa, 650 lira

54 sayfa, 350 lira

151 sayfa, 750 lira

61 sayfa, 350 lira

110 sayfa, 500 lira

48 sayfa, 400 lira

YARIN YAYINLARI

Tek istekler için posta pulu gönderiniz. 3000 lirayı aşan istekler yüzde 20 indirimli ve ödemeli olarak gönderilir. Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Yarın Abone Kulübü üyeleri Kitaplerden edinebilirler.

AST'A KÜLTÜR BAKANLIĞI DESTEĞİ!

Kültür ve Turizm Bakanlığınca tiyatrolara devlet yardımı adı altında yapılan para yardımı bu yıl AST'a verilmedi. Yardımın başladığı yıldan bu yana, yardım yönetmeliğinin gereklerini yerine getiren topluluk, her yıl en üst düzeyden yardım alıyordu. Yardım yönetmeliğinin gereği olan, yerli oyun ve turne olaylarını, üç yerli ve bir çeviri oyunla AST bu yıl da gerçekleştirmişti'r.

AST'ın, oyunlarını İstanbul Festivalinde sergilemeye başladığı sırada bu yardımın kesilmiş olması ilginçtir. Yetkililer, ilk zamanlar bu konuda bir açıklama yapmaktan kaçınmışlardır. Daha sonra gönderdikleri yazı ile de AST'ın bu sezonki sanatsal etkinlikleri ve gelecek sezon düşündükleri oyunların kendilerince yeterli görülmediğini belirtmişlerdir.

AST'ın sanat etkinliklerinin yardım yönetmeliğine uygun olduğu biliniyor ve basından öğrenildiği kadarıyla, AST'ın etkinlik dosyası ilgili kurula bile sunulmadan reddedilmiştir; durum bu iken, yardım için hangi gereklerin aranır olduğunu bilmek herhalde tiyatro izleyicilerinin de hakkıdır.

Anlaşılan odur ki, yardım adı altında verilen ödeneği tiyatroları baskı altında tutmak için kullanmak tutumu vardır ve son karşılaşılan bu olay da bu tutumun somut bir örneğidir.

ALMANYA VE YUGOSLAVYA'DA FERRUH DOĞAN'IN "BİR ÇİZGİDE"Sİ,

Ferruh Doğan'ın yeni karikatür albümü "Bir Çizgide" Almanya ve Yugoslavya'da yayınlanan dergilerde kapsamlı biçimde duyuruldu.

Berlin'de yayınlanan mizah dergisi "Bulenspiegel" bir sayfasını, Belgrat'ta "Jez" mizah dergisi orta sayfalarını, "Resimli politika" dergisi de mizah bölümünde iki hafta Ferruh Doğan'ın karikatürlerine, yaşam öyküsüne yer verdi.□

Jorge Luis Borges Öldü

Arjantinli yazar ve ozan Jorge Luis Borges, 14 Haziran günü Cenevre'deki evinde öldü. Neruda ile birlikte Güney Amerika'nın en önemli ozanlarının başında olarak gösterilen Borges, 86 yıllık yaşamına çok sayıda kalıcı yapıt sığdırmayı başardı.

Jorge Luis Borges, 1899'da Buenos Aires'te doğdu. Babasının diplomat olması ve çeşitli sağlık nedenleri, ailenin İsviçre ve İspanya'ya göç etmesine neden oldu. Bu durum sonucu Borges'in sanatçı yönü, hem Latin Amerika, hem de Avrupa kültürlerinin karışımıyla şekil aldı. Şiirleriyle Buenos Aires'in dış semtlerinde yaşayanları ve ülkesinin tarihsel değişimini bol simge ve metafor kullanarak anlatan Borges; öyküleriyle de uluslararası yönünü gösterdi. Borges'e göre gerçek bilinmeyen bir kavramdı; gerçek denilen şey, 'gerçek olduğu sanılan' şeylerdi. Onun sanatı için, "ayaklarımızı sağlam bastığımız toprağı bombalayarak okuru bilinçlendirici," denilmişti.

İspanya'da daha 20 yaşındayken, "avangardist" olarak tanımlanan bir yazar grubuna katıldı. Daha sonra Buenos Aires'te aynı çizgiye uygun dergiler çıkardı. Kafka, Gide ve Faulkner gibi ünlü adları Arjantinlilere tanıtan o oldu. Son 25 yıldır gözleri hemen hemen hiç görmeyen Borges, birçok ülkeye yaptığı yolculuklar ile kendini etken ve verimli tuttu. Yıllardır Nobel Edebiyat Ödülü adayı olduğu halde kendisine bu ödülün verilmemesini, son derece alçak gönüllü bir şekilde şu sözlerle karşıladı: "Ben Nobel Ödülü'ne layık değilim. Bu ödül, Selma Lagerlöf, Shaw, Kipling ve Marquez gibilerine verildi. Niçin bana verilecekti ki? Akademi'nin yargısı çok sağlıklı. Ben orta ayar biriyim."

20'yi aşkın dile çevrilen yazarın şiir kitapları arasında "Fervor de Buenos Aires", "Cuaderno de San Martin", "El Hacedor" ve "El Oro de los Tigres" vardır. En tanınmış öykü kitaplarını ise, "Ficciones", "El Aleph", "Historia de la Infamia" ve "Manuel de Zoologica Fantastica" oluşturur.

Tutucu dünya görüşü, melankolik anlatımı ve çok yönlü sanatı ile Jorge Luis Borges, çağımızın en kalıcı sanatçıları arasında anılacaktır.

ANTOLOJİDEKİ KÜÇÜK BİR OZANA

Nerde yeryüzündeyken senin olan günlerin anıla
acı ve mutlulukla örülmüş
ve senin için evren yerine geçen?

Alıp götürmüş onları
yılların sayıcı seli:
dizindeki bir adsın sen.

Tükenmeyen onuru başkalarına verdi tanrılar,
yazıları ve madalyaları,
anıtları ve güvenilir tarihçileri,
sana değin bildiğimiz şey, ey az tanıdık dost,
bir akşamüstü bülbülün sesini duymuş olduğun.

Gölgelerin oyunu sırasında
senin gölgen
düşünüyordur mutlak
tanrıların sana pintice davrandığını.

Ne ki günler, çok yönlü rezilliklerle örülü
bir ağ olduğu için
unutulmanın bıraktığı kül olmaktan
daha güzel bir yazgı mı var?

Ömürlerinin üzerine tanrılar
ünün acımasız ışığını attılar
içlerindeki sultanlığa girip
aydınlatsın gizli kalmış kusurlarını diye,
ün sonunda kendi taptığı gülü soldurur:
sana yumuşak davranmış tanrılar, kardeş.
Hiç gece olmayacak bir şafağın ışığında sen
Teokritos'un bülbülünü işitiyorsun.

Türkçesi: GÜRHAN UÇKAN

GÜN

200 LİRA

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

Bir ayın iç ve dış politika yorumlarını, sendikal hareketin gelişme doğrultusunu, fabrikalardan, sendikalardan, işyerlerinden haberleri GÜN'de izleyebilirsiniz.

İşçi sınıfımızın ve emekçi halk yığınlarının gözü, kulağı, sesi, soluğu olan GÜN'ü daha geniş okur çevrelerine ulaştırmak için ona omuz verelim.

Bu Sayıda

Ara seçimlerde, demokrasi için ANAP'a hayır!

Avrupa Konseyi Mini-Oturumu üstüne notlar, konuşmalar, değerlendirmeler

Sol parti Tartışmaları

İşkence Dosyası

ILO Konferansı'nda Türk-İş yönetimi bir olmak daha karıştı

Sendika seçme özgürlüğüne yeni bir darbe

KİT'lerin özel sektöre devri

Yazışma Adresi : Asmalı Çeşme Sokak. 14/2. Kızıltoprak - İstanbul

çizgilerle / murat özmenek

VIOLETA PARRA

Mektup

Dün aldım mektubunu
içinde kardeşimin
önceki gün
tutuklandığı yazılı
Üstelik sürüklenmiş sokaklarda
elleri ayakları zincire vurulu...

Roberto'nun suçu
bir grevi desteklemek,
en büyük suç bu
onların yasalarına göre!
Kolay değil Şili'den uzakta olup
sabah akşam haber beklemek,
gelen tüm haberler
Şili'de adaletin yokluğunu bildirdikçe...
Ve ekmek isteyene
kurşun verildikçe.

Bunca boşkafa zengin
iktidar peşinde,
frak giyinirken budalalar
karıları mücevher takınır.
Bir yandan kilisede çıkarırlar
öte yandan adam öldürürler...

Hainlikten yana çok ileridirler
saldırırlar barbarca, utanmadan
beceri sanırlar vurmayı
binlerce eli boş yoksulu.

Yanıt ver diyorsun bana,
tüm istediğim, çıkmasıbirinin
ve anlatması halkıma
niçin can almayı surdürdüklerini
eski bir alışkanlık olarak canilerin.

Yüreğimin parçalandığı şu sıralar
neyseki çalacak gitarım var,
orada polisin elindeki dokuz kardeşin
Allah'tan dokuzu da sosyalist!

Türkçesi : GÜRKAN UÇKAN

Güney Amerika'da yeni
popüler müzik akımını
akta tutan önemli bir sa-
natçı, Violeta Parra, Onur
öğrettikleri, temel taşlar
oldu bu hareketin. Ve b
hareket köklerini bir şarkı
cı, bir besteci, araştırma
olan ve müziğini bir sil
gibi kullanan ondan a
O, ne Halk Cephi
(Unidad Popular)'ni, ne
militarizmin ülkesine ya
ğı azgınca saldırıları y
madı. 1970'te, Santiago
intihar etmişti.

Ama tüm şarkıları
halkıyla birlikte olma
duyduğu onur ve da
zel bir dünyanın
vardır.